

T.C.

HİTİT ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI

**ABDİNİN MİKDÂD BİN ESVED VE MİYÂSE MESNEVİSİ
(İNCELEME -METİN- TIPKIBASIM)**

Yüksek Lisans Tezi

Fatih YAMAN

Çorum - 2022

**ABDİNİN MİKDÂD BİN ESVED VE MİYÂSE MESNEVİSİ (İNCELEME -
METİN- TIPKIBASIM)**

Fatih YAMAN

**Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı**

Yüksek Lisans Tezi

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Seydi KIRAZ

Çorum 2022

Fatih YAMAN tarafından hazırlanan “*Abdî'nin Mikdâd Bin Esved ve Miyâse Mesnevisi (İnceleme – Metin- Tıpkıbasım)*” adlı tez çalışması 04.06.2022 tarihinde aşağıdaki jüri üyeleri tarafından oy birliği ile Hitit Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalında Yüksek Lisans olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr Özer ŞENÖDEYİCİ

.....

Doç. Dr. Seydi KİRAZ

.....

Dr. Öğr. Üyesi Halil İbrahim HAKSEVER

.....

Hitit Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulunun .../.../..... tarih ve sayılı kararı ile Fatih YAMAN'ın İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalında Yüksek Lisans derecesi alması onanmıştır.

(İmza)

Unvanı Adı SOYADI

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını beyan ederim.

(İmza)

Fatih YAMAN

**ABDÎ'NİN MİKDÂD BİN ESVED VE MİYÂSE
MESNEVÎSİ (İNCELEME - METİN- TIPKIBASIM)**

Fatih YAMAN

ORCID: 0000-0002-9154-3128

HİTİT ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Yüksek Lisans

Haziran 2022

ÖZET

Mikdâd Bin Esved ve Miyâse Hacı Abdî tarafından 16. yüzyılda yazılmıştır. Eserden edinilen bilgiler neticesinde Hacı Abdî 15. yüzyılın sonları ile 16. yüzyıl ortaları arasında yaşadığı tahmin edilen bir şairdir. Hayatı hakkında kaynaklarda bir bilgiye rastlanılmayan Abdî, eseri M. 1511 yılında tamamlamıştır. Şairin, 2. Beyazıt zamanında yaşadığı bilgisine ulaşılmıştır.

Eserin incelemesi, Türk İslam Edebiyatı'nda mesnevinin ele alındığı bir giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Abdî'nin hayatı ve eserleri ele alınmıştır. İkinci bölümde eserin tanıtımı yapılmış ve eser şekil ve muhtevâ bakımından incelenmiştir. Son bölümde ise çeviriyazı metin verilmiştir.

Eski Anadolu Türkçesinin imla özelliklerini yansıtan mesnevi 973 beyittir. Eser, Erzurumlu Darîr'in *Sîretü'n-nebî*'sinde anlatılan rivayetler esas alınarak nazma çekilmiştir. Mesnevide ilk Müslümanlardan Mikdâd bin Esved'in hayatı, Müslüman olması ve Miyâse ile evlenmesi, Hz. Peygamber'in bir mu'cizesi ve Hz. Ali'nin bir gazâsı anlatılmıştır. Muhtevâsından dolayı eser hem bir aşk mesnevisi hem de mu'cizat-nâme ve gazâvat-nâme özellikleri taşımaktadır.

Anahtar Kavramlar: Abdî, Mikdâd ve Miyâse, Erzurumlu Darîr, Mesnevi

Bilim Kodu: 60304

**ABDÎ'S MİKDÂD BİN ESVED AND MİYÂSE
MASNAWÎ (REVIEW – TEXT- FACSIMİLE)**

Fatih YAMAN

ORCID: 0000-0002-9154-3128

HITIT UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL

Master of Science Thesis

June 2022

ABSTRACT

Mikdâd Bin Esved ve Miyâse was written in the 16 th century by Hacı Abdî. According to the information we have from the work, Hacı Abdi is a poet who is estimated to have lived between the end of the 15th century and the middle of the 16th century. There is no information about Abdî's lifestory in the sources, he completed his work in 1511. It has been learned that the poet lived at the time of Beyazıt the second.

The study consists of three sections with an introduction which is about Masnawi in İslamic literature. The information about Abdi's lifestory and his works is in the first section. Information about his work is in the second section and the literary work is examined in terms of form and content. Translated text is in the last section of the study.

Masnawi is 973 couplets that reflects the spelling characteristics of old Anatolian Turkish. The work in verse form is based on the narrations in Darir's Sîretü'n-nebi. Masnawi describes lifestory of Mikdâd bin Esved who is one of the first Muslims, the process of conversion, the story of the marriage to Miyâse, one of the miracles of Mohammad, one of the wars of Ali. Because of its content, the work has the characteristics of both a love masnavi and mu'cizat-nâme and gazâvat-nâme (book of holy wars).

Key Terms: Abdî, Mikdâd ve Miyâse, Erzurumlu Darîr, Masnawi

Science Code: 60304

TEŞEKKÜR

Bu alıőmanın ortaya ıkmasında birçok kimsenin yardımını gördüm. Öncelikle alıőma konumun belirlenmesinde, teşvik ve desteklerinden dolayı kıymetli, danışman hocam Do. Dr. Seydi Kiraz'a teşekkür ederim. Arapa metinlerdeki katkılarından dolayı hocam Prof. Dr. Hikmet Akdemir'e teşekkür ederim. Yoğun mesaisine rağmen zorlandığım zamanlarda tashih ve telkinleriyle yardımcı olan Araőtırma Görevlisi Gökhan Coşkun'a teşekkür ederim. Son olarak bu süreçte desteklerinden dolayı kıymetli eőim ve evlatlarıma teşekkür ederim.

Fatih YAMAN

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	ix
GİRİŞ.....	1

1. BÖLÜM

ABDÎ'NİN HAYATI VE ESERLERİ

1.1. Abdî'nin Hayatı.....	7
1.2. Eserleri.....	10
1.2.1. Fezâil-i Hulefâ-i Râşidîn ve Hasâil-i Çehâr-yâr-ı Güzîn.....	10
1.2.2. Hikâyet-i Ashâb-ı Fil.....	11
1.2.3. Hikâyet-i Tezvîc-i Sultânı Enbiyâ.....	12
1.2.4. Hikâyet-i Mikdâd Bin Esved ve Miyâse.....	12

2. BÖLÜM

HİKÂYET-İ MİKDÂD BİN ESVED VE MİYÂSE'NİN İNCELEMESİ

2.1. Eserin Tanıtımı.....	13
2.1.1. Eserin adı.....	13
2.1.2. Sebeb-i telif.....	13
2.1.3. Telif yılı.....	14
2.2. Şekil Özellikleri.....	15
2.2.1. Nazım şekli.....	15
2.2.2. Beyit sayısı.....	15
2.2.3. Vezin.....	16
2.2.4. Kâfiye ve redif.....	17
2.2.5. Dil ve imlâ özellikleri.....	18

	Sayfa
2.2.6. Deyim ve atasözleri.....	21
2.2.7. Söz sanatları.....	22
2.3. Muhtevâ Özellikleri	25
2.3.1. Eserin özeti.....	25
2.3.2. Eserde adı geçen şahıslar	32
2.3.3. Eserin muhtevâ kaynakları.....	39
3. BÖLÜM	
3.1. Nüsha Tavsifi, Metnin Kurulmasında Takip Edilen Yol ve Çevriyazı İşâretleri.....	42
3.2. Transkripsiyonlu Metin	43
SONUÇ	152
KAYNAKÇA	153
DİZİN (ŞAHIS-MEKAN)	156
TIPKIBASIM	158

SİMGELER VE KISALTMALAR

Kısaltmalar

a.g.e	Adı Geçen Eser
c.	Cilt
Çev.	Çevirmen
DİA	Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
Haz.	Hazırlayan
H.	Hicri
M.	Miladi
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
Nr.	Numara
s.	sayfa
S.	Sayı
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı
TEİS	Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü
v.	Vefat Yılı
vd.	ve diğerleri
vr.	varak
Yay.	Yayınevi
Hz.	Hazreti

GİRİŞ

TÜRK İSLAM EDEBİYATINDA MESNEVİ

Türklerin İslamiyeti kabul etmesiyle din, edebiyat üzerinde etkili olmaya başlamıştır. Türk İslam edebiyatının şekillenmeye başladığı dönemlerde, edebî türler oluşturulurken dinî kaynaklardan faydalanılmış, böylece din Türk İslâm Edebiyatı üzerinde oldukça kuvvetli bir etkiye sahip olmuş ve ilk dönem edebî metinlerde en önde gelen vasıflardan biri haline gelmiştir. Bilhassa esmâü'l-hüsnâlar, tevhidler, münâcâtlar, na'tler, mevlidler, hilyeler, hicret-nâmeler, mi'raciyeler, şefaat-nâmeler, mu'cizât-nâmeler, sîreler gibi birçok dini türün ortaya çıkması İslam sayesinde mümkün olmuştur.¹ Kur'an'daki kıssalar, Hz. Peygamberin hayatı ve kıssaları, evliya menkabeleri, din ve tasavvuf büyüklerinin şahsiyetleri eserlere kaynaklık ederken; İslam'ın emir ve yasaklarını yerine getirme arzusu, şehitlik ve gâzilik makamları, halkın kahramanlara gösterdiği teveccüh de manzum dini eserlerin oluşmasını sağlamıştır. Bu sebeple yazılan ilk manzum metinlerde Hz. Peygamber'in gazâları, Yusuf u Züleyha kıssası, Hz. Ali cenk-nâmeleri anlatılmış; şahısların öne çıkarıldığı mesnevilerin yanı sıra zamanla din, tasavvuf, ahlak, aşk, kahramanlık, tarih, tıp, astronomi gibi farklı alanları ilgilendiren mesneviler de yazılmış ve bu bağlamda çok geniş çapta bir mesnevi edebiyatı oluşmuştur.²

Mesnevi, Arapça "iki" anlamına gelen "isnân" kelimesinden türemiştir.³ Mesnevi kelimesi kökü itibariyle Arapça olsa da Araplar bu kelimeyi kullanmamıştır. Fars ve Türk edebiyatlarında bir edebiyat terimi ve nazım şekli olarak kullanılmıştır.⁴ "Edebiyatta aynı vezinde ve her beyti kendi arasında kâfiyeli nazım şekillerine mesnevi adı verilir."⁵ "Bu kelime özellikle Türk edebiyatında Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin kısaca Mesnevî diye şöhret bulan *Mesnevî-i Ma'nevî*'si sebebiyle şöhret olmuştur."⁶ Mesneviler genelde aruzun kısa kalıplarıyla yazılmıştır. Her beytin kendi içinde kâfiyeli olması gazel ve kasîdeye göre yazım kolaylığı sağlamıştır. Bu sebeple birçok şair mesnevi nazım şeklini kullanmıştır. Destanların, uzun aşk hikâyelerinin, eğitici öğretici ve ahlakî konuların mesnevi şeklinde yazılmaları bundandır.⁷ Mesnevi tarzıyla sosyal eserler, tıp kitapları, şehrengîzler, lugatlar ve daha başka manzumeler yazılmıştır.⁸

¹ Âmil Çelebioğlu, *Türk Edebiyatında Manzum Dinî Eserler* (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1998), 349.

² Harun Tolasa, "15. Yüzyıl Türk Edebiyatı Anadolu Sahası Mesnevileri", *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, (1982), 1.

³ Şemseddin Sâmî, *Kâmus-ı Türkî* (İstanbul: İkdâm Matbaası, 1317), 1289.

⁴ Mustafa Çiçekler, "Mesnevi", *DİA* (İstanbul: TDV Yayınları, 1998).

⁵ Haluk İpekten, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz* (İstanbul: Dergah Yayınları, 2014), 61.

⁶ Ahmet Kartal, *Doğu'nun Uzun Hikâyesi Türk Edebiyatında Mesnevî* (İstanbul: Doğu Kütüphanesi, 2013), 79.

⁷ İpekten, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, 61.

⁸ Nihat Sâmî Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi* (İstanbul: MEB Yay., 1997), 1/197.

“Mesnevi telifi üstadların izinde yürümeyi ve onların teliflerine benzer eserler vermeyi bir sanat terbiyesi bilen bu edebiyatta asırlarca aynı mevzuların başka başka yazarlar tarafından defalarca ele alınıp tekrar tekrar yazılmasıyla büyük bir çığır halini alır.”⁹

Türkçe mesnevilerde genelde uyulan bir tertip vardır:

1. Giriş bölümü
2. Konunun işlendiği bölüm
3. Bitiş bölümü

Mesnevilerde giriş bölümü genellikle “besmele” ile başlar. Sonra Allah’ın övüldüğü “tahmid” bölümü gelir. Şairler esere Allah’ın varlığı ve birliğinin anlatıldığı “tevhid”, Allah’a yapılan yakarıları ihtiva eden “münâcat” ve Hz. Peygamberin övüldüğü “na’t” bölümleri ile devam eder. Bu bölüm kasîde şeklinde olabilir. Sonra şair kitabı kimin adına yazdıysa o kişinin övüldüğü bölüm yer alır. Ardından sebep-i telif gelir. Bu sebep genelde bir dostun ısrarı veya Arapça ve Farsça olan bir eserin Türkçeye kazandırılma endişesidir. Asıl konu buradan sonra başlar. Başlık genelde Farsça olur. Uzun mesnevilerde şair anlamı tek düzelikten kurtarmak için musammatlara yer verir. Son bölümde ise şair kendisi ve eseri yazdığı kişi için dua ederek eseri bitirir.

Mesnevi İnan edebiyatında doğmuş oradan Arap ve Türk edebiyatlarına geçmiştir. Farsça yazılan en tanınmış ve önemli mesneviler arasında Firdevsî’nin *Şehnâme*’si, Nizam-ı Gencevî’nin hamsesi (*Mahzenü’l-esrâr, Hüsrev ü Şîrîn, Leylî vü Mecnûn, Heft Peyker ve İskender-nâme*), Atar’ın *Mantıku’t-tayr* mesnevileri sayılabilir. Bu eserler kendilerinden sonra gelen eserleri etkilemiş ve bu eserlerin çevirileri yapılmış veya nazîreler yazılmıştır.¹⁰

Türk edebiyatında ise ilk mesnevi 11. yüzyılda Yusuf Has Hâcib’in *Kutadgu Bilig* mesnevisidir. 13. yüzyılda Mevlânâ, Farsça yazdığı *Mesnevî-i Manevi* ile mesnevi geleneği üzerinde köklü bir etki bırakmıştır.¹¹ 14. yüzyılda Yunus Emre’nin *Risaletü’n-nushiyye*’si ahlakî ve öğretici bir mesnevidir. Bu yüzyılda Gülşehri, Attar’ın mesnevisini tercüme etmiştir. Ayrıca, Âşık Paşa’nın *Garib-nâme* adlı uzun mesnevisi ahlakî sahada tasavvufî bir eserdir. Bu yüzyılın ortalarında Erzurumlu Darîr *Kıssa-i Yûsuf* mesnevisini yazmıştır. Ahmedî ise *İskender-nâme*’sinde Büyük İskender’i anlatmıştır. 15. yüzyıldan başlayarak mesnevi Türk edebiyatında hızlıca gelişmiştir.¹² Ahmed-i Dâi, Şeyhî, Yazıcıoğlu kardeşler ve Abdî bu yüzyıldaki önemli mesnevi yazarlarıdır. Fakat bu asırda Süleyman Çelebi’nin yazdığı *Vesiletü’n-necât* mesneviler arasında en çok okunan ve yazılan eseri olmuştur.¹³ Yüzyılın sonunda artık Türk şairler de

⁹ Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, 1/196.

¹⁰ İsmail Ünver, “Mesnevî”, *Türk Dili* L11/415,416,417 (1986), 431.

¹¹ Ali Yılmaz, *Türk İslam Edebiyatı El Kitabı* (Ankara: Grafiker Yay., 2020), 95.

¹² Ahmet Atilla Şentürk - Ahmet Kartal, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi* (İstanbul: Dergah Yayınları, 2018), 294-295.

¹³ Âmil Çelebioğlu, *Türk Edebiyatında Mesnevi (XV. Yüzyıla Kadar)* (İstanbul: Kitabevi Yayınları, 1999), 121.

hamse meydana getirerek gerçek birer mesnevi şairi olmuştur.¹⁴ Çağatay sahası Türk edebiyatında da Ali Şîr Nevâî altı mesneviyi bir araya getirmiştir. 16. yüzyıl Oğuz Türklerinin bütün Türk tarihinde en kudretli oldukları asırdır. Osmanlı Türkçesi edebiyatı geçen asırlarda atılan temeller üzerinde yükselerek en yüksek seviyeye varmıştır.¹⁵ Bu asırda Türk edebiyatında en büyük mesnevi şairleri ortaya çıkmıştır.¹⁶ Revâni *İşret-nâme*'siyle, Mesîhî *Edirne Şehr-engizi* ile Kemâlpaşazâde *Yûsuf u Züleyhâ*'sı ile tanınmıştır. Bu yüzyılda yaşayan Fuzulî yazdığı eserlerle Türk edebiyatının en önemli şairlerinden biri olmuştur. Yazdığı mesneviler içinde *Leyla vü Mecnûn* bu konuda yazılanların en güzelidir. Taşlıcalı Yahyâ Bey ise bu asırda hamse sahibi bir şairdir. Ayrıca Hâkânî'nin *Hilye*'si de çok okunmuş ve yazılmıştır. 17. yüzyılda mesnevi şairi olarak Ganîzâde Nadîrî, Atâî, Nâbî ve Sâbit sayabilir. Nâbî sayılanlar arasında en ünlüsüdür. 18. yüzyılda ise şairler artık eski konuları bırakmış ve yeni konulara yönelmiştir. Nahîfî ve Şeyh Gâlib dönemin önemli mesnevi şairleridir. Özellikle Şehy Gâlib *Hûsn-ü Aşk* mesnevisi ile edebiyatımızın en büyük eserlerinden birini vermiştir. 19. yüzyılda İzzet Molla mesnevi şairi olarak sayılabilir.

Görüldüğü gibi 11. yüzyılda Türk edebiyatında ilk örnekleri yazılan mesnevi, 13 ve 14. yüzyıllarda kurulma aşamasından geçmiş ve bu yüzyıllarda verilen eserler genelde taklit ya da tercüme olmuştur. 15. yüzyıla gelince durum bir hayli gelişme göstermiştir. 16. yüzyılda ise edebî bakımdan en büyük eserler verilmiştir.¹⁷ Tezin konusu olan Abdî'nin "Mikdâd bin Esved ve Miyâse" mesnevisi de bu asırda yazılmış Arapçadan tercüme bir mesnevidir.

Mesnevilerle ilgi çeşitli tasnifler yapılmıştır. Konuları bakımından: dinî-tasavvufî-ahlakî mesneviler, aşk mesnevileri, tarihî-menkabevî mesneviler, sergüzeşt-nâmeler, hasbihaller, şehrengîzler, mizahî mesneviler, ilmî ve genel kültüre ait mesneviler şeklinde sıralanabilir.

Gazâvat-nâmeler

Gazâ, din uğruna yapılan savaş, cihad anlamına gelir. Gazâvat-nâme ise din düşmanları ile yapılan savaşları konu alan kitaplara verilen addır. Hz. Peygamber'in hayatının her bölümü ve onunla ilgili her konu edebiyatın alanına girdiği gibi gazâları da edebiyatın konusu olmuş ve gazâvat-nâme türünü oluşturmuştur.¹⁸ İslam edebiyatında megâzi ve fütuh adlarıyla da anılan gâzâvat-nâmeler çeşitli savaş ve fetihlerin müstakil veya bir şahıs üzerinde toplanıp tasvir edilmesinden ibarettir.¹⁹

¹⁴ Kartal, *Doğu'nun Uzun Hikâyesi Türk Edebiyatında Mesnevi*, 301.

¹⁵ Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, 1/557.

¹⁶ İpekten, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, 66.

¹⁷ Harun Tolasa, "15. Yüzyıl Türk Edebiyatı Anadolu Sahası Mesnevîleri", *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, (1982), 3.

¹⁸ Yılmaz, *Türk İslam Edebiyatı El Kitabı*, 233.

¹⁹ Şentürk - Kartal, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, 319.

Destanî ve menkabevî mesneviler İslam büyüklerinin hayatlarını, din uğrunda savaşı ve mücadelelerini, keramet ve büyüklüklerini konu alan eserlerdir.²⁰ Hz. Peygamberin savaşlarını anlatan bu tür mesnevilerin bir kısmında Hz. Ali ön plandadır.²¹ Okuyucunun kahramanlık duygusuna hitap eden ve içindeki cihad ruhunu canlı tutan, konusunu menkabelerden alan ya da tarihî olaylara dayanan mesneviler bu başlıkta incelenebilir.²²

Tarihî kaynak olarak kabul edilen gazavat-nâmeler kimi zaman yazarın gözlemlerine dayanabildiği gibi bazen de tarihî kaynaklardan alınarak yazılan manzum veya mensur eserlerdir.²³ Hz. Peygamber ve Hz. Ali'nin savaşlarını anlatan eserler ile Battal-nâme ve Danişmend-nâmeler bu türde yazılan eserlerdir.

Türk Edebiyatında gazâvat-nâmelere örnek olarak şu eserler verilebilir: Dursun Fâkî: *Gazâvat-ı Rasulullah*, Kirdeci Ali: *Kesikbaş Destanı*, Begpazarlı Maazoğlu Hasan: *Gazâvat-ı Emirü'l-mü'minîn Ali*.

Her ne kadar elimizdeki eser Mikdâd ve Miyâse arasında geçen bir aşk mesnevisi olsa da şair bu eserin aynı zamanda bir gazâvat-nâme olduğunu beyan etmektedir. Eserde Mikdâd bin Esved ve Hz. Ali'nin kahramanlıkları ve Mikdâd'ın kabilesiyle girdiği macerası beraber işlenmiştir. Eser bu yönüyle bir gazâvat-nâmedir.

Mucizât-nâmeler

Mu'cize, Allah tarafından yaratılan, nübüvvet iddiasında bulunan kişinin doğruluğunu göstermeyi amaçlayan ve nitelikleri bakımından insanları benzerini getirmekten aciz bırakan olağanüstü hadisedir.²⁴ Dîvân şiirinde başta Hz. Peygamber olmak üzere birçok peygamberin mu'cizelerinden telmih yoluyla bahsedilir. Peygamberimize ait olan ve dîvân şairleri tarafından en çok zikredilen bazı mu'cizeler şunlardır: Miraç, Şakku'l-Kamer (ayın ikiye yarılması), parmaklarından su akması, hayvanlarla konuşması, pişirilmiş zehirli kuzunun konuşması, batan güneşin onun duasıyla geri gelmesi, avucuna aldığı taşların tesbih etmesi, hastaların ve yaralıların onun duasıyla iyileşmesi, diktiği ağacın hemen meyve vermesi.²⁵

Hz. Peygamber'i konu alan mesneviler arasında mevlit, mirac-nâme, siyer-i nebi gibi türleri saymak mümkündür. Hz. Peygamber'in doğumundan itibaren meydana gelen pek çok mu'cizesi dîvân şiirine konu olmuştur. Hz. Peygamber'in doğduğu gece, İran'da Kısra Sarayı'nın sütunlarının yıkılması, putların yere düşüp kırılması, Mecûsîlerin binlerce yıldır

²⁰ Şentürk - Kartal, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, 315.

²¹ Çelebioğlu, *Türk Edebiyatında Manzum Dinî Eserler*, 359.

²² Kartal, *Doğu'nun Uzun Hikâyesi Türk Edebiyatında Mesnevî*, 154.

²³ İskender Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü* (İstanbul: Kapı Yayınları, 2016), 164.

²⁴ Halil İbrahim Bulut, "Mu'cize", *DİA* (İstanbul: TDV Yayınları, 1998), 30/350.

²⁵ Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, 328.

yanan kutsal ateşlerinin sönmesi; taş ve ağaçların kendisini selamlaması gibi çok sayıdaki mu'cizesine dîvân şairleri, şiirlerinde, ona olan sevgilerini, bağlılıklarını dile getirmek ve onun şefaatine nail olabilmek arzusuyla geniş yer vermiştir. Özellikle Hz. Peygamber'i medh etmek amacıyla yazılan Na'tlarde onun mu'cizelerinden sık sık bahsedilir.²⁶

Bazı mesnevilerde Hz. Peygamber'den rivayet edilen mu'cizeler toplanmıştır. İçinde bir çok mu'cizeyi barındıran bu eserler çok yaygın değildir.²⁷

Mu'cizat-nâmelere nadiren de olsa dîvân ve mesnevilerde başlık verilmiş ve bir hayli müstakil eserde Hz. Peygamber'in bir veya birden çok mucizesi nazmedilmiştir.²⁸

Türk İslam Edebiyatında mu'cizat-nâmelere şu eserler örnek verilebilir: İzzetoğlu: *Tavus Mu'cizesi*, Sadreddin: *Mu'cize-i Muhammed Mustafa*, Kirdeci Alî: *Hamâme*.

Elimizdeki eserde şair her ne kadar bu eserin bir mu'cizat olduğunu yazmış olsa da metin incelendiğinde, Mikdâd'ın efsaneleşmiş hikayesi ve Miyâse ile olan aşkı konunun önemli bir bölümünü oluşturur. Eserin son bölümünde Hz. Peygamber'e isnad edilen bir mu'cize rivayet edilmiş fakat bu da muteber bir kaynağa dayandırılmamıştır.

Aşk Mesnevileri

Sanat ve estetik yönü ön planda olan, ana çizgisi aşk ve macera olan mesnevilerdir. Bazen tamamen beşerî aşk işlenirken bazen de kahramanların beşerî aşklarının ilâhî aşka yükseldiği mesneviler yazılmıştır.²⁹ Bu mesnevilerin konuları çoğunlukla İran ve Arap edebiyatından alınmıştır. Birebir tercüme ya da serbest tercüme olanlar yanında telif özelliği taşıyanları vardır. Yani, ilk örneği İran edebiyatında ortaya çıkan bir mesnevi kimi zaman Türkçeye olduğu gibi aktarılmış kimi zaman da Türk şairler eseri orijinalinden alıp bambaşka bir noktaya taşımıştır. Buna Fuzulî'nin *Leyla vü Mecnun*'u örnek verilebilir.³⁰ Bu konuda sayılabilecek başlıca mesneviler şunlardır: *Yûsuf u Züleyhâ*, *Hüsrev ü Şîrîn* ve *Ferhâd u Şîrîn*, *Leylâ vü Mecnûn*, *Cemşîd ü Hurşîd*, *Varka vü Gülşâh*, *Vâmık u Azrâ*, *Süheyl ü Nev-bahâr*, *Şem'ü Pervâne*, *Şâh u Gedâ*, *Mihr ü Mâh*, *Mihr ü Müşterî*, *Gül ü Nev-rûz*, *Heft Peyker* vb...³¹

16. yüzyılda Türk kültür ve medeniyeti buna bağlı da sanat ve edebiyatı mükemmelliği yakalamıştır. Yazılan mesneviler de bu ölçüde seleflerine nazaran üstündür. Türk şairler bu yüzyılda İranlı şairlerin seviyesini yakalamış ve onlardan üstün olduklarını da şiirlerinde

²⁶ Zeynep Esra Bilgin, *Fâ'ik, Mu'cizâtü'n-Nebî: İnceleme-Metin* (Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 24.

²⁷ Müjgan Çakır, "Cevâbî'nin Mu'cize-nâmesi", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 7 (2011), 23.

²⁸ Yılmaz, *Türk İslam Edebiyatı El Kitabı*, 237.

²⁹ Ünver, "Mesnevî", 441.

³⁰ Kartal, *Doğu'nun Uzun Hikâyesi Türk Edebiyatında Mesnevî*, 155.

³¹ Ünver, "Mesnevî", 443.

ifade etmekten geri durmamıştır.³² İşte Abdî'nin *Hikâyet-i Mikdâd bin Esved ve Miyâse'si* bu asrın mahsûlüdür. Eser, şairin ifadesiyle âşık u mâşuk hikayesi, gazâvat ve mu'cizât-nâme özelliklerini gösteren bir mesnevidir:

Bu nâme mu'cizedür hem gazâvet

Gine ma' şûk u ' âşık hem hikâyet (b.945)

Mikdâd ve Miyâse Hikayeleri

Mikdâd ve Miyâse, Hasan-ı Bekrî'nin 13. yüzyılda yazdığı Arapça siyerinde aslı bulunan daha sonraki yüzyıllarda ise çeviri ile edebiyatımıza giren bir aşk hikayesidir. Bu muhteva ilk olarak 14. yüzyılda Erzurumlu Darîr'in siyerinde ortaya çıkar. Darîr'den sonra 15. yüzyılda siyer yazan Muhammed de bu hikâyeyi eserine almıştır.³³ 16. yüzyılın başında siyer yazan Münîrî de yine Mikdâd ve Miyâse hikâyesine eserinde yer vermiştir.³⁴ Sonraki yüzyıllarda yazılan bazı siyerlerde de Mikdâd ve Miyâse hikâyesine rastlanmıştır. Fakat saydıklarımız dışında üzerine çalışma yapılmış bir esere rastlanmamıştır.³⁵ Tezin konusu olan bu eserin şairi Hacı Abdî tercüme siyerlerde manzum veya mensur bölümler halinde geçen konuyu almış ve nazma çekmiştir. Müstakil bir mesnevi olarak ortaya koymuştur.

Arapçadan tercüme siyerlerde bulunan Mikdâd ve Miyâse hikâyeleri ufak tefek farklar dışında birbirinin aynısıdır. Örneğin Muhammed siyerinde son bölümde Hz. Ali'nin Mikdâd'ı kurtardığını söylemekle yetinmiş ve Hz. Peygamber'den rivayet edilen mu'cize kısmını almamıştır.³⁶ Münîrî ise siyerinde Darîr gibi Hz. Peygamber'in mu'cizesinden bahsetmiştir.³⁷

Bu hikâyeden edebî kaynaklarda ilk bahseden Hasan Kavruk olmuştur.³⁸ Sadık Yazar da doktora çalışmasında Mikdâd ve Miyâse hikayelerinden bahsetmiş ve biri mensur biri manzum iki nüshadan bahsetmiştir.³⁹

³² Kartal, *Doğu'nun Uzun Hikâyesi Türk Edebiyatında Mesnevî*, 380.

³³ Abdulkadir Özülkü, *Manzum Kısas (İnceleme-Metin)* (Erzincan: Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017), 88-92.

³⁴ Mustafa Özkat, *Münîrî'nin Manzum Siyer-i Nebî'si Cilt 4-5 (Metin-İnceleme)* (İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011), 307-314.

³⁵ Bayram Özfırat, "Türk Edebiyatının Manzum İlk Siyeri: Velî'nin Sîretü'n-Nebî'si", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 12 (istanbul 2014), 98.

³⁶ Bayram Özfırat, *15.yüzyıl Şairlerinden Muhammed'in Sîretü'n-nebî'si* (İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, 2016), 291.

³⁷ Özkat, *Münîrî'nin Manzum Siyer-i Nebî'si Cilt 4-5 (Metin-İnceleme)*, 313.

³⁸ Hasan Kavruk, *Eski Türk Edebiyatı'nda Mensur Hikâyeler* (Ankara: MEB Yayınları, 1998), 67-68.

³⁹ Sadık Yazar, *Anadolu Sahası Klasik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011), 937.

1. BÖLÜM

ABDÎ'NİN HAYATI VE ESERLERİ

1.1. Abdî'nin Hayatı

Eserin son bölümünde zikredilen Abdî mahlası ya da adı, şair hakkında yapılacak tespitlerde temele alınmıştır:

Tazarru' kıl ilāha çırma 'Abdî

Şuçun 'afv ide tā Mevlâyı Rabbî(b.969)

Tezin konusu olan eserde mahlas "Abdî" olarak yazılmış, aynı mecmuada bulunan aynı şaire ait diğer üç mesnevide ise mahlasına "Hacı" ünvanı eklenmiş ve eserin müellifi "Hacı Abdî" olarak zikredilmiştir.

Eserde, şairin tespitinde kullanılacak başka bilgiler de vardır. Bunlardan ilki eserin telif yılıdır. Şair eserinin son kısmında telif yılını söylemektedir:

Çokuz yüz on yidi geçmişidi sāl

Resülün hicretinden dindi bu fāl (b.951)

Şair eseri 917/1511 senesinde tamamlamıştır. Ayrıca devamında eserin telif edildiği yıl meydana gelen Kızılbaş İsyanı'ndan bahsetmiştir. Sultan 2. Beyazıd'ın bu isyanı bastırmak için Ali Paşa'yı görevlendirdiğini söylemiştir. Eserin telif yılı ve şairin yaşadığı dönemle ilgili bunlar bilinmektedir. Bahsi geçen isyanın Anadolu'da etkilediği coğrafya da şairin tespitinde bir veri olarak kullanılabilir. Eserde isyanın bastırılma süreci, Sünniler ve isyancılar arasında meydana gelen çatışmalar, Osmanlı ordusunun gelişi ve isyanın bastırılması anlatılmaktadır:

Huruc itmişidi ol yıl kızılbaş

Çırup sünnileri çok keddiler baş

Çuyunca dek bu hālî Bāyezid Han

Ol ortalıkda döküldi niçe kan (b.952)

Bu da olayların gözlemlendiği ya da çok yakında cereyan ettiği fikrini vermektedir. Antalya'da başlayan isyan Isparta, Burdur, Manisa ve Kütahya'ya kadar genişlemiştir.⁴⁰

Abdî mahlası edebiyatımızda çok sık kullanılan bir mahlastır ve çeşitli dönemlerde yaşamış birçok Abdî mahlaslı şair vardır.⁴¹ Tezkireler ve TEİS taranmış ve "Abdî" mahlaslı 41 şair

⁴⁰ Feridun Emecen, "Şahkulu Baba Tekeli", *DİA* (İstanbul: TDV Yayınları, 1998).

⁴¹ Hanzade Güzelova, *Abdî'nin Heft Peyker Mesnevisi (İnceleme-Metin-Dizin)* (Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2008), 66.

tespit edilmiştir. Farklı dönemlerde yaşayan şairler arasında özellikle 15. ve 16. yüzyılda yaşamış olanları esas alınmıştır. Zira çalışma konumuzu oluşturan Abdî'nin eseri 1511'de yazıldığından Abdî'nin 15. yüzyılın ikinci yarısı ile 16. yüzyılın ilk yarısında yaşadığı düşünülmüştür. 15 ve 16. yüzyıllarda yaşamış on şaire rastlansa da tespit edilen şairlerden bazıları doğum veya ölüm yılları itibariyle kapsam dışında kalır. Geriye Hacı Abdî olma ihtimali bulunan yedi şair kalır.

Eserin yazmasının bulunduğu mecmuada aynı şaire ait dört mesnevi bulunmaktadır. Her biri müstakil eser formunda olan mesnevilerden *Mikdâd bin Esved* ve *Miyâse* hariç diğer eserlerin tümünde mahlas **Hacı Abdî** biçimindedir.

1. Abdülaziz Çelebi (Ümmü'l-Veled-zâde)

16. yüzyıl şâiridir. Asıl adı Abdülazîz, lakabı Ümmü'l-Veled-zâde'dir. Babası ve dedesi ulemadır.⁴² Âşık Çelebi tezkiresinde Arapça öğretimindeki maharetinden bahsetmiştir. Öğrenimini tamamlayınca Serez ve Dâvud Paşa Medreselerinde müderris olarak görev yapmıştır. Ardından padişah Yavuz Sultan Selim tarafından Manisa'ya kadı olarak tayin edilmiştir. Abdülazîz bundan sonra Tire, Ankara ve Halep'te kadılık yapmış, Amasya'ya müftü olarak tayin edilmiştir.⁴³ Meşhur dîvân şairi Necatî'nin kızı ile evlenmiştir.⁴⁴ Zeki, edip, cömert ve kişilikli, vakarlı ve yumuşak huylu olduğu zikredilmiştir. İlimlerin hemen her dalında bilgi sahibi olan şair müderrislikten emekli olduktan sonra 1543 yılında vefat etmiştir.⁴⁵

2. Abdî

16. yüzyılda yaşamış Abdî'nin hayatı hakkında kaynaklarda pek bilgi yoktur. Ama eserlerinden yola çıkarak onun hakkında, dört mesnevisini de Manisa'da şehzade olan 2. Selim'e sunduğu bilgisine ulaşılabılır. Buradan şairin Manisalı olduğu veya burada bir müddet bulunduğu düşünülebilir. 3. Murad'a da eser sunduğuna göre o dönemde de hayattadır. Abdî'nin beş eseri vardır. Bunlar: *Niyâz-nâme-i Sa'd u Hüm'â*, *Heft-peyker*, *Cemşid ü Hurşid*, *Gül ü Nevruz*, *Manzum Bostan Tercümesi*'dir.⁴⁶

Vasfi Mahir Kocatürk şairin divânı olduğunu söylemiştir. Fakat bu divan henüz ele geçmemiştir.

3. Abdî (Abdî Efendi)

⁴² Kınalızâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü's-şu'arâ*, Haz. Aysun Sungurhan (Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2017), 543.

⁴³ Es-Seyyid Pîr Mehmed bin Çelebi, *Meşâ'irü's-şu'arâ*, Haz. Filiz Kılıç (Ankara: Kültür Eserleri Dizisi, 2018), 451.

⁴⁴ Sehi Beg, *Heşt Bihîşt*, Haz. Halûk İpekten, Günay Kut, vd. (Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2017),x.

⁴⁵ Taşköprülüzâde Ahmed Efendi, *Eş-şakâ'iku'n-nu'mâniyye fî ulemâ'i'd-devleti'l-Osmâniyye*, Haz. Derya Örs (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2019), 644.

⁴⁶ Adnan İnce, "16. Yüzyıl Şairlerinden Abdî ve Eserleri", *Türk Dili* 410(Şubat) (1986), 186-192.

Asıl adı Abdî Efendi'dir. Gelibolu'da doğmuştur. Bir imamın oğludur. 16. yüzyılda yaşayan Gelibolulu Mustafa Âlî'nin ders arkadaşıdır.⁴⁷ Bu bilgiler dışında hayatı hakkında bir bilgiye ulaşılamamıştır.

4. Abdî/Ubeydi (Müeyyed-zâde Abdî Çelebi)

Amasyalıdır. Sadrazam Piri Paşa'nın damadı ve Kazasker Abdurrahman Çelebi'nin kardeşidir. Aşık Çelebi onun zarif, latif, ilim ve irfan dolu bir zat olduğunu belirtmiştir. Serez ve Üsküp'te kadılık yapmıştır. Şiirlerindeki tarzı Acem tarzıdır. Tâlik yazıda usta olan şair Sofya kadısı iken 1554'te vefat etmiştir.⁴⁸

5. Abdî (Abdî Çelebi)

Hakkında biyografik kaynaklarda bir bilgi yoktur. Asıl adı Abdî Çelebi'dir. 1573'te vefat etmiştir.⁴⁹

6. Abdî (İsli Abdî)

Asıl adı Abdülvehhab'dır. 16. yüzyılın tanınmış bir şairidir. Bursalıdır. İsli Abdî veya Sarık lakabıyla tanınmıştır. Tahsilini tamamladıktan sonra Bursa'da müderrislik, İstanbul'da ve Menemen'de kadılık yapmıştır. 1536 senesinde bir teftiş sırasında vefat etmiştir. Abdî'nin divânı yoktur ama tezkirelerde şiirlerinden övgüyle bahsedilmiştir. Bazı şiirlerini mahlassız yazmıştır.⁵⁰

7. Manav Abdî

Asıl adı Abdülkadir Efendi'dir. İlmiyle amel eden, fazilet ve kemal sahibi âlimlerden olan şair Bursa'daki Molla Hüsrev Medresesi'nde ve Manisa'da müderrislik yapmıştır. Ardından Mekke'de kadılığa başlamış ve Mısır kadısı olmuştur. Bu görev sırasında 1547 senesinde vefat etmiştir.⁵¹

Aynur Kurt, eserin Tire şehrinde yazıldığı bilgisinden yola çıkarak 16. yüzyılda yaşamış Abdülaziz Çelebi'nin, tezkirelerde Tire kadısı olduğu bilgisinden dolayı, Hacı Abdî olabileceğinden söz etmiştir.⁵²

Bu bilgiler muvacehesinde şairin Hacı Abdî mahlasını kullanan, Tire ilçesinde yaşamış, 1511-1515 yılları arasında eserler veren, insanlarla toplanıp siyerdan hikayeler okuyan biri olduğu

⁴⁷ Gelibolulu Mustafa Âlî, *Kühû'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*, Haz. Mustafa İsen (Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2017), 171.

⁴⁸ Es-Seyyid Pîr Mehmed bin Çelebi, *Meşâ'irü's-Şu'arâ*, 451.

⁴⁹ Mehmet Nâil Tuman, *Tuhfe-i Nâilî Divân Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri*, Haz. Kurnaz, Cemal ve Mustafa Tatçı (Ankara: Bizim Büro Yay., 2001).

⁵⁰ Latifi, *Tezkiretü's-Şu'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ*, Haz. Rıdvan Canım (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2018), 361.

⁵¹ Taşköprülüzâde Ahmed Efendi, *Eş-şakâ'iku'n-nu'mâniyye fî ulemâ'i'd-devleti'l-Osmâniyye*, 786.

⁵² Aynur Kurt, *Abdî'nin Fezâil-i Hulefâ-i Râşidîn ve Hasâil-i Çehâr-yâr-i Güzîn Adlı Mesnevisi* (Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2015), 18.

bilinmektedir. Tespit edilen yukarıdaki şairlerden Tire ilçesinde kadılık yapan Abdülaziz Çelebi (Ümmü'l-Veled-zâde)'dir. Fakat bunun dışında bir bilgi mevcut değildir. Eserin sahibi Hacı Abdî mahlaslı şairin bu şairlerden biri mi yoksa başka bir Abdî mi olduğunun tespiti için yeni bilgilere ihtiyaç vardır.

1.2. Eserleri

16. yüzyıl şairi Hacı Abdî'nin elimizdeki mecmuada dört mesnevisi vardır: Fezâil-i Hulefâ-i Râşidîn ve Hasâil-i Çehâr-yâr-ı Güzîn, Hikâyet-i Ashâb-ı Fil, Hikâyet-i Tezvîc-i Sultânı Enbiya, Hikâyet-i Mikdâd Bin Esved ve Miyâse.

Bu eserlerden sadece Fezâil-i Hulefâ-i Râşidîn ve Hasâil-i Çehâr-yâr-ı Güzîn hakkında 3 çalışma yapılmıştır. Eserle ilgili Hakan Yekbaş ilk çalışmayı 2012 yılında yapmıştır.⁵³ Daha sonra ise Aynur Kurt eser hakkında bir yüksek lisans tez çalışması yapmış⁵⁴ ve bir makale yayımlamıştır.⁵⁵ Bu çalışmaların hiçbirinde şairin diğer mesnevilerinden söz edilmemiştir. Abdî'nin diğer üç mesnevisi Seydi Kiraz ve Emrah Bilgin tarafından tespit edilmiştir.⁵⁶

1.2.1. Fezâil-i Hulefâ-i Râşidîn ve Hasâil-i Çehâr-yâr-ı Güzîn

Eserle ait 3 nüsha tespit edilmiştir. Eserle ilgili Hakan Yekbaş ilk çalışmayı 2012 yılında yapmıştır.⁵⁷ Yekbaş'ın bahsettiği nüsha Milli Kütüphane'de kayıtlıdır.⁵⁸ Eserin başlığı *Fî-beyân-ı Mevlûd-i Hazret-i Fâtımatü'z-zehrâ bint Muhammedü'l-Mustafâ Sallallâhu Aleyhi ve Sellem'dir. Bu nüshanın muhtevası Hz. Fâtıma'nın doğumu, Hz. Ali ile evlenmesi ve Hz. Fâtıma'nın bazı menkabeleridir. Bir mecmua içerisinde bir risale halinde tespit edilen kısımda dört halife ile ilgili bahisler yoktur. Yapılan araştırmada Hakan Yekbaş'ın çalıştığı kısmın aslında daha sonra Aynur Kurt tarafından yapılacak çalışmanın farklı bir nüshası olduğu anlaşılmıştır.*

Eserin 2. nüshası Leipzig Üniversitesi Kütüphanesi'nde kayıtlıdır.⁵⁹ Bu nüshanın sonunda da Hz. Fâtıma Mevlidi vardır. Yekbaş'ın çalışmasında yer alan ilk 14 beyitlik kısım Leipzig nüshasında yoktur. Aynur Kurt eseri yüksek lisans tezi olarak çalıştıktan sonra eser hakkında

⁵³ Hakan Yekbaş, *Türk Edebiyatında Hz. Ali ve Hz. Fatıma Mevlidleri* (Ankara: Asitan Yayıncılık, 2012), 328-430.

⁵⁴ Kurt, *Abdî'nin Fezâil-i Hulefâ-i Râşidîn ve Hasâil-i Çehâr-yâr-ı Güzîn Adlı Mesnevisi*.

⁵⁵ Aynur Kurt, "Türk Edebiyatında Çehâr-yâr-ı Güzîn: Abdî'nin Fezâil-i Hulefâ-i Râşidîn ve Hasâil-i Çehâr-yâr-ı Güzîn Adlı Mesnevisi Üzerine Bir İnceleme", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3 (2015), 107-126.

⁵⁶ Seydi Kiraz - Emrah Bilgin, "Nesirden Nazma Aktarma Geleneği ve Abdî'nin Hz. Peygamber ile Hz. Hatice'nin Evlenmelerini Anlatan Mesnevisi Hikâyet-i Tezvîc-i Sultân-ı Enbiyâ", *Dil ve Edebiyat Araştırmaları* Bahar-25 (2022), 501-534.

⁵⁷ Yekbaş, *Türk Edebiyatında Hz. Ali ve Hz. Fatıma Mevlidleri*, 328-430.

⁵⁸ Hacı Abdî, *Mevlîd-i Hazret-i Fatma* (Milli Kütüphane-Ankara, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, Yz A 2664).

⁵⁹ Kurt, "Türk Edebiyatında Çehâr-yâr-ı Güzîn: Abdî'nin Fezâil-i Hulefâ-i Râşidîn ve Hasâil-i Çehâr-yâr-ı Güzîn Adlı Mesnevisi Üzerine Bir İnceleme", 108.

bir makale yazmıştır. Mesnevi nazım şekliyle yazılmış olan eser, menâkıb-nâme türünün bir örneğidir. Aruzun fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün kalıbıyla yazılmıştır. 2144 beyitten oluşmaktadır. Eserin kaleme alınmasının maksadı, dört halifenin tanıtılması ve güzel vasıflarının herkesçe bilinmesinin istenmesidir. Eser, 920/1515 yılının Zilhicce ayının sonlarında İzmir'in Tire ilçesinde tamamlanmıştır.⁶⁰

Eserin 3. nüshasının tespiti ile ilgili olarak, Aynur Kurt'un makalesindeki " Leipzig Üniversitesindeki nüshanın dışında Ankara Milli Kütüphane Yz A 2664 ve İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi Kemankeş 411 numarada olmak üzere iki nüshası daha bulunmaktadır." cümlesi aslında eserin bu nüshasını tespit ettiğini gösteriyor. Fakat burada asıl önemli olan husus diğer üç mesneviden hiç söz etmemesidir. Eserin üçüncü nüshası bu yönüyle Seydi Kiraz ve Emrah Bilgin tarafından tespit edilmiş olup Hacı Selim Ağa Yazma Eserler Kütüphanesi'nde kayıtlıdır.⁶¹ Bu nüsha diğerlerine göre eksiksiz olan nüshadır ve diğer nüshalarla arasında önemli farklılıklar vardır. Leipzig Üniversitesi Kütüphanesi nüshasında başlıklar genellikle "Hikâyet-i Uhrâ" şeklinde verilmiştir. Hacı Selim Ağa Yazma Eserler Kütüphanesi nüshasında başlık, altında verilecek olan konu ve beyitlere uygun ve açık bir biçimde verilmiştir. Örneğin 56a numaralı varakta "Hikâyet-i Fâtıma Ana Hâzretinün Velâdet ü Tezvîci ve Vilâyeti" şeklinde bir başlık vardır.⁶²

1.2.2.Hikâyet-i Ashâb-ı Fil

Eserin tam adı "*Hikâyet-i Ashâb-ı Fil Mekke'nün Gasdına Gelüp Helak Oldukları*"dır. Hacı Selim Ağa Yazma Eserler Kütüphanesi'nden elde edilmiş nüshada yer alan eser, içinde bulunduğu yazmanın 213b-249b varakları arasındadır.⁶³ Aruzun fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün vezni ile yazılmıştır. 799 beyitten oluşmaktadır.

İlk beyit:

Hamd aña kim ol durur ol lâ-yezâl

Yok vezîri vü şerîki bey-mişâl

Son beyit:

Kim buña âmîn dirise yâ mu'în

Rahmetüne ğarq olalar pes hemîn

⁶⁰ Kurt, *Abdî'nin Fezâil-i Hulefâ-i Râşidîn ve Hasâil-i Çehâr-yâr-i Güzîn Adlı Mesnevisi*, 24-25.

⁶¹ Hâcî Abdî, *Fezâ'il-i Hulefâ-yı Râşidîn ve Hasâ'il-i Çehâr-yâr-i Güzîn* (İstanbul: Hacı Selim Ağa Yazma Eserler Kütüphanesi, Kemankeş Koleksiyonu, 411) vr.122b-213a.

⁶² Kiraz - Bilgin, "Nesirden Nazma Aktarma Geleneği ve Abdî'nin Hz. Peygamber ile Hz. Hatice'nin Evlenmelerini Anlatan Mesnevisi Hikâyet-i Tezvîc-i Sultân-ı Enbiyâ", 510.

⁶³ Hâcî Abdî, *Hikâyet-i Ashâb-ı Fil* (İstanbul: Hacı Selim Ağa Yazma Eserler Kütüphanesi, Kemankeş Koleksiyonu, 411) Vr.213b-249b.

Müellif, eserin muhtevasını Erzurumlu Darîr'in *Sîretü'n-nebî* adlı eserinden aldığını belirtmiştir(b.22).⁶⁴

1.2.3.Hikâyet-i Tezvîc-i Sultânı Enbiyâ

Eserin tam adı "*Hikâyet-i Tezvîc-i Sultânı Enbiyâ Sallallahu Aleyhi ve Sellem*"dir. Eser ilk defa bir makale⁶⁵ olarak çalışılmıştır. Şairin diğer mesnevileri bu makalenin yayımlanmasından sonra fark edilmiştir. Bu çalışmaya göre eser, Hacı Selim Ağa Yazma Eserler Kütüphanesi'nde bulunmaktadır.⁶⁶ Eser mesnevi nazım biçimiyle 917/1511 senesinde yazılmıştır. Yazmadaki diğer bölümler gibi bu da Erzurumlu Darîr'in siyerinden alınarak nazma geçirilmiştir. Aruzun fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün kalıbı ile yazılmıştır. Şair, konuyu Hz. Peygamber ile Hz. Hatice'nin evliliğiyle sınırlandırmıştır. 347 beyitten oluşan eser Hacı Abdî'nin bu mecmuadaki en kısa mesnevidir.

1.2.4.Hikâyet-i Mikdâd Bin Esved ve Miyâse

Eserin tam adı "*Hikâyet-i Mikdâd Bin Esved İmâna Geldüğü ve Miyâseyi Alduğı*"dır. Tezin ilerleyen bölümlerinde bu eserle ilgili gerek şekil gerek muhteva bakımından ayrıntılı bir inceleme yapılacaktır.

⁶⁴ Eser üzerine Firdevs Darmancı tarafından bir yüksek lisans tez çalışması yapılmaktadır.

⁶⁵ Kiraz - Bilgin, "Nesirden Nazma Aktarma Geleneği ve Abdî'nin Hz. Peygamber ile Hz. Hatice'nin Evlenmelerini Anlatan Mesnevisi Hikâyet-i Tezvîc-i Sultân-ı Enbiyâ", 501-534.

⁶⁶ Hacı Abdî, *Hikâyet-i Tezvîc-i Sultân-ı Enbiyâ* (İstanbul: Hacı Selim Ağa Yazma Eserler Kütüphanesi, Kemankeş Koleksiyonu, 411) Vr. 294b-310a .

2. BÖLÜM

MİKDÂD BİN ESVED VE MİYÂSE'NİN İNCELEMESİ

2.1.Eserin Tanıtımı

2.1.1. Eserin adı

Şair eserin adının *Hikâyet-i Mikdâd bin Esved İmana Geldüğü ve Miyâseyi Alduğu* olduğunu belirtmiştir. (Vr. 250a) Eserde başka bir başlık kullanılmamıştır. Eserin iki yerinde ise eser için “dîvân” ifadesini kullanmıştır:

Resûlinden meger kim ola irşâd

Ki bu dîvân anuñla ola âbâd (b.57)

Ser-encâmı budur Miqdâd-ı Kindî

Ki bir bir işbu dîvânda dinildi (b.940)

Bu beyitlerde dîvân kavramı klasik anlamda, farklı nazım biçimlerinin bir araya getirilerek oluşturulan eser anlamından ziyade, herhangi bir eser, mesnevi anlamıyla kullanılmıştır.

2.1.2. Sebeb-i telif

Sebeb-i telif bir başlık olarak belirtilmemiştir. Beyitlerin içeriğinden yazılış sebebi çıkarılmıştır: Şair, bahar zamanı sabah vakti gönlünde coşkunluk yaşadığını, birkaç kişi bir araya gelip yemek yediklerini ve sohbet ettiklerini söylemiştir. Bu buluşmalarda siyerden⁶⁷ bir rivayet okuduklarını belirtmektedir. Bir gün okudukları bölüm sohbete katılanların çok hoşuna gitmiş ve içinde Hz. Peygamber’in bir mu’cizesi bulunan rivayeti dinleyenler, şairden bu bölümü nazım haline getirmesini istemişlerdir. Şair çok önemli bir iş yapmış olmak ve insanların ona kıyamete kadar dua etmesi için bu işi kabul etmiştir. Önce aczini ve fakrını ifade eden şair yine de Allah’ın tevfiği ile bunu yapabileceğini söylemiştir. Çünkü önemli olan Hz. Peygamber’in adının anılacak olmasıdır. Bu bakış açısı ile Hz. Peygamber ile ilgili bir mu’cize anlatılan Erzurumlu Darir’in *Sîretü’n-nebî*’sindeki bir bölümünü nazma aktarmıştır. (b.47-59)

Bahâr eyyâmıydı vaqt-i yaylağ

Cemî‘-i ‘âlem ol eyyâma müştâğ

Derilüp bir maqâmda birkaç ihvân

⁶⁷ Eserin sonunda bu siyerin Erzurumlu Darîr’in *Sîretü’n-nebî*’si olduğu belirtilmiştir.

ılurdu obet-i haı yiyüp nn

Siyerden ouridum bir rivyet

ıageldi laif bir ho hikyet

İçinde mu' ciztı Mutafn

Eidicek aflar bula cn (b.47-50)

N' olaydı bunu bir ho nazm ideydn

Oluban obete dyim gideydn (b.53)

Didm kim bende yodur nazma tat

Meger kim Hdan irie ' inyet (b.56)

2.1.3. Telif yılı

air son blmnde (b. 951) eseri 917/1511 senesinde bitirdiini sylemektedir. Padiah 2. Beyazıd dneminde ıkan Kızılba İsyanı yılında eserini yazdıını ifade ederek kısaca isyandan bahsetmektedir. Ali Paa'nın bu isyanı bastırdıını belirtmektedir. Tarih kaynaklara bakıldıında bahsi geen isyanın ahkulu İsyanı olduu grlmektedir. 1511 yılında yaanan ayaklanmada isyancılar Hadım Ali Paa komutasındaki Osmanlı ordusu ile savamıtır.⁶⁸

ouz yz on yidi gemiidi sl

Resln hicretinden dindi bu fl

Hurc itmiidi ol yıl kızılba

ırup snnieri o kездiler ba

uyunca dek bu hali Byezid Han

⁶⁸ Emecen, "ahkulu Baba Tekeli".

Ol ortalıkda döküldi niçe an

Hemān gönderdi aa Őāh-ı ālem

Alī Paşayı daı niçe ādem (b.951/954)

2.2.Şekil zellikleri

2.2.1.Nazım Şekli

Eserin nazım Şekli mesnevidir. Mesneviler eski Trk edebiyatının bir eŐit manzum hikaye ve romanları diyebileceğimiz eserlerdir.⁶⁹ Btn dnya edebiyatında olduğu gibi Trk edebiyatında da aşk veya savaş konulu manzum hikayeler geniş bir yer tutar. Mesnevilerde konu ne olursa olsun olayın bir masal havası iinde anlatılması, akıl ve mantık llerini aŐan bir sr olayın birbirini izlemesi ve kahramanlarında olağanst davranış sergilemeleri dikkati eker.⁷⁰

2.2.2.Beyit sayısı

Elimizde bulunan esere ait sadece bir nsha tespit edilebilmiŐtir. 969. beyitte Şair mahlasını zikrettikten sonra kısa bir dua ile metni 973. beyitte bitirmektedir. Şair eserin 970 beyitten oluŐtuėunu belirtmiştir:

ouz yz yitmiş oldu cmle beyti

aruŐdurduė balıla Şanki zeyti (b.950)

Eserin nshası ile yazarın eserde zikrettiği beyit sayısı arasındaki fark 3 beyittir. AŞağıda belirtildiği gibi Şair 970. beyitte eserin bittiğini sylemektedir.

Burada mu cize oldu tamānı

Resle di Őalātıla selānı (b.970)

Son  beyit mstensihin yaptığı bir ekleme olabileceği gibi esere sonradan ekleme de yapılmış olabilir:

Bi-a-ı mu ciz-i Amed udāyā

Aā-kn falı ramet reh-nmāya

⁶⁹ elebioğlu, *Trk Edebiyatında Mesnevi (XV. Yzyıla Kadar)*, 23.

⁷⁰ Cem Dilin, *rneklele Trk Şiir Bilgisi* (Ankara: Trk Dil Kurumu Yay., 1995), 177.

Aña da rahmet eyle yā ilāhī

Ki yazana du‘ā ide kemāhī

Her ki diler rahmeti çok kazana

Fātiha okuya bunu yazana (b.970-73)

2.2.3. Vezin

Mesnevi nazım biçimiyle yazılan manzumelerde bazı aruz kalıpları diğerlerine göre daha fazla kullanılmıştır. Kullanım sıklığı bakımından görüş birliğinin sağlandığı bu kalıplardan biri de: Hezec-i müseddes bahrinden mefâ‘lün / mefâ‘lün / fe‘ülün kalıbıdır. Bu kalıp, özellikle İran ve Türk edebiyatında dinî, tasavvufî ve ahlakî mesnevilerde sıklıkla tercih edilen bir kalıptır.⁷¹ Aruz ölçüsü, ahengin esas alındığı bir ölçüdür. Dilin yapısından kaynaklanan hece türleri, bazen aruz kalıplarına uymayabilir. Şairler, bu uyumsuzluğu kaldırmak için “vasl (ulama), imâle (uzatma), zihaf (kısaltma) ve medd uygulamalarına başvurmuşlardır.⁷² Bahsi geçen uygulamalar eserde görülmüştür. Şair aruzu kullanmada başarılıdır. Vezin birkaç beyit dışında aksamaya uğramamıştır.

Vasl(Ulama): Birleştirme, ulama anlamına gelen sözcük aruz terimi olarak iki kelimenin birleştirilmesi, birlikte okunması anlamında kullanılır. Ünsüzle biten bir kelimedenden sonra ünlü ile başlayan bir kelime gelirse bu durumda ulama yapılabilir.⁷³

Ki mi müs tag rak ol mış zer ü sîme (b.11/1)

* (-) - - * - - - * - -

Beyitte “müstagrak olmuş” bölümü vezin gereği ulama yapılarak “müs-tag-ra-kol-muş” şeklinde ulama yapılarak okunmuştur.

İmâle: Arapçada uzatma ve çekme anlamlarına gelen kelime aruz terimi olarak kısa olan bir hecenin vezin gereği uzun okunmasına denir.⁷⁴ Eserde imâleye çok başvurulmuştur. İmâle yapılan heceler aşağıda parantez içinde gösterilmiştir.

Ya rat dı cüm le maḥ lū kı e mek süz

⁷¹ Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, 1/163.

⁷² İpekten, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, 142.

⁷³ Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, 12.

⁷⁴ İpekten, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, 146.

* - (-) - * - - (-) * - -

Vi rür ka mu sı na rız kı n di mek sü z (b.6)

* - (-) (-) * (-) - - * - -

Medd: Arapça ve Farsça bir kelimedede bir uzun heceyi ya da sonu iki sessizle veya hemze ile biten bir heceyi bir uzun bir kısa olmak üzere iki hece okumaktır. Aruzda bir kusur sayılmamıştır.⁷⁵ Medd olan kelime altı çizilerek gösterilmiştir.

Me ger bir subh dil bul dı kü şā dı (b.46/1)

* - - -* - - (-) * - -

Vezin gereği “subh” kelimesinde medd yapılmış ve bir buçuk hece okunmuştur.

Zihâf: “Kısma” anlamına gelen kelime aruzda uzun okunması gereken Arapça ve Farsça kelimelerdeki hecenin kısa okunmasına denir.⁷⁶ Zihaf imâlenin tersidir. Aruzda büyük bir kusur kabul edilir. Zihaf olan hece italik yazı ile gösterilmiştir. Vezinde köşeli parantez ile belirtilmiştir.

Bu yı dı da^ç *vi* si dī vān i çin de (b.106/1)

* (-)(-) - [*]- - - * - -

Dizede Arapça “da’vī” kelimesi vezin gereği ikinci hece uzun okunması gerekirken kısa hece kullanılmıştır.

2.2.4. Kâfiye ve redif

Mısra ya da beyit sonlarında bulunan son harf ve harekeleri birbirine uygun olan ses ve kelime benzeşmeleri “kâfiye” olarak adlandırılır.⁷⁷ Kâfiye, ana hatlarıyla beşe ayrılır: yarım, tam, zengin, tunç ve cinas kâfiye. Redif ise “arkadan gelme” anlamına gelir ve uyak harflerinden sonra gelen ek, takı ve kelimelere denir.⁷⁸ Metinde kullanımlarına örnekler verilecektir:

Oğuyup diñleyenler şād olaydı

Dil-i virānımız ābād olaydı (b.55)

⁷⁵ İpekten, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, 151.

⁷⁶ Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, 15.

⁷⁷ Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, 1/182.

⁷⁸ Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, 68.

Yukarıdaki beyitte “olaydı” kelimesi anlam ve görev bakımından aynı olduğu için redif olarak kullanılmıştır. İki harften biri uzun ünlü olduğu için zengin kafiye kabul edilebilir.

Şu vaktin kim resûl hicret idüpdi
Ki ya‘ nî Mekkeyi kıoyup gidüpdi (b.61)

“İdüpdi ve gidüpdi” kelimelerinde ekler aynı görevi üstlendiği için redif, sözcük kökündeki “id” ses benzerliğiyle de tunç kafiye kullanılmıştır.

Biri biñ kişiden döndermeye yüz
Zafer kıılmaz çeri ger ola biñ yüz (b.90)

Beyitte “yüz” sözcüğü iki farklı anlamda kullanıldığından cinas kafiye örneği oluşturmuştur.

2.2.5. Dil ve imlâ özellikleri

Eser, nazım türü bakımından hem aşk mesnevisi hem gazâvat-nâme hem de bir mu‘cizat-nâmedir. Bu sebeple anlatım ve üslup konuya göre farklılaşsa da lirik ve didaktik bir anlatım söz konusudur.

Eserin dili, halkın anlaması ve okuması için yazıldığından sade ve anlaşılırdır. Arapça ve Farsça kelimeler Türkçe kelimelere nispetle azdır. Bazı beyitlerde ,özellikle sevgiliden bahsedilen yerlerde, ifade coşkun ve samimi bir hal almıştır. Mikdâd’ın annesinin ve Miyâse’nin dua ve münacat için Allah’a yalvardıkları bölümlerde samimi ve içten bir hava hakimdir. Ayrıca Mikdâd ve Miyâse’nin Müslüman olduğu bölümler de ifade ve üslup bakımından dikkat çekicidir.

Eserde konu başlarında başlık kullanılmamış fakat bazı bölümleri birbirine bağlamak amacıyla geçiş mahiyetinde beyitler kullanılmıştır. Şair bu şekilde konunun değiştiğini göstermek istemiştir. Bu amaçla mesnevinin genelinde üç farklı geçiş ifadesi kullanılmıştır. Bunlardan biri peygambere salavat beyti, diğeri “bu yana” ifadesiyle başlayan beyitler ve “gelelim” ya da “gelitur” şeklinde başlayan beyitlerdir:

Söz añlayan gelür bundan şafâya
Şalâvat viribisen Muştafâya (b.60)

Bu yaña diñle ehl-i Mekke hâlin
Bularuñ eydeyim her hâl ü qâlin (b.74)

Gelelüm gine biz Câbir sözine

Çü bu resme iş itdiler kızına (b.288)

Geliğursun Miyāse birle Miğdād

İdelüm n'oldı Mālik kavmini yād (b.727)

Türkiye Türkçesinin dönemlerinden birisi Eski Anadolu Türkçesidir. Bu dönem Selçuklu devresini de içine alır ve 13-15. yüzyılları kapsamaktadır. 16. yüzyıl boyunca devam etmiş hatta 17. yüzyılda da kendini göstermiştir.⁷⁹ Eski Anadolu Türkçesi metinlerin ses bilgisi bakımından en belirgin özelliği, düzlük-yuvarlaklık bakımından ses uyumunun zayıf olması ve seslilerde yuvarlaklaşma eğilimidir.⁸⁰ Birçok ek ve sözcükte yuvarlaklaşma görülür.

Eserde, kelimelere getirilen ekler, 16. yüzyıl dil özelliklerini yansıtmaktadır:

Türkiye Türkçesinde kullanılan “-arak, -erek” zarf fiil eki eserde “-uban, -uben” şeklinde yer almaktadır: şarlanuben (11), aluban(28)

Türkiye Türkçesinde 1. çokluk geniş zaman eki olarak kullanılan “-r-ız” eki eserde “vuz” şeklindedir: görevüz(187), yalvaravuz (127)

Eserde “-up,-üp” zarf-fiil eki, yazımı “-up,-üp” şeklinde olup çok sık kullanılmıştır: afv idüp(16)

Eserde Eski Anadolu Türkçesi şahıs ekleri kullanılmıştır:Kāyılven (227), kılâyın (323)

Eklerle ilgili dönemin dil özelliklerini yansıtan diğer örnekler, “kılıpsun(34), virgil(40), idüpdi(61), bilicek(79), Bahādurlar durur (86), Tutuncağaz(126), irdükde(135), olmazısa(138), bilgil(145), degülven(307), gereksin(354), kılıser (380), vireyin(395)” şeklindedir.

Eserde, Eski Anadolu Türkçesinde kullanılan ve bugün kullanımı azalan yahut neredeyse hiç kullanılmayan arkaik kelimeler⁸¹ mevcuttur.

Kimesne: Kimse (445)

Yat: Hüner (285)

Yatlu: Kötü (231)

Aparmak: Alıp Götürmek (237)

Güyegü: Damat (250)

⁷⁹ Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi 15. Yüzyıl; Gramer, Metin, Sözlük* (Ankara: Akçağ Basım, 2005), 331.

⁸⁰ Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi 15. Yüzyıl; Gramer, Metin, Sözlük*, 332.

⁸¹ Cem Dilçin, *Yeni Tarama Sözlüğü* (Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 2013).

Öküş: Çok (301)

Ȧñlamak: Şaşırmak (301)

İrgürmek: Ulaştırmak (190)

Ȧğırmak: Çağırmak (330)

Üründülemek: İyisini seçmek (455)

İlenmek: Sövmek, beddua etmek (529)

Süñü: Mızrak (492)

Ȧağımak: Öfkelenmek (655)

Ȧoçmak: Sarılmak, kucaklaşmak (722)

Bu kelimelerin yanı sıra “çift itmek(109), kuvvet dutmak(78), gam yimek(336), taña almak(242), yara itmek(171), gönli dolanmak(149), Ümizüñ ať itmek(368), ele irmek(407), el şunmak(409), özü göynümek(698), el bir itmek(742)” gibi bugün kullanımı azalmış ya da ortadan kalkmış deyimlere rastlamak mümkündür.

Bunların haricinde, “birlik olmak(164), şaf utmak(219), baş egmek(110), seyrāna ıkmak(135), ‘aqlı gitmek(95), keşf itmek(3), edā itmek(37), oyup gitmek(61), kefeni boynına damak(906), yolına baş-can virmek(36)” gibi günümüzde işlevini sürdüren deyimler de kullanılmıştır.

Yüri devlet saña bir apu açmış

Hümā uşı gelüp üstüñden uçmış (b.676)

Eserde atasözleri de kullanılmıştır:

Oğuldur atanuñ eşm-i erāğı(201), dimişler erlik on okuzu hile(267), erüñ erligidür ‘ālemde varı(305), erenlerüñ yolına o şıgmaz ki el şuna hātün mālına(397), el el üstine durur(667), az ama‘ da o ziyān var(677)

Eserin genelinde imlāda tutarlılık olduğunu söylemek mümkündür. Ancak bazı kelimelerin imlāsında farklılıklar vardır:

Şair bazı kelimelerin yazımında vezne uymak için farklılığa gitmiştir. Bu kelimelerin her iki yazımı da metinde vardır: Ebū Cehl/Bū Cehl (84/156), kimesne/kimsene (190/319), şeh/şāh (447/484), yahud/yahu (471/531), mürvet/mürüvvet (703/710)

Yine vezin kaygısıyla imlāsında farklılığa gidilen kelimelerden bazıları sadece bir şekilde yazılmıştır: Bü’l-akem(129), kösüfend(287), kārübān(401), müsilmān(713)

Dönem Türkçesi hususiyetlerinden dal-zel değışimine örnekler vardır: Māzer(209), bürāzer(347), ümiz(368), dīzār(268)

Farsça olumsuzluk ön eki olan bi- metnin tamamında bey- şeklinde yazılmıştır: Bey-cân (259), bey-nihāyet (526), bey-^ç ayb (357), bey-bahā(124), bey-çāre(199)

Bazı sözcüklerin iki farklı imlâ ile yazılması dönem Türkçesinin henüz değişim içinde olduğunu gösterir: aḥşām/agşam (172/181), şindi/şimdi/imdi (192/708/610), ahtar/aktar (349/493), gine/yine (352/793), niçe/nice (793/569), gice/gece (827/3)

Arapça bazı kelimelerde ünsüz türemesi yapılmıştır. Bu kapsamda “y” sesi türemesi örnekleri vardır: Zāyil(265), kabāyil(269), kāyil(369), dāyima(396), fāyide(680), hamāyil(638)

16. yüzyıl Anadolu Türkçesi imlâ özelliği gereği yuvarlak ünlü temayülü bu metinde bazı kelimelerde karşımıza çıkar: gelür(60), idüpti(61)

Bu kullanımlardan, eser içinde farklı imlâların bulunması nedeniyle dönem Türkçesi ile ilgili, henüz dil ve imlânın yerleşmediği sonucuna çıkarılabilir.

Bütün bu bilgiler ışığında, eser yazıldığı dönem 16. yüzyıl dil özelliklerini yansıtmaktadır, denebilir. Yukarıda verilen örnekler dışında eserin genelinde imlâda tutarlılık söz konusudur.

2.2.6. Deyim ve atasözleri

Deyimler, iki ya da daha fazla kelimededen meydana gelen ve genellikle kelimelerin temel anlamları dışında kullanıldığı kelime gruplarıdır. Konuşma ve yazı dilinde, özellikle manzum ve mensur eserlerde ifadeyi güzelleştirmek, duygu ve düşüncüyü daha etkili kılmak için kalıplaşmış sözlere başvurulmuştur. Bu tür kalıplaşmış sözler arasında belki de en fazla örneğine rastlanan kelime türleri, deyimlerdir.⁸²

Eserde sözün gücünü artırmak maksadıyla birçok deyim kullanılmıştır. Dil ve anlatım özellikleri yönünden okura bir fikir vermesi bakımından deyimler önemlidir. Kullanılan deyimlerin bir kısmı günümüzde de kullanılan ve manası açık deyimlerdir. Bazıları ise artık unutulmuş ve kullanımına az rastlanan terkiplerdir.

Çü *ḳuvvet dutdı* ol kân-ı sa^ç âdet

O yirde ḳomadı ehl-i şeḳâvet (b.78)

Ṭaâna ḳaldılar anuñ cünbeşine

Ṭa^ç accüb ḳıldılar kamu işine (b.242)

Didiler eylese tedbîr idelüm

⁸² İskender Pala, *İki Dirhem Bir Çekirdek* (İstanbul: Kapı Yayınları, ts.), 7.

Burada cümlemüz *el bir idelüm* (b.742)

Atasözleri; sav, mesel, darb-ı mesel gibi farklı isimlerle adlandırılan, konuşma dili ve yazı dilinde kullanılan, bir hikmeti bildiren, ders alınacak veciz ifadelerdir.⁸³ Atasözleri; şairlerin ifade kudretini gösteren ve anlatımı zenginleştiren unsurlardan biri olarak görülmüştür. Bu hikmetli sözler, dîvân şairleri tarafından özellikle mesnevilerde sıkça kullanılmıştır.⁸⁴ Sayısı fazla olmamakla beraber eserde atasözlerine başvurulmuştur. Mesnevide atasözleri, bazen bariz bir şekilde kullanılırken bazen de beyitlerin anlam derinliğinde hissettirilmiştir.

Payuña kâni‘ ol olma tama‘ kâr

Meşeldür *az tama‘da çok ziyân var* (b.677)

Niçeye dek kılam kendümi penhân

Kim arslan yavrusıdur âhîr arslan (b.205)

Dağı senden yege tuş gelmemişsin

El el üstine durur bilmemişsin (b.668)

2.2.7. Söz sanatları⁸⁵

Anlatıma zenginlik katmak ve anlatımı güçlendirmek gibi amaçlarla kullanılan ifadelere edebî sanat denir. Söz sanatları edebi metinlerin anlaşılmasında ve yorumlanmasında büyük önem arzeder.⁸⁶ Hacı Abdî, eserinde tezat, teşbih, istiare, mübalağa başta olmak üzere birçok edebi sanata yer vermiştir. Bu bölümde edebi sanatların tarifi yapılacak sonra da metinden örnekler verilecektir.

Teşbih: Aralarında farklı yönlerden benzerlik ilgisi kurulabilen iki ya da daha fazla unsurdan zayıf olanı kuvvetli olana benzetme sanatıdır.

Boyı *servi* velî *kılc*a meyânı

Dehânı *hoçka* vü şîrîn zebânı (b.96)

Yukarıdaki beyitte şair sevgiliyi anlatırken; boyunun uzunluğunu serviye, belinin inceliğini kıla ve ağzının küçüklüğünü hokkaya benzetmiştir.

⁸³ Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, 106.

⁸⁴ Dehri Dilçin, *Edebiyatımızda Atasözleri* (Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 2018),xx.

⁸⁵ Edebî sanatlar hakkında bilgi verilirken şu kaynaktan faydalanılmıştır: Numan Külekçi, *Açıklama ve Örneklerle Edebi Sanatlar* (Ankara: Akçağ Yay., 2016).

⁸⁶ Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, 405.

Olđı ħüsn ilinüñ pādişāhı

Gice ħarañusu zülf-i siyāhı (b.93)

Yukarıdaki beyitte ise Miyāse güzellik ülkesinin padişahına, saçlarının rengi de gecenin karanlığına benzetilerek teşbih sanatı kullanılmıştır.

İrsal-i Mesel: Bir beyitte düşünceyi pekiştirmek, anlamı kuvvetlendirmek için söylenen atasözü veya bu özelliği taşıyan bir sözün kullanılmasıdır.

Dağı senden yege tuş gelmemişsin

El el üstine durur bilmemişsin (b.668)

Yukarıdaki beyitte şair günümüzde “el elden üstündür” biçiminde söylenen atasözünü kullanmıştır.

İsti’âre: Bir sözcüğün kendi anlamının dışında aralarında farklı yönlerde benzerlik olan başka bir sözün yerine kullanılmasıdır. İsti’âre; açık isti’âre, kapalı isti’âre ve yaygın isti’âre olmak üzere üçe ayrılır.

Anı bir lu‘bıla men‘ itdi Miğdād

Görüp ħayretde ħaldı ol *perî-zād* (b.261)

Yukarıdaki beyitte benzeyen (sevgili) söylenmemiş kendisine benzetilen peri söylendiğinden açık isti’âre yapılmıştır.

Kinâye: Bir sözü mecaz anlamıyla kullanırken gerçek anlama da gelebilecek şekilde kullanma sanatına denir.

Niçe begler aña oldı talebkār

Birine *egmedi baş* ol cefākār (b.110)

Yukarıda “baş eğmek” deyimini kullanılmıştır.

Tezat: Anlam bakımından birbirine zıt olan iki kavram, duygu, düşünce ve hayalin bir ifadede toplanmasıdır.

Her işde fā‘il-i muħtār sensin

Ķamu *yoğluğa varur var* sensin (b.23)

Bizüm ol ħâlde āsān it işimüz

Gice gündüz bu durur teşvişimüz (b.30)

Teşhis: İnsan dışındaki varlıklara üzülmeye, sevinmeye, kaygılanma gibi insanî özellikler verilmesine “teşhis” denir.

Bu söz üzre qarār itdiler ol dün

Şabāh qaldurdu maşrıqdan başın *gün* (b.458)

Yukarıdaki beyitlerde sabahın başını kaldırması ifadeleri ile kişileştirme sanatı kullanılmıştır.

Mübalāğa: Sözün etkisini kuvvetlendirmek için bir şeyi olduğundan çok ya da az göstererek anlatma sanatıdır.

Şabīyem daḥı ‘ aqlum bilüm eksük

Yüce tağlarca urdum boynuma yük (b.478)

Şair, beytin ikinci dizesinde yüce dağlar kadar boynunda yük bulunduğunu ifade ederek mübalāğa sanatına baş vurmuştur.

Nidâ: Duygu ve heyecanın baskın geldiği durumlarda kimi varlıkların göz önüne getirilerek “ey, yâ, eyâ, hey...” ifadelerinin kullanılmasıyla oluşan sanattır. Aşağıdaki beyitlerde “iy” ifadelerinde seslenme ünlemleriyle “nidâ” sanatı yapılmıştır. Metinde “elif-ya” harfleriyle gösterilen bu ünlemin yazımında “cezim” kullanılmadığı için çevriyazıda “i” biçiminde gösterilmiştir.

İlāhī qorqaruz mekriñden / Haq

Şuçumuz ‘ afv idüp ḥālümüze baq (b.16)

Dönüp oğlına eydür *yā* Kināne

Bu işde çābuk olğıl key tüvāne (b.141)

Telmih: Söz arasında herhangi bir kıssa, geçmişteki bir olay, meşhur bir hikâye, efsane, bir kişi, âyet, hadis ya da atasözüne işaret etme sanatıdır.

Cihān-gīrler benümle tırışımız

Eger *Rüstemler* olsa uruşımız (b.204)

Didi şāhuñ hemīşe baḥtı ‘ ālī

Seḥāda *Ḥātem-i Taydur* mişāli (b.517)

Yukarıdaki beyitlerde İran’ın efsanevi kahramanı Rüstem ve cömertlikte dünyaca meşhur Hatem-i Ta’îye telmihte bulunulmuştur.

İştikâk: Aralarında anlam ortaklığı bulunması şartıyla bir kökten başka bir kelimenin türetilmesiyle oluşan söz sanatına denir.

İmām eydür getürgil imdi imān

Bu dem *İslāma* girüp ol *Müsilṡmān* (b.713)

Cinās: Anlamları farklı, yazılış ve söylenişleri aynı ya da benzer olan iki ayrı sözcüğü bir arada kullanma sanatıdır.

Miyāse çünki *Mālik* oldu *mālik*

Ölüp gitmek diler iḳlīmine dek (b.537)

Beyitte Mālik kelimesi önce özel isim olarak kullanılırken, ikincisinde “sahip olan” anlamına gelecek şekilde kullanılmıştır.

Ṭoḡarsa böyle ṭoḡsa er anadan

Bunı Ḥaḳ saḳlasun renc ü ‘ anādan (b.501)

Beyitte, ilk mısradaki ana sözcüğü ilk anlamıyla kullanılırken diğer mısradaki ise güçlük, meşakkat anlamında kullanılmıştır.

İktibas: Söze güzellik katmak amacıyla söz arasında âyet, hadis ya da bunlardan parçalara yer verilmesidir. Eserde doğrudan olmasa da manevî iktibas yapılmıştır. Hz. Peygamber’in yüzü hürmetine âlemlerin yaratıldığı belirtilmiştir. “Levlâke hadisi” olarak bilinen hadisin meali verilmiştir.⁸⁷

Anuñ dostluḡına ḥaḳ oldu ‘ âlem

Ger olmas’olmazıdı cinn ü ādem (b.25)

2.3.Muhtevâ Özellikleri

2.3.1. Eserin özeti

Eserde bir ana başlık vardır. Bundan başka bir başlık kullanılmamıştır. Eserin başlangıç varak numarası 250a, bitiş numarası 294a’dır. Eserin giriş bölümünde mesnevi tertibine uygun bölümler vardır. 61-943. beyitler hikâye bölümüdür. 944-970. Beyitlerde ise nazım türü, eserin kaynağı, telif yılı gibi bilgiler verilir. Telif yılında vukua gelen Kızılbaş İsyanı’ndan kısaca bahsedilip dua ile metin biter.

Hz. Peygamber’in Mekke’den Medine’ye hicret sonrası yıllara tekabül eder. Mekke’de kalan Hz. Ali velayet tahtının serveridir. Hicret edenler muhacir ve Medineli Müslümanlar da ensâr olmuştur. Bu yıllarda Mekke boşalmış, kısım kısım Medine’ye gidip İslam’a girmekte ve Kureyş’in ileri gelenleri bundan rahatsız olmaktadır. Kureyşli müşrikler, komşu devletlerden ve bazı Arap kabîlelerinden destek istiyorlardı. Bu sebeple, Ebu Cehil’in yönlendirmesiyle, yakınlarındaki Kinde kabilesine gitme kararı aldılar. Oraya gidip hem Muhammed’le

⁸⁷ Levlâke levlâke Lemâ halaktü'l-eflâk: Sen olmasaydın ben âlemi yaratmazdım. (Suyutî, El-Leali'l-Masnu'a, 1/272)

savaşmak için asker desteği isteyecekler hem de kabîle reisi Câbir'in kızı Miyâse'yi alıp evlilik bağı ile bu ittifakı güçlendireceklerdi. Dört bin askeri olan Kinde kabilesi ile yapacakları ittifak onlar için çok önemliydi.(61-100)

Câbir'in kızı Miyâse güzelliği ve kahramanlığı ile dillere destan olmuştu. Tıpkı bir erkek gibi kılıç tutuyor ve kendini er meydanında yenecek kişi ile evleneceğini söylüyordu. Fakat kimse onu yenemiyordu. Böylece kızın şöhreti her yerde konuşulur olmuştu. Ebu Cehil Kureys'in en güçlü kahramanlarını götürüp kızını almak niyetinde olduğunu anlattı. Ebu Cehil'in fikri çok beğenildi ve Kureys'ten bir grup Kinde kabilesine gitmeye karar verdiler. Yanlarına en maharetli savaşçıları aldılar. Eğer planları işe yararsa Benî Kinde'nin dört bin askeri ile kuvvetleri artacak ve Medine'ye gidip Muhammed'le beraberindekileri mağlup edeceklerdi. Üzerinde Lat ve Uzza yazılı bir kara sancakla yola çıktılar. Benî Kinde'ye yaklaştıklarında gelenlerin Kureys kabilesi olduğunu öğrenen Câbir ve oğlu Kinâne onları hoş karşıladı, yedirip içirdi. Yiyip içip sohbet ettikten sonra Câbir bu kadar yolu ne için geldiklerini sordu. Ebu Cehil de Câbir'in kızının nâmının her yerde duyulduğunu, Kureys kabilesinin en maharetli savaşçıları getirdiklerini, yapılacak müsabaka sonunda eğer kızını mağlup edebilen biri çıkarsa kızını almak niyetinde olduklarını anlattı. Câbir kızını Miyâse ile konuşup diğer gün bir müsabaka yapılmasına karar verdiler.(100-170)

Bu arada kabîle reisi Câbir'in ölen bir kardeşinden geride kalan Temîme adında karısı ve bir yetimi çobanlık yaparak fakir bir hayat sürüyorlardı. Bu yetimin adı Mikdâd'dı. Mikdâd artık on yedi yaşına gelmiş gösterişli ve güçlü bir delikanlıydı. Mikdâd, o gün koyunları güderken şehir içinde bir hazırlık olduğunu fark etmişti. Akşam eve gelince şehirde ne olduğunu sordu. Annesi olup biteni, yapılacak müsabakayı ve kazananın Câbir'in kızıyla evleneceğini söyledi. Mikdâd duydukları karşısında heveslendi. Babasından kalan silah ve zırhı giyinip bir ata binip babasından kalan yere oturup ulular katına gitmek istediğini annesine söyledi. Fakat annesi önce razı olmadı. Onun genç ve tecrübesiz oluşundan iyi karşılanmayacağını düşündü. Yine de oğlunu kıramadı ve istediklerini verdi.(173-214)

Babasının silahını ve zırhını giyen Mikdâd eskiden beri yetiştirip büyüttüğü kulağı ve kuyruğu kesik atına binip gitti. Meydana vardı ve erler arasına karıştı. Ebu Cehil, Benî Kinde ulularına nasıl bir müsabaka yapılacağını anlattı. Kendi aralarında dövüşüp kazanan yiğidin Miyâse'yle çarpışması fikrini herkes beğendi ama bu şekilde bir sonuç alınmadı. Bu esnada Mikdâd meydana çıkıp Câbir'in dört bin erinin arasına girdi. Ateş gibi dokunduğu eri yaktı ve kimse ona karşı duramadı. Bu şekilde dört bin eri dağıtıp meydana durdu. Ebu Cehil ve Câbir bunu görüp olan bitene şaşırıldılar. Kimsenin tanımadığı bu gencin kim olduğunu ve nereden geldiğini bilmiyorlardı. Miyâse'ye haber verdiler, savaş kıyafetlerini giyip mağlup olursam halk bana güler, eğer yenilirim kendi canıma kıyarım düşüncesiyle meydana geldi. Hemen Mikdâd'a hamle yaptı fakat ne kadar çabalasa da Mikdâd bir şekilde kurtuluyordu. Bu durumlarda Miyâse'nin bir hilesi vardı: Yüzündeki peçeyi açınca karşısındaki erin aklı gider ve Miyâse de onu mağlup ederdi. Yine aynı hileye başvurdu. Tatlı sözlerle onun aklını

başından aldı. Mikdâd'ın kim olduğunu ve nerden geldiğini sordu. Mikdâd kızı çok beğendi, o da yüzünü açtı ve yabancı olmadığını amcasının oğlu olduğunu söyledi. Miyâse'nin hilesi bu sefer işe yaramamıştı. Mikdâd, atını sürüp bir fırsat buldu ve kızı atından düşürdü. Yakalayıp ellerini bağlayacakken Miyâse ona yalvardı. Halk içinde onu bu duruma sokmamasını istedi. Mikdâd da onu akrabalık hatırına serbest bıraktı.(215-280)

Mikdâd, buradan ayrılıp anasının yanına döndü. Olup biteni anlattı ve atına iyi bakmasını tembihleyip yine koyun gütmeye gitti. Meydan yerindekiler ise yaşananlar karşısında bir hayli şaşırılmıştı. Kimsenin tanımadığı gencin nereden ve kimlerden olduğu, Miyâse'yi nasıl mağlup ettiği konuşuluyordu. Babası Miyâse ile görüşmek için yanına gidince kızının çok mutlu olduğunu farketti. Gencin kim olduğunu sordu, yabancı olmadığını amcasının oğlu Mikdâd olduğunu öğrendi. Câbir gerçekleri öğrenince kardeşinin oğlu Mikdâd'ı tanıdı. Fakat o bir koyun çobanı, fakir ve yetim biridir, bizimle denk değil diye düşündü. Miyâse ise kendi malının ikisine de yeteceğini, aslında önemli olanın mal değil yiğitlik olduğunu söyledi. Câbir kızının niyetini öğrenmişti. Kızını orada bırakıp beylerin yanına döndü. (281-309)

Câbir, Ebu Cehil'e gencin kim olduğunu anlattı. Ebu Cehil yetim ve fakir olduğu için Mikdâd'ı hor görmemesi gerektiğini, başta verilen söze uyanın ve kızı gence vermenin doğru olacağını söyledi. Hatta eğer Mikdâd'a hak ettiği değeri vermeyecekse onu Mekke'ye götürüp mal mülk sahibi edebileceğini söyledi. Câbir'in biraz gönlü yumuşadı. Oğlu Kinane'ye Mikdâd'ı alıp gelmesini emretti. Kinane gidip Mikdâd'ı buldu. Beraber ulular katına geldiler. Kureyş uluları da oradaydı. Câbir kızını Mikdâd'a vermeyi kabul etmişti lakin birçok isteği vardı. Yükleri kumaş ve değerli eşyalar olan yüz deve, bin altın ve gümüş... Mikdâd ise buna ek olarak kokular ve miskler getireceğini söyledi. Bu kadar malı ve eşyayı bulmak kolay bir iş değildi. Üstelik üç ay gibi kısa bir mühlet verildi. Mikdâd'a eğer bu malları getiremezse kızı alamayacağı söylendi. İki taraf aralarında anlaşta ve meclis dağıldı. (310-370)

Ebu Cehil kızı alamamalarına rağmen hâlâ Câbir'le arasını iyi tutuyordu. Câbir'e insanlar dağıldıktan sonra gerçek niyetini açıkladı. Kavimlerinden çıkan bir kişinin yeni bir din getirdiğini onlardan ayrıldığını, Yesrib'e gidip orada savaş için hazırlandığını söyledi. Muhammed'e karşı askerleriyle Kureyş'e destek olup olmayacağını sordu. Câbir ise yollarına başının feda olduğunu ifade etti ve anlaşma yapıldı. (371-385)

Ulular meclisinden ayrılan Mikdâd doğruca anasının yanına gitti ve ona başından geçenleri anlattı. Miyâse, Mikdâd'ın üç ay içinde yeterli malı bulması gerektiğini yoksa başkasına verileceğini öğrenince hemen Mikdâd'ın yanına geldi. Kim ne mal istiyorsa kendi hazinesinden vereceğini yeter ki Mikdâd'ın gurbet illere gitmemesini istedi. Mikdâd ise kadın malına el sürmenin yiğitliğe yakışmayacağını söyleyerek teklifi kabul etmedi. Miyâse çok üzüldü. Mikdâd hemen anasının elini öptü ve yola çıktı. Asıl niyeti çölde kervan yağmalayıp mallarını almaktı. Yemen'e doğru gitti. Baktı ki karşıdan bir kervan geliyor. Bu Hz. Peygamber'in amcası Abbas'ın kervanıydı. Abbas o yıllarda henüz İslam'a girmemişti. Mikdâd'a kim olduklarını söylediler. Mekke seyitleri olduklarını öğrenince Mikdâd çok utandı.

Yanıldığını söyleyip Abbas'tan af diledi. Abbas ise Mikdâd'ın yiğit bir genç olduğunu anlamıştı. Ona ne derdi olduğunu sordu. Mikdâd başına gelenleri bir bir anlattı. Abbas ona nasihat etti. Haramilikle bu sürede bu kadar malın toplanamayacağını, ona yardım edecek kişinin ancak Acem sultanı Kisra olduğunu söyledi. Babasının ölümü üzerine yeni tahta çıkan, cömert bir sultan olduğundan bahsetti. (387-435)

Mikdâd hemen oradan ayrıldı ve Acem diyarına Kisra'nın yanına gitti. Kisra'nın karşısına çıkınca Kisra onu çok beğendi ve ne istediğini sordu. Mikdâd Câbir'le olan macerayı ona da anlattı. Kisra Mikdâd'ın anlattıklarına çok şaşırıldı. Onun dört bin askeri nasıl yendiğini ve kızı almaya hak kazandığını merak etti. Bu hüneri bize de göster de görelim, dedi. Mikdâd beş on gün orada kaldı, yedi ve içti. Kisra'nın askerlerinden bin er seçildi. Bunların her biri cihangir pehlivanlardı. Mikdâd'a haber verdiler. Öbür gün askerlerle karşılaşmak için hazırlanmasını söylediler. Sabah olunca geniş bir meydana bin asker demir zırhları giymiş ve silahları kuşanmıştı. Kisra da fil üzerinde bir tahta oturmuş, onları izliyordu. Mikdâd yapılan hazırlığı görünce hayran oldu çünkü daha önce hiç böyle bir şey görmemişti. Bir de burada bir tek adama karşı bir ordu hazırlanmış, ben burada ölsem anama haber nerden gidecek diye düşündü ve gözleri yaşla doldu. Gönül gözüyle Allah'a yalvardı, yakardı. Derken şahın önüne gitti, atından indi, silahını alıp meydana çıktı.(438-484)

Bir tedbir düşünüp silahının ucunu sarı safran rengi ile boyadı. Şah emir verince bin asker Mikdâd'a saldırdı. Fakat Mikdâd kime dokunsa yıktı. Sanki koyun sürüsüne aç bir kurt girmiş gibiydi. En sonunda hepsini dağıtıp bir köşede durdu. Şah gördüklerini çok beğendi ve bu insan değil ejderhadır, dedi. Askerler şahın huzuruna gelince hepsinin kıyafetinde sarı renkte bir boya olduğunu gördüler, kıyafeti sarıya boyanmayan kimse yoktu. Mikdâd'da ise en ufak bir yara bere yoktu. Kisra Mikdâd'ı tebrik edip biraz orada kendisiyle kalmasını istedi. Sonra isteklerini yerine getirecekti. O da memleketine dönüp istediği kızı alacaktı. Mikdâd bunu kabul etti ve orada kaldı. (485-518)

Aradan üç ay geçmişti. Câbir Mikdâd'ın gidip gelmediğini, bu kadar malı getiremeyeceğini söyledi. Verdiği sürenin bitmesiyle birlikte sözü bozdu ve kızı başkasına vermek istedi. Câbir'in sözünden döndüğü ve kızı istediği başka birisine vereceği halk arasında duyuldu. Yakınlarda Sünbüs kabilesinin Mâlik adında bir padişahı vardı. O da Miyâse'yi almak niyetindeydi. Birçok mal, at ve tazi getirip Câbir'i ikna etti. Kızı almak konusunda anlaştilar. Fakat Miyâse bir kez gönlünü Mikdâd'a kaptırmıştı. Başkası ile evlenmeyi kabul etmiyordu. Kavmin ileri gelenleri onunla konuşup ikna etmeye çalıştilar. Mikdâd'dan bir haber gelmediğini, ölmüş olabileceğini söylediler. Miyâse ise ölmek istese de babası ile Mâlik anlaşmıştı. Mâlik, kardeşi Abdullah'ın yanına bir grup asker verip Miyâse'yi yola çıkardı. Kendi de başka bir yoldan avlanarak memleketlerine doğru yola çıktılar.(520-541)

Mikdâd Acem şehrinde kalmış, bazen mutlu bazen üzgün vakit geçirip, yiyip içiyordu. Sözleşilen günün geçtiğinin de hiç farkında değildi. Bir gün durdu, düşündü ve artık üç aylık sürenin dolduğunu, geri dönmesi gerektiğini hesap etti. Hemen Kisra'nın huzuruna çıktı. Ona

verilen sürenin dolduğunu, bir an önce gitmezse kızı başkasına vereceklerinden korktuğunu söyledi. Kisra haznedarını çağırdı ve istediği her şeyi Mikdâd'a üç gün içinde hazır edip vermesini emretti. Ayrıca bin kişi de ona kavmine varıncaya dek yolda refakat edecekti. Mikdâd çok mutlu oldu, dualar etti. Şaha veda edip yola çıktı.(545-565)

Hicaz'a yaklaşınca Mikdâd bin askeri geri gönderdi. Daha sonra yolda bir kervanla karşılaştı. Kervandan bir kişi Mikdâd'a doğru geldi. Mikdâd kim olduklarını nereye gittiklerini sorunca adam Miyâse'nin düğün kervanı olduğunu söyledi. Mikdâd, Miyâse'nin babasının sözünden döndüğünü, onu Mâlik'e verdiğini, Miyâse'nin devenin üstündeki hevdeçte oturduğunu ve Mâlik'in kardeşi Abdullah'ın kervanın başında olduğunu öğrendi. Kimliğini gizleyerek onların yanına gidip Abdullah'a vurup başını kesti. Oradakiler önce mücadele etmek istedilerse de onun Mikdâd olduğunu anlayınca karşı koymadılar. Aralarından bir ihtiyar Mikdâd'a gidip Miyâse'ye soracağını kime gitmek isterse kabul edeceğini söyledi. Miyâse'ye Mâlik'e mi yoksa Mikdâd'a mı varmak istediğini sordu. Miyâse Mikdâd'ı seçti. Kfile de Miyâse'yi ve Mâlik'in verdiği mehir mallarını orada bırakıp memleketlerine döndüler. Miyâse ile Mikdâd birbirine kavuştu. (566-626)

Beş on gün orada kaldıktan sonra Kinde kabilesine doğru yola koyuldular. Medine ve Mekke arasından geçerken yolda bir kervana daha rastladılar. Kervanla birlikte, ikisi deve de biri at üstünde üç kişinin geldiğini gören Mikdâd onları korkutmak için üzerlerine at sürdü. Bu kişiler Hz. Ali, Abdullah ve Zeyd bin Haris'ti. Hz. Peygamber'in Mekke'de kalan al ü ashabını Medine'ye götürüyorlardı.(630-643)

Hz. Ali gelenin ata binişi ve silah tutuşundan Arap olduğunu bildi ama üzerinde Acem kıyafetleri vardı. Mikdâd silahla saldırdı fakat Hz. Ali elinden silahını aldı, Mikdâd'a biraz nasihat etti. Neden saldırdığını, ne istediğini sorunca, Mikdâd macerasını anlattı. Bu kadar zaman Hz. Ali gibi bir yiğit görmemişti. Hz. Ali kendini tanıttı. Hz. Peygamberin amcaoğlu olduğunu Mekke'den geldiğini söyledi ama Mikdâd onları tanımadı. Üstelik Hz. Ali'ye mallarına ve develerdeki insanlara el koyduğunu, hepsinin kendine ait olduğunu söyledi. Hz. Ali bunun üstüne hiddetlendi ve çıkıştı. Mikdâd tekrar saldırdı Hz. Ali onu atından düşürdü ve Mikdâd bayıldı. Bir müddet öyle kaldı. Zeyd de devesinden inip onu bağladı. (648-697)

Miyâse olan biteni görünce hevdecinden inip koştu, Hz. Ali'nin ayağına kapandı. Mikdâd'ı affetmesi için ona yalvardı. Hz. Ali atından indi ve Mikdâd'ı da karşısına getirtti. Mikdâd hatasını anladı, af diledi. Fakat bu kez de Hz. Ali Mikdâd'ın bütün mallarına ve develerdeki insanlara el koyduğunu söyledi. Mikdâd'ı isterse hemen oracıkta öldürebilirdi. Fakat ona bir şans daha verdi ve İslam'a girerse affedip bırakacağını söyledi. Mikdâd, önce ne olduğunu bildir sonra kabul edeyim, dedi. Hz. Ali güzelce dinin kurallarını anlattı. Mikdâd'ın gönlü nurla doldu, dinledikçe içi ferahladı ve Miyâse ile birlikte Müslüman oldular. Hz. Ali onlara namazı ve dinin kurallarını anlattı. Oradan ayrılarak kabilelerine doğru yola devam ettiler. Hz. Ali ve yanındakiler de Medine yoluna doğru gittiler.(698-726)

Öbür taraftan Mâlik kabilesine varmış ve Mikdâd'ın kardeşi Abdullah'ı öldürdüğünü, kervanı basıp Miyâse'yi de aldığını öğrenmişti. Mikdâd ile baş edemeyeceğini düşünerek Câbir'den verdiği mehir mallarını geri talep etti. Câbir buna öfkelenip Mikdâd'a kin bağladı. Benî Kinde'nin ulularını çağırıp nasıl bir tedbir almaları gerektiğini sordu. Onlar da önce kızı Mikdâd'a verelim ve malları da Mikdâd'dan alıp Mâlik'e yollayalım, dediler. Fakat Câbir buna hiç yanaşmadı, Kızı Mikdâd'a vermek istemiyordu. Çünkü Mikdâd bir çobandı. Mâlik gibi arkası yoktu. O zaman başka bir plan yaptılar ve tuzak kurup Mikdâd'ı önce hoş karşılayalım sonra da Miyâse ile Mikdâd'ı gafil avlayıp yakalayalım, Mikdâd'ı hapsedelim. Mâlik'e haber verelim gelsin Miyâse'yi de ona verelim dediler. Bu fikir kabul gördü. Mikdâd şehre gelmiş kendine kurulan tuzaktan habersizdi. Onu hoş karşıladılar. Annesiyle görüşüp, hasret giderdi. İslam'a girdiğini eski dinini terk ettiğini söyledi. Sonra düğün hazırlıkları yapıldı. Mikdâd'ı sarhoş edip bağladılar. Mâlik'i çağırıp Miyâse'yi ona verdiler. Mâlik Miyâse'nin gerdek çadırına girdi. Sabah olunca Mikdâd'ı darağacında asacaktı. Miyâse bu tuzağı fark etti ve zaman kazanmak için Mâlik'i oyaladı. Mikdâd'ın annesi Temime de yardım isteyecek kimse bulamayınca, oğlunun Müslüman olduğu aklına geldi. Medine'ye Hz. Peygamber'den yardım istemeye karar verdi. Geceleyin Medine'ye doğru yola çıktı. (728-799)

Mikdâd yakalanmış ve Miyâse'nin gerdek çadırının yanındaki çadırda elleri ayakları bağlı yatıyordu. Bir müddet sonra kendine geldi. Halini gördü ve çok üzüldü. Yandaki çadırda Miyâse Mâlik'i oyalayarak bir fırsat bulma pesindeydi. Onu öldürüp Mikdâd'ı da kurtarmanın planlarını yapıyordu. Mikdâd çadırda başında bekleyen adamlara neler olduğunu sordu. Adamlar da kurulan tuzağı anlattılar. Artık onları kurtaracak kimse kalmamıştı. Sabah Mikdâd idam edilecekti. Bu sebeple Mikdâd çadırın içinde Rabbine yalvarıp yakarmaya başladı.(800-824)

Onlar memleketlerinde bu durumdayken, Medine'de Hz. Ali evinde namaz kılıyordu. Kapı çaldı ve Hz. Peygamber geldi. Gecenin bu vaktinde Peygamber'in evine gelmesine Hz. Ali şaşırılmıştı. Hz. Peygamber ona Cebrail'in haber verdiğini, yeni İslam'a giren Mikdâd'ın başının dertte olduğunu söyledi ve hemen yola çıkıp bir an önce onu kurtarmasını emretti. Hz. Ali emredildiği gibi silahını kuşandı, Fazl'ı da yanına aldı ve Hz. Peygamberin söylediği yerde duran ata binip yola çıktılar. Sabah olmak üzereyken çadırın önüne geldiler. Attan inince bir ses duydular. İniltileri dinlediler ve Mikdâd olduğunu anladılar. Allah'tan yardım ve Hz. Peygamber'den şefaate diliyordu. Çevrede çadırın başında bekleyenler kendilerinden geçmiş yatıyorlardı. Hz. Ali Fazl'la birlikte çadıra girdiler. Mikdâd duyduğu koku ile rahatladı ve gelenleri gördü. Hz. Ali onu kurtarmaya geldiklerini söyledi. Ellerini ve ayaklarını çözdüler. Mikdâd Hz. Ali'nin elini ayağını öptü ve kucaklaştılar.(825-862)

Mikdâd bu işin nasıl olduğunu anlamamıştı. Henüz bu gece tutulmuştu, bundan nasıl haberleri olmuştu da onu kurtarmaya gelmişlerdi? Medine şehri ile aralarının on günlük mesafe olduğunu söyledi. Hz. Ali de Cebrail'in haber verdiğini, peygamberin onları görevlendirdiğini ve yola çıkıp bir anda buraya geldiklerini anlattı. Allah'ın izni ile uzaklar

yakın olur diye söyledi. Kendi kılıcını ve Fazl'ın zırhını Mikdâd'a verdi. Mikdâd önce etrafta bekleyen adamları kırdı. Ardından Mâlik'in çadırına vardı. Miyâse çeşitli bahanelerle yardım gelene kadar Mâlik'i oyalıyordu. Onu sarhoş etmişti fakat elinden kurtulamamıştı. Mâlik iyice sinirlenmiş ve muradına ermek istemişti. Miyâse'yi yakaladı. Miyâse, Mâlik'le mücadele ederken çare kalmadığını anladı. Yetiş, ya Resulallah! diye bağırdı. Sesleri duyan Mikdâd içeri girdi. Hamle yapıp Mâlik'i öldürdü. Miyâse Mikdâd'a sarıldı, ayağına kapandı. Nasıl olup da kurtulduğunu sordu. Mikdâd onu Hz. Ali'nin yanına, çadırın dışına götürdü. Olanı biteni anlattı. Mâlik'in atına atladı ve Fazl'ın kılıcını da kuşandı. Askerlerle savaştı. Hz. Ali de çıkıp bir yerde bu yiğidin aslan gibi savaşmasını izlerken nâralar attı. Sünbüs kabilesi dağılmış liderleri ölmüştü.(863-900)

Olaylardan haberdar olan Câbir oğlunu ve kızını alıp kaçtı. Benî Kinde uluları boyunlarına kefenlerini takıp Mikdâd'ın önüne geldiler. Mikdâd hepsini affetti. Bütün malı toplayıp getirmelerini söyledi. Onlar da toplayıp getirdiler. Beraber Medine yoluna çıktılar.(905-912)

Mikdâd'ın anası Miyâse Medine'ye varınca Hz. Peygamber'in mescidine gitti. Bir kadının geldiğini ve kendisi ile görüşmek istediğini Hz. Peygamber'e söylediler. O da huzuruna kabul etti. Peygamberin cemalini görünce hemen oracıkta kelime-i şahadet getirip Müslüman oldu. Oğlunun başına gelenleri gözü yaşlı anlatarak yardım diledi. Hz. Peygamber Mikdâd'ın anasına müjdeli haberi verdi. Oğlunun kurtulduğunu, Medine'ye doğru yolda olduklarını söyledi. Temime, hem sevinmiş hem de şaşırılmıştı. Hz. Peygamber'e bu haberi nereden aldığını sordu. Hz. Peygamber de Allah'ın onlara yardımını anlattı. Cebrail'in haber verdiğini söyledi. Temime Hatun'u Hz. Eyyub'un evine gönderdiler. Beş on gün sonra kervanlarla beraber Hz. Ali, Mikdâd ve beraberindekiler Medine'ye ulaştı. Sahabelerle görüşüp tanıştılar ve getirdikleri bütün malları ashaba dağıttılar. Hz. Peygamber'in huzuruna gelip orada imanlarını tazelediler. Hz. Peygamber de onlara hayır duada bulundu. İşte Mikdâd-ı Kindi'nin macerası burada son buldu. (913-940)

Bundan sonra Mikdâd ömrünü Hz. Peygamber'e hizmete adadı. Pek çok savaşa katıldı. Çok yiğitlik yaptı. Sonunda da vefat etti. Bu hikâye Darir'den alınmıştır. Bu eser hem Mu'cize hem gazâvat hem de âşık-mâşuk hikâyesidir. Anlatılanlar yalan yanlış hikâye değil sahihtir.(941-950)

Son bölümde 2. Bayezid Han Döneminde çıkan bir Kızılbaş isyanından, bu isyanı bastırmakla görevlendirilen Ali Paşa'dan bahsedilmiş, Sünnilere saldıran Alevilerin sonunda zararı kendileri gördükleri ve devlet tarafından cezalandırıldıkları anlatılmıştır. Dua bölümü ile metin son bulmuştur.(951-973)

2.3.2. Eserde adı geçen şahıslar

Hz. Muhammed(sav)

Allah'ın son peygamberidir. 571 yılında Mekke'de doğmuş, 40 yaşında peygamberlik ile tanzif edilmiş ve 622'de Medine'ye hicret etmiştir. 632 yılında Medine'de vefat etmiştir.

Eserde Hz. Peygamber "Mustafa, Mücteba, Muhammed, Habîbu'llah, Resulu'llah, Resul, Fahr-i Alem, Habîbî, Seyyidî, Nur-ı Âlem, Server-i Âlem" isimleriyle anılmıştır. Hz. Peygamber'in ümmetinden her ferdin çektiği sıkıntıdan haberdâr olması yönüne vurgu yapılmıştır. Uzak diyarlarda İslam'a giren kişilerin onun manevî tasarrufunda oluşu ve her daim imdatlarına yetiştiği düşüncesi işlenmiştir. Hz. Peygamber'in ümmetine duyduğu derin şefkat metinde vurgulanmıştır.

Anuñ dostluğuna halk oldı 'âlem
Ger olmas'olmazıdı cinn ü âdem (b.25)

Çâr-Yâr

Mesnevinin giriş kısmında dört halifeden bahsedilmiştir. Onların Hz. Peygamberin en değerlileri olduğu belirtilmiştir.

Anuñ yârı Ebübekr ü 'Ömerdür
Dağı 'Osmân 'Aliyyü mu'teberdür (b.26)

Eserde Hz. Ali ön planda olduğu için konu gereği daha fazla anılmıştır.

Hz. Ali

Hicretten yaklaşık yirmi iki yıl önce 600 yılında Mekke'de doğduğu rivayet edilmektedir. Babası Hz. Peygamber'in amcası Ebû Tâlib, annesi de Fâtıma bint Esed b. Hâşim'dir. Hz. Ali beş yaşından itibaren hicrete kadar Hz. Peygamber'in yanında büyümüştür. İlk iman edenlerdendir. Hz. Ali'nin hicretten önceki hayatı hakkında kaynaklarda fazla bilgi yoktur. Ancak hayatı, menkabevî ve efsanevî rivayetlerle örülü Şiî kaynaklarda doğumundan itibaren kerametlerle dolu olarak anlatılır. Medine'ye hicret eden Hz. Peygamber, Hz. Ali'yi, Mekke'de bırakmıştır. Daha sonra da Hz. Peygamber'in kendisine bıraktığı emanetleri sahiplerine iade edip yine onun emri uyarınca Resûlullah'ın kızı Fâtıma, kendi annesi Fâtıma ve yanındakilerle Mekke'den ayrılmıştır. Hicretin 2. yılının son ayında Hz. Peygamber onu kızı Fâtıma ile evlendirmiştir. Bu evlilikten Hasan ve Hüseyin adlı erkek çocukları olmuştur. Hz. Ali hemen bütün gazve ve seriyyelere katılmış ve daha sonraları menkabevî bir üslûpla rivayet edilen büyük kahramanlıklar göstermiştir. "Ebû Türâb" lakabından başka "el-Murtazâ" ve "Esedullâh" gibi lakapları vardır. İlim, takvâ, ihlâs, samimiyet, fedakârlık, şefkat, kahramanlık ve şecaat gibi yüksek ahlâkî ve insanî vasıflara sahiptir.⁸⁸

⁸⁸ Ethem Ruhi Fiğlalı, "Ali", *DİA* (İstanbul: TDV Yayınları, 1998).

H. Ali eserde; Aliyyü Murtazâ, Şîr-i Hudâ, Ali, İmâm, Şâh-ı Merdân, Şîr-i Yezdân, Şîr, Haydar, Emîr, Erenler Şâhı gibi birçok unvanla anılmıştır. Bu unvanlarla vasfedilmesi dışında bazı yönleriyle de ön plana çıkmıştır. Sehâvet madeni oluşu, ihsan ve mürüvvet sahibi olması yönleri vurgulanmıştır. Ayrıca ilim sahibi olduğu “Kamu şerh itdi bir bir ayinini” mısrasında belirtilmiştir. Dinî kuralları çok iyi bilmesi ve onu insanlara öğretmesi yönü eserde görülmektedir. Yiğitlik, H. Ali'nin üstün vasıflarından biridir. Metinde “erlik” kavramı ile verilmiştir. Ehl-i beytten oluşu, muhâcir sahabilerden olması da yine eserde belirtilmiştir. Eserde şair H. Ali'yi kendi dilinden böyle tanıtmıştır:

İmâm eydür ki ehl-i Mekkeyem ben
Muhammed   ammusınuñ oğlıyam ben

  Alîdür bir adum zevce'l-Betülem

Muhammed seyyidümdür Hağğa kulam (b.684-685)

Eserde H. Ali, kendini öldürmek için üstüne hücum eden düşmana dahi yumuşak huylu davranabilecek kadar üstün ahlaklıdır. Uzlaşmak için öğütler veren, akli üstün tutup karşısındakini ikna eden biridir. Eline geçen fırsatı kendi için kullanmak yerine insanların İslam'a girmesi için kullanır. Affedicidir ve İslam kardeşliğine önem verir. Yiğitliği ile kimse boy ölçüşemez, er meydanına çıkınca kimse karşısında duramaz. H. Ali eserde bu gibi yönleriyle yer almış ve tarif edilmiştir.

H. Hasan ve H. Hüseyin

Dört halifenin zikredilmesinden hemen sonra gelen beyitlerde H. Peygamberin torunlarından bahsedilmiştir. H. Hüseyin'in Kербela'da şehit edilmesi vurgulanmış ve onlara hürmet etmenin Cenab-ı Hakk'ın rızasına ulaşmak için bir vesile olduğu belirtilmiştir.

Bularuñ hürmet-i Hağğı Hudâyâ

Hasan hağğı Hüseyin-i Kerbelâya (b.27)

Abbâs

H. Peygamber'in kendinden 2-3 yaş büyük amcasıdır. Ticaretle uğraşmıştır. İslam'ı kabul etmiş ve Müslümanları korumaya çalışmıştır. Malını İslam uğruna harcamıştır. Abbâsi Devleti halifeleri onun soyundan gelmiştir.

Eserde Abbas iki kardeşi ile kervanla bir yere giderken Mikdâd ile karşılaşır. Ona nasihat eder. Kardeşi kendilerini şu şekilde tanıtır:

Ki biz   Abdü'l-menâf oğlanlarıyuz

Harem sâdâtı Mekke serveriyüz

‘ Arab kavmi bizi cümle bilürler

‘ Kamu yüz cānıla raġbet kılurlar

Ulu ġardařımızdur işbu seyyid

Adı ‘ Abbāsdur kendü cihān-dīd (b410-412)

Abbas eserde “henüz Müslüman olmamıştı” kaydı verilerek tanıtılır. Fakat bilgelik, cömertlik, şefkat gibi üstün nitelikleri vardır.

Ebû Cehil

Yaklaşık 570’te Mekke’de doğdu. Asıl adı Amr’dı. Ebü’l-Hakem olan künyesi İslâmiyet’e düşmanlığı sebebiyle Hz. Peygamber tarafından Ebû Cehil şeklinde değiştirilmiştir. Ebû Cehil, Resûl-i Ekrem’in davetine başından beri karşı çıkmış ve Müslümanlar aleyhinde hazırlanan bütün komplolarda yer almıştır. Ebû Cehil, kendi kabilelerine mensup olmayan birinin peygamberliğini hazmedemedikleri için Hz. Muhammed’e inanmayacaklarını açıkça söylemişlerdir. Resûlullah’ın Medine’ye hicretine mâni olmak için onun her kabileden seçilecek gençler tarafından öldürülmesini teklif eden ve hicret gecesi evini muhasara altına alarak öldürülmesini planlayan da yine Ebû Cehil’dir. Ebû Cehil, Bedir Savaşı’nda öldürülmüştür. Hz. Peygamber’in ümmetin firavunu olarak tavsif ettiği Ebû Cehil hakkında, İslâmiyet aleyhindeki faaliyetleri, Resûl-i Ekrem’e ve ashabına yaptığı zulüm ve haksızlıklar sebebiyle pek çok âyet nâzil olmuştur.⁸⁹

Eserde Bü’l-hakem, Bû Cehl-i murdâr, Mîr-i Hâşim, Bû Cehl-i mel’ûn isimleriyle anılmıştır. Mekke’den Hicret eden Müslümanlara karşı saldırmak için civar kabilelerden kuvvet bulmak isteyen Kureys’in ileri gelenleri toplantısında söz alması ve Kinde kabilesi ile ilgili söyledikleriyle eserde yer alır. Daha sonra Kinde kabilesine gidip orada Hz. Peygamber’e olan düşmanlığını anlatır. Lat ve Uzza putlarının hatırı için yardım ister. Kabile reisini ikna eder. Bu yönüyle İslam’a karşı olan Ebu Cehil akılcıca bir plan yapmıştır. Etrâfındaki insanları ikna etmekte mahirdir. En ufak bir menfaatini İslam’ı yıkmak için kullanmaktan çekinmez. Bütün düşüncesi Hz. Peygamber’e ve İslam’a zarar vermektir. Çünkü o atalarının dininden dönmüş ve eski dini bırakıp insanları yeni bir dine davet etmiştir. Şair Ebu Cehlin ağzından onun fikirlerini ifade etmiştir:

İşitdün ‘ ammumuz oġlı Muġammed

Gidüben bizden itdi şimdi ‘ uzlet

⁸⁹ Mehmet Ali Kapor, “Ebû Cehil”, *DİA* (İstanbul: TDV Yayınları, 1998).

abl itmedi bizüm dnmzi

Begenmedi görüp ynmzi

Varup Yeribde klmdur urağı

Veli bizümle oldu atı yağı

Bilrven klısar bir li demek

ureyile gelüben idi ser-ceng (b.377-380)

Mikdd b. Esved (Mikdd b. Amr)

Kinde kabilesinde doğmuş, bu kabilede birini yaralayarak Mekke'ye kam ve himayesine girdiği Esved b. Abdyegs'un onu evlt edinmesi sebebiyle Mikdd b. Esved diye tanınmtır. Mekke'de İlm'ı ilk kabul edenlerden olan Mikdd İkinci Habeşistan hicretine katılm, ardından Mekke'ye geri dnmtır. Oradan Hz. Peygamber'e önemli haberler getirmiştir. Hz. Peygamber Mikdd'ı amcası Zübeyr'in kızı Duba ile evlendirmitir. Bedir, Uhud, Hendek, Hayber gazvelerine ve diğer savaşlara katılan Mikdd Reslullah'ın okularındandır. Savalarda önemli görevler ifa etmiştir. Bedir Gazvesi'ne Sebha adlı atıyla katılıp bir elini kaybettiği, bundan dolayı ilk İlm süvarisi kabul edilip "fris Reslillah" lakabıyla anıldığı zikredilmiştir. Cesaretiyle nl Mikdd'ın Bedir Gazvesi'nde Reslullah'ın yanına gelerek, "Biz İriloğulları'nın Ms'ya, 'Sen ve Rabbin gidin ve birlikte savaşın, biz burada oturacağız' dediği gibi demeyeceğiz. Senin dört bir yanında savaacağız" dediği ve Hz. Peygamber'in bu sözlerden çok memnun olduğu rivayet edilmiştir. Reslullah, Mekke'ye sefer yapacağını müşriklere haber vermek iin yola ıkan Sre'nin peşinden Hz. Ali ve Mikdd'ı göndermiştir. Mikdd, Resl-i Ekrem zamanında verilen ölüm cezalarını infaz edenlerden biridir. ok kilolu olduğu belirtilen Mikdd, yağlarının bir kısmının alınması iin karnının yarılmasından sonra 653 yılında yetmiş yalarında iken Medine'nin kuzeybatısındaki Crf'te vefat etmiş ve Medine'ye getirilerek Hz. Osman'ın kldırđı cenaze namazının ardından Bak Mezarlığı'na defnedilmiştir. Hz. Peygamber'den naklettiği kırk iki hadis, hadis kitaplarında yer almtır.⁹⁰

Eserde olağanüstü kahramanlıklar yapan Mikdd'ın hayatı ile tarih kaynaklarda geen Mikdd arasında birok fark vardır. Mikdd, i inancında, irtidat etmeyen az sayıdaki sahabi arasında sayılır. Hz. Ali'den hi ayrılmam ve hayatı boyunca onun destekisi olmuştur. Bu, onunla ilgili yazılan menkabelerin kaynağı hakkında bir fikir verebilir.⁹¹

⁹⁰ Mustafa Ertürk, "Mikdd b. Amr", *DA* (İstanbul: TDV Yayınları, 1998).

⁹¹ Hüseyin nal, *Mikdd b. Esved'in Hayatı ve Rivyetleri* (İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011), 61.

Mesnevide Mikdâd ana karakteridir. Miyâse'ye olan aşkı, onunla evlenmesi, İslam'a girmesi ve kabilesi ile yaptığı savaşlar anlatılmıştır. Eserde Mikdâd, Hz. Peygamber'in Mekke'den Medine'ye hicreti yılında 17 yaşında bir gençtir. Babası Esved ölmüş ve annesi Temîme ile kalmıştır. Kinde kabilesi reisi Amcası Câbir'in koyunlarına bakan bir çobandır. Fakat üstün vasıfları vardır:

Yetimüñ adı Miqdâd İbn-i Esved

Bahâdurlarıdı hem ceddü ber-ced

Velî girmişıdi on yidi yaşa

Şecâ' at tâcın urunmışdı başa (b.177-179)

Yiğitlik, şecaat, bahadırılık, erlik gibi bütün vasıflar bu gençtedir. Öyle ki dört bin erin içine girer hiç yara almadan çıkar. Cömertlikte efsaneleşmiş Hatem-i Tai'ye benzetilen Acem Şahı Kısra'nın yanına gidip ondan evlenmesi için gereken malı ister. Kısra'nın en seçkin askerleriyle çarpışırken mızrağının ucuna safran rengi sürüp kendisi hiç yara almadan çıkar. Lakin yetim ve tecrübesizdir. Bu sebeple çeşitli hatalar yapar. Hikâyede Hz. Ali dışında kimse onun bileğini bükemez. Hz. Ali'ye yenilince canı ve malı karşılığında onu İslam'a davet eden Ali'nin isteğini kabul eder. Amcasının tuzağıyla esir edilince de Allah'a yalvarıp yardım diler ve Hz. Peygamber'in gösterdiği bir mu'cize ile kurtulur.

Cömertlik onun vasıflarından biri olarak işlenmiştir. Miyâse'yi alabilmek için istenen mihir malını kendiliğinden artırmış daha sonra da elde ettiği bütün malı Medine'de ashaba dağıtmıştır. İslam'a girince kahramanlığını bu yolda kullanmış ve Hz. Peygamber'in hizmetine girip bütün savaşlara katılmıştır.

Affediciliğini onu tuzağa düşüren kavmini affetmesi ile göstermiştir. Fakat sevgilisini elinden almaya çalışan Mâlik ve kardeşi Abdullah'a acımamış ve onları öldürmüştür.

Miyâse

Mesnevide Kinde kabile reisi Câbir'in kızıdır. Ayrıca Mikdâd'ın aşık olduğu amcasının kızı Miyâse'dir. Güzellikte eşi benzeri yoktur. Servi boylu, ince belli, tatlı dilli ve küçük ağızlıdır.

Boyı servi velî kılca meyânı

Dehâni hoğka vü şîrîn zebânı

Dili bülbül velîkin ruğları gül

Semen-simâyıdı geysüsü sünbül

Gümüş bilekli vü āhū ucalı

Anı vaşf ide kimüñ var mecāli (b.96-98)

Bir kız olmasına rağmen yiğitlikte kimsenin bileğini bükemediği, cenk meydanlarında ata binen, zırh kuşanan birisidir. Etraf-ı aleme evleneceği erkeğin onu cenk meydanında yenmesi gerektiğini ilan etmiştir. Bu sebeple bir müsabaka düzenlenince her yerden pehlivanlar, yiğitler gelip kızı almak istemiş ve ortaya atılan Mikdâd kızı hem cenk meydanında mağlup etmiş hem de gönlünü çalmıştır. Burada Miyâse etrafında üç yüz kız bulunan, yani statü sahibi bir kişidir. Malı mülkü de vardır. İsteği de ona denk birisi ile evlenmektir. O kişiyi bulunca ona bütün benliği ile bağlanır. Miyâse aşık olduğu Mikdâd'a varmak ister ama babası da ona engel olmak için elinden geleni yapar. Miyâse, Mikdâd'dan vazgeçmez. Başkasına verilmek istenince de kendi canına kıymak ister.

Miyâse fedakar, akıllı ve sabırlıdır. Hz. Ali Mikdâd'ı yenince araya girip onu ikna etmeye çalışır. Hz. Ali İslam'a davet edince Mikdâd'dan önce Müslüman olur. Kıvrak bir zekası vardır. Savaş meydanında erkekleri kolayca alt etmesinin sebebi de budur. Yüzünü açıp cemalini gösterince erkeklerin aklı gider ve onları bir hamle ile alt eder. Mikdâd'ın babasının tuzağına düştüğünü anladığında da hemen bir hile tertip etmiştir. Mâlik'i oyalayarak sevdiğini kurtarma planları yapmıştır.

Temîme

Mesnevîde Mikdâd'ın annesidir. Erken yaşta kocasını kaybetmiş ve tek başına oğluna bakmak, evi idare etmek zorunda kalmıştır. Eserde kocasından kalan yetime ve altınla gümüşe sahip çıktığı belirtilirken bir taraftan da fakir oldukları bilgisi verilmiştir.(b.303)

Soñında qalmışdı bir yetîmi

Dağı bir hātunı çok zer ü sîmi

Adına hātunuñ dirler Temîme

Emîn olmuşdı qalan zer ü sîme (b.175-176)

Anne olarak görevi evladını korumak, onun incinmesini engellemektir. Bu sebeple çobanlık yapan oğlunu tehlikelere karşı sık sık uyarır. Fakat yine de ona engel olmaz. İnsanlar arasında küçük düşmemesi ve hor görülmemesi için ona nasihat eder. Başına gelecek sıkıntılardan dolayı onu uyarır. Evladına olan bağlılığı aşağıdaki beyitte anlatılmıştır.

Seni ger görmezisem i güneş-rū

Cihān gözlerüme ola qarañu

Oğuldur atanuñ çeşm-i çerāğı

Güli gülzārı vü bāğçāsı bāğı

(b.200-201)

Oğlunun başına gelen felaketten dolayı gece vakti çöllerde tek başına yollara düşer. Yardım için bilmediği tanımadığı insanların kapısına gider. Eserin sonunda o da Müslüman olur.

Câbir

Mesnevide, Kinde kabilesinin reisi ve Miyâse'nin babasıdır. Putperest bir inanca sahiptir. Ebu Cehil'le İslam'a karşı birlik olur. Kızının evleneceği erkeğin belirleneceği müsabakada fakir bir gencin galip gelmesi onu rahatsız etmiş, kendi gibi malı mülkü olmadığı için kızını ona vermek istememiştir. Hatta bu sebeple getiremeyeceği kadar çok mehir isteyip zahiren sözünde durur gibi görünse de ilk fırsatta kızını başka birine vermek için kolları sıvamıştır. Sünbüs kabilesi reisi Mâlik ile anlaşıp işler istediği gibi gitmeyince de tuzak kurarak Mikdâd'ı yakalatmış ve öldürmesi için Mâlik'e vermiştir. Kızını hiç istemediği birine vermek onu rahatsız etmez. Önemli olan mal ve statüdür. Mesnevideki kötü karakterlerden biri Câbir'dir. Sonunda her şeyi bırakıp kaçmak zorunda kalmıştır. Malı mülkü ve itibarı da yok olup gitmiştir.

Mâlik

Mesnevide Sünbüs kabilesinin reisidir. Miyâse ile evlenmek isteyip Mikdâd mihir malını getiremeyince araya girerek kızı almıştır. Kendi başka yoldan giderken gelin alayını da kardeşine emanet edip göndermiş ve düğün kervanının önünü Mikdâd kesip kızı geri alarak Mâlik'in kardeşi Abdullah'ı da öldürmüştür. Kabilesine varınca bunları öğrenen Mâlik, Mikdâd'dan korkmuş ve ona karşılık verememiştir. Kızın babası Câbir'in yönlendirmesiyle tekrar kızı almak için gelmiş ve Mikdâd da tutsak edilmiş bir şekilde ona verilmiştir. Burada Miyâse'nin oyununa gelip onun kendisiyle evlenmeyi kabul ettiğini düşünerek rahat davranmıştır. Bu da Mâlik'in sonunu hazırlamıştır. Mikdâd gerdek çadırında Miyâse'nin yardımına yetişip Mâlik'i öldürmüştür. Mesnevideki kötü karakterlerden diğeri olan Mâlik korkak ve akılsız oluşu ile ön plana çıkar.

Kisrâ

Dönemin güçlü İran hükümdarlarına verilen addır. Bu kelime büyük padişah anlamında kullanılmıştır.

Mesnevide Cömertlikle ünlenmiş babasının ölümüyle tahta yeni geçmiş Acem sultanıdır.

Yiñi sulţān durur tāze cüvāndur

Sehā ehli vü müşfiķ mihrübāndur

(b.434)

Mikdâd mihir malını almak için cömert sultanın huzuruna varmış ve Kisra Mikdâd'ı imtihan edip ona hayran kalmıştır. Onun ne kadar cesur bir kahraman olduğunu anladıktan sonra

bırakmaz istememiş, şehirde onu rahat ettirip oyalamıştır. Mikdâd huzuruna çıkıp verilen sürenin bittiğini artık dönmesi gerektiğini söyleyince ona engel olmamış ve istediği bütün malın verilmesini emretmiştir.

Diğer Kişiler

Bu bölüm başlığı altında mesnevide ismi geçen fakat eserde önem arz etmeyen şahıslar, melek ve tarihî şahsiyetler hakkında bilgi verilecektir.

Sahabilerden Hz. Ali ile birlikte Mekke'den Medine'ye hicret eden Zeyd bin Haris ve Abdullah zikredilmiştir. Zeyd, Hz. Ali ile dövüşen Mikdâd'ın elini bağlamış ve onu Hz. Ali'nin yanına getirmiştir. Ayrıca Hz. Ali Mikdâd'ı kurtarmaya giderken de yanında Fazl adında bir sahabi vardır. O da sadece zırhını Mikdâd'a vermiştir. Mikdâd'ın annesi Temime Medine'ye varıp Hz. Peygamber ile görüştüktan sonra onu Eyyub el-Ensâr'ın evine konaklamak için götürmüşlerdir.

Tarihî ve efsanevî şahıslardan eserde İran kahramanları Rüstem ü Zâl ve Sam zikredilmiştir. Mikdâd kahramanlık yönünden Rüstem'e benzetilmiştir. Ayrıca Acem Sultanı Kisra cömertlik yönünden Hâtem-i Tai'ye benzetilmiştir. Kisra ve Kayser de tarihe mal olmuş büyük sultanlar olarak metinde yer almıştır.

Eserde ayrıca Câbir'in oğlu Kinâne, Miyâse'nin süt annesi, Abbas'ın kardeşleri, Mâlik'in kardeşi Abdullah zikredilen diğer şahıslardır. Fakat hikayenin gidişatında önem arzetmeyen karakterlerdir.

Cibril adı ile eserde zikredilen vahiy meleği Cebrail'dir. Hz. Peygamber'den rivayet edilen mu'cize anlatılırken gaybdan haber veren Cebrail, Mikdâd'ın kurtulmasına vesile olmuştur. Bir de annesi Temime oğlunun halini öğrenmek isteyince Hz. Peygamber Cebrail'in müjdeyi verdiğini yolda olduklarını, sağ salim geldiklerini haber vermiştir.

Metnin son bölümünde ismi geçen üç şahıs vardır. Eserin telif tarihi ile ilgili bilgi verilirken Osmanlı Padişahı 2. Beyazıd ve dönemin paşalarından Ali Paşa zikredilmiştir. Ayrıca eserin kaynağı ile ilgili bilgi verilirken Darir ismi zikredilmiştir. Bu da, 14. yüzyılda siyer yazan Türk müellif Erzurumlu Darir'dir.

2.3.3. Eserin muhtevâ kaynakları

Eser, Erzurumlu Darir'in 14. yüzyılın sonunda yazdığı Türkçe *Sîretü'n-Nebi'*inde aslı bulunan bölümün nazma çekilmiş halidir. Şair bunu eserin sonunda belirtmiştir:

Lisânından Darirüñ böyle taħrîr

Olunmuşıdı kılduğ size taħrîr

(b.944)

Hacı Abdî eserin kaynağı olarak dostlarıyla birlikte okudukları bir siyer kitabını göstermiştir. Halkın çok istifâde ettiğini belirtmiştir. Siyerde Mikdâd bin Esved bölümünü okurken bu bölümün nazma çekilmesini isteyen ahbabın arzularını yerine getirmiş ve Darir'in *Sîretü'n-Nebî*'sinden bu bölümü nazma çekmiştir. Bu yönüyle eser, Erzurumlu Darir'in İbn-i Hişam ve özellikle Hasan-ı Bekrî'nin Arapça siyerlerinden tercüme ettiği siyerinin içinden bir bölümün kaynak alınarak nazma çekilmiş halidir.⁹² 13. yüzyılın sonunda yaşayan ve Basralı Vaiz olarak da tanınan Bekrî'nin hayatına dair bilgi bulunmadığı gibi eseri bir kısım âlimler tarafından eleştirilmiş, okunması dahi yasaklanmış, eseri büyük bölümü uydurma rivâyetler içeren bir kitap olarak görülmüştür.⁹³

Darir'in *Sîretü'n-Nebî*'sindeki bölüm ile Hacı Abdî'nin mesnevisi karşılaştırıldığında ufak tefek ayrıntılar dışında bir fark yoktur.⁹⁴ Örneğin, Darir'in siyerinde Mikdâd'ın Müslüman olması üzerine annesi Temîme ona çok kızarken Hacı Abdî'nin mesnevisinde bu bölüm yoktur.

Eser, kaynaklarda adı Mikdâd bin Amr olarak da geçen Mikdâd bin Esved'in imana gelmesi ve Kinde kabilesinden Miyâse ile evlenmesi konulu bir mesnevidir. Tarihî kaynaklarda hakkında bilgi sahibi olduğumuz Mikdâd bin Esved ile eserde efsaneleşmiş ve olağanüstü kahramanlıklar yapan kahramanın hayatı arasında büyük farklılıklar vardır.⁹⁵

Olaylar, Hz. Peygamberin Mekke'den Medine'ye hicretinden sonra başlar. Mekkeli müşrikler Müslümanların güçlenmelerini önlemek için yardım umarak Kinde kabilesine giderler. Kabîle reisi Câbir'in kızı Miyâse'yi Mekkeli bir yiğide almak niyetindedir. Miyâse yiğit bir kız olduğu için kendisini er meydanında yenebilecek bir erkekle evlenmeyi kabul edeceğini söylemiştir. Muhtevâ bakımından bu olay batıdaki destan metinlerinde ve Doğuda İran ve Arap edebiyatlarında görülür.⁹⁶ Türk edebiyatında da İslamiyet öncesi bazı metinlerde buna benzer bölümler vardır. Örnek vermek gerekirse: *Manas Destanı*'nda, Manas'ın oğlu Semetay Ayçörek ile evlenmek niyetiyle güreş tutmuştur. Dede Korkut Hikâyelerinde Bamsı Beyrek de Banu Çiçek ile güreşip çeşitli müsabakalarda onu yenmiş ve kızı almayı başarmıştır. Ayrıca Köroğlu Destanında da buna benzer bir bölüm vardır.⁹⁷ Bir Altay masalında Aymangus adlı karakter de yine evleneceği kızla er meydanında mücadele etmiştir.⁹⁸ Ayrıca Mikdâd'ın çoban olması babasının oğlanı kızı layık görmemesi de Manas Destanı ile ortak yanlarındandır.

⁹² Erşahin Seyfettin, "Osmanlı Toplumunun Hz. Muhammed Hakkındaki Bilgi Kaynaklarına Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi", *İslam Araştırmalar Dergisi* 18/3 (2005), 335-358.

⁹³ Ayrıntılı bilgi için bkz: "Bekrî, Ebu'l-Hasan el Kasasî" (1992), *DİA*, C.5, s.366

⁹⁴ M. Faruk Gürtunca, *Kitab-ı Siyer-i Nebi* (İstanbul: Ülkü Yayınevi, 1963), 2/838-856.

⁹⁵ Ertürk, "Mikdâd b. Amr".

⁹⁶ Gülden Sağol, "Destan Kahramanlarının Evlenmek İçin Göstermek Zorunda Oldukları Hünerler", *Türklük Bilgisi Araştırmaları* 28/1 (2004), 301-310.

⁹⁷ Sağol, "Destan Kahramanlarının Evlenmek İçin Göstermek Zorunda Oldukları Hünerler".

⁹⁸ Bahaeddin Ögel, *Türk Mitolojisi: Kaynakları ve Açıklamaları İle Destanlar* (Ankara: Türk tarih kurumu, 1993), 1/324.

Metnin son bölümünde Hz. Peygamber'den rivâyet edilen bir mu'cize yer alır. Burada rivâyet edilen mu'cize şudur: Hz. Ali ve Fazl, on günde gidilecek yolu, Hz. Peygamber'in verdiği at ile bir anda gider ve Cebrail Hz. Peygamber'e Mikdâd'ın düştüğü durumu gaybdan haber verir. Mikdâd'ın çadırının önüne gelen Hz. Ali onu kurtarır.

3. BÖLÜM

TRANSKRİPSİYONLU METİN

3.1.Nüsha Tavsifi, Metnin Kurulmasında Takip Edilen Yol ve Çevriyazı İşâretleri

Nüsha, Hacı Selim Ağa Yazma Eserler Kütüphanesi Kemankeş Koleksiyonu 411’de kayıtlıdır. Eser, 178*25, 125*75 mm iç ve dış ölçüleri olan 309 yapraklı bir yazmanın 294b-310a varakları arasında bulunmaktadır. Cilt etrafı ve dip meşin, mukavva cilttir. Tasnif numarası 297/9’dur. Harekeli nesih hattıyla yazılan eserin satır sayısı 11’dir.

Metnin Kurulmasında Takip Edilen Yol

1. Hacı Abdî’nin mesnevisinin çevriyazı metnini oluşturulurken eserin bilinen tek tam nüshası esas alınmış, beyit ve sayfa numaraları bu nüshaya göre verilmiştir.
2. Yazmanın varak numaraları köşeli parantez içinde gösterilmiştir:[1], [2]
3. Şahıs, yer, kabile vb. bildiren özel isimlerin ilk harfleri büyük yazılmış, kelimelerin sonlarına gelen çekim ekleri kesme işaretiyle ayrılmamıştır: Miyâsenin, Mekkeye, Kindin
4. Yapım eki işlevi taşıyan ek ve edatlar sonuna geldikleri kelimelerle kısa çizgi (-) ile ayrılmamıştır: Hâberdâr, talebkâr
5. Metnin hazırlanmasında esere bağlı kalınmış ve hareke sistemine uyulmuştur. Ancak tutarlılığı sağlayabilmek ve yazımda birlik sağlamak için bazı düzeltmeler yapılmıştır. İmlâdan veya müstensihden kaynaklandığı düşünülen hatalar düzeltilmiş fakat 16. yüzyıl dil özelliği kapsamındaki farklı imlâlar korunmuştur: Bürâzer, päsübân, penhân
6. Vezin gereği düşürülen ünlü kesme işaretiyle gösterilmiştir: k’okuyup, k’oldı, n’ider
7. Metin tamirinin yapıldığı durumlar köşeli parantezle [] gösterilmiştir: [a]nuñ
8. “Allah” lafzının muzâfun ileyh olduğu durumlarda kelimedeki lam harfleri kesme işaretiyle ayrılmıştır: Habîba’llâh, Abdu’llâh
9. Fiillere gelen -up/-üp zarf-fiil ekinin yazımında “p” ünsüz tercih edilmiştir: afv idüp,
10. İzâfet kesresi bazen esreli gösterilse de çoğunlukla ötreli gösterilmiştir. Yazımda birliği sağlamak için hepsi esreli biçimiyle gösterilmiştir.
11. Çevriyazı metin oluşturulurken İsmail Ünver’in “Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler” makalesi esas alınmış ve Ünver’in görüşlerine riayet edilmeye çalışılmıştır.⁹⁹

Çevriyazı İşâretleri

Osmanlı Türkçesinde kullanılıp Türkiye Türkçesinde kullanılmayan harfler için aşağıdaki çeviri yazı alfabesi kullanılmıştır:

⁹⁹ İsmail Ünver, “Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler”, *Turkish Studies-International Periodical for Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-* Volume 3/6 (Fall 2008), 1-46.

و	:	ء
ث	:	Ş, ş
ح	:	H, h
خ	:	H, h
ذ	:	Z, z
ص	:	Ş, ş
ض	:	z, z, D, d
ط	:	T, t
ظ	:	Z, z
ع	:	ع
غ	:	Ġ, ġ
ق	:	Q, q
ك	:	Ñ, ñ

3.2. Transkripsiyonlu Metin

Ĥikāyet-i Mīqdād Bin Esved Īmāna Geldüġi ve Miyāseyi Alduġı

[Mefā‘ ĩlün Mefā‘ ĩlün Fe‘ ĩlün]

1 Bi-ĥamdi’l-Vāĥidi’l-Ĥayyu Īlāhī [250a]

Ki ŗun‘ ıdur vüçüdünuñ güvāhı

Kerīm ü Rāzık u Ĥallāk-ı ‘ālem

Ĥadīm ü Ĥādir ü Rezzāk her dem

Güni rüŗen kılpudur nitekim yaz

Gece ĥarañu tā keŗf itmeye rāz

Gögi ŗöyle ŗururdu yok ‘imādı

Yirüñ ĥalk itdi üstinde ‘ibādı

5 Gögi emlakine kıldı ŗuraġı

Yiri insāniçün bāğçe vü bāğı

Yaratdı cümle maḥlūķı emeksüz

Virür qamusına rızqın dimeksüz

Arada kıldı insānı mükerrerem

Bulara virdi elvān ni' meti hem

Didi her kim bilürse ni' metümi

Aña erzāni qıldum cennetümi

Velikin her birisin kıldı elvān

Kimi ḥandān kimi nālān u giryān

10 Begenmez kimi atlaşı geyesi

Kimüñ bir pāre nāni yoq yiyesi

Kimi müstağraq olmış zer ü sime

[250b]

Kimi şarlanuban yürür kilime

Kimisine virürsin cennetüñi

Cehennemde kimine miḥnetüñi

Seversün kimine rahmet qılursun

Sürersin kimini la' net qılursın

Ḥuşuşā cümlesidür bir avuc ḥāk

Senüñ ḥikmetlerüñe irmez idrāk

15 İşiñde yoq durur kimse müşirüñ

Ne sultānlıqda bir kişi vezirüñ

İlāhī k̄or̄karuz mekr̄iñden i H̄aḡ
Şuḡumuz ʿafv idüp ḡālīmūze baḡ

H̄abībūñ ḡürmetine yā ilāhī
Esirgeyüp bizi ʿafv it ḡünāhı

Dilimüz şaḡlaḡıl sehv ü ḡaḡādan
Şefāʿ at irḡür ol nūr-ı şafādan

İlāhī mā-sivādan ḡıl bizi dūr¹⁰⁰
Dil-i vīrānı şıḡkunl'eyle maʿ mūr

20 N'ola zerre ʿināyet eyleyesin
Raḡımsin raḡmetūñle toylayasın

Ne eksile biḡār-ı raḡmetiñden
Teraḡḡum eyleriseñ mürvetiñden

Ḳapuñdan ḡayrı yoḡ durur varacaḡ [251a]
Penāhumuz varuban yalvaracaḡ

Her işde fāʿil-i muḡtār sensin
Ḳamu yoḡluḡa varur var sensin

Şefiʿ ümüz Muḡammedür ḡabībūñ
Ḳamu ḡullarıña oldur ḡabībūñ

25 Anuñ dostluḡına ḡaḡ oldı ʿālem
Ger olmas'olmazıdı cinn ü ādem

Anuñ yarı Ebübekr ü ʿÖmerdür

¹⁰⁰ Yazmada "tūr" şeklindedir.

Dağı ‘Oşmān ‘Aliyyü mu‘teberdür

Bularuñ hürmet-i Haqqı Hudāyā
Hasan haqqı Hüseyin-i Kerbelāya

Alümüzi aluban oda atma
İledüp bizi müşrikāta katma

Şu vaktin kim irişe hulquma cān
Duruban düşmen ide qasd-ı imān

30 Bizüm ol hālde āsān it işimüz
Gice gündüz bu durur teşvişimüz

Lisānumuzı tevḥîdden şaşurma
Yarın dizāruñuz bizden yaşurma

Nice kim bunda eyledüñ ‘aṭāyı
Dilerüz anda da ‘afv it ḥaṭāyı

Şefî‘ eyle resülüñ Muştafāyı [251b]

Qamu ‘āsilere ol müctebāyı

Kim añı derdlere dermān kılupsun
Dü ‘ālem ḥalkına sultān kılupsun

35 ‘Aṭā kılduñ nice biñ mu‘cizātı
Aña uyan bulur didüñ necātı

Uyuban cān u dilden sevdük añı
Virürür yolına başı vu cānı

Egerçi yoğısa bizde liyākat
Yaħud emrũñ edā itmeye tākāt

Ƙamu taqşırımüzle eyle maq̄bũl
Ki noqşān içre durur her nefes Ƙul

MuƘırruz her ne kim ƘıldıƘ me' āşī
Peşimānuz girü sen vir ħalāşı

40 Du' ā-i ħayrıla i yüce Sübhān
Bizi yād eyleyene virgil imān

Cemī' -i mü 'minānı mü 'mināta
Sebeb eyle du' āmuzı necāta

Daħı virgil cinān içre turağı
Binüp seyrān idelüm biz BurāƘı

Ƙamu ni' metlerũñ ulusı dīzār
Anuñla cānumuzı eyle hūşyār

Bu dā' inũñ du' āsın müstecāb it
Ĥaťāmuz çok ' aťāñı müsteťāb it

[252a]

45 Buña âmîn diyen bu hâzır ihvân
Yarın cennetde bulsun hür u ğilmân

Meger bir şubh dil buldı küşadı
Ġubâr-ı ğam gidüp bulmışdı şādī

Bahâr eyyâmıydı vaqt-i yaylağ
Cemî' -i ' âlem ol eyyâma müştāk

Derilüp bir maqâmda birkaç ihvân
Kılurduğ şöhet-i hâşı yiyüp nân

Siyerden oğurıdum bir rivâyet
Çığageldi laţif bir hoş hikâyet

50 İçinde mu' cizâtı Muştafânuñ
Eşidicek şafâlar bula cânuñ

Egerçi mu' cizâta yok nihâyet
Velikin bu da mergübdur be-ğâyet

Oğudum diñledi işbu cemâ' at
Didiler bâreka'llâh hoş hikâyet

N'olaydı bunı bir hoş nazm ideydüñ
Aluban şöhetbe dâyim gideydüñ

Du‘adan sen de dāyim añılayduñ
Oķunduđınca dāyim yād olayduñ

55 Oķuyup diñleyenler řād olaydı [252b]
Dil-i virānımız ābād olaydı

Didüm kim bende yoķdur nazma řāķat
Meger kim Hāķdan irişe ‘ināyet

Resūlinden meger kim ola irřād
Ki bu dīvān anuñla ola ābād

Diyem bu mu‘cizāta birķaç ebyāt
Eşidenler diyeler āferīn-bād

Hemān dem söze geldi dil niřāmı
Añılıcaķ Resūlu’llāh nāmı

60 Söz añlayan gelür bundan řafāya
řalāvāt viribisen Muřafāya

řu vaķtin kim resūl hicret idüpdi
Ki ya‘nī Mekkeyi ķoyup gidüpdi

Medīne şehrine emr oldu vara
Hudādan ol řabīb-i gül-‘izāra

Varuban anda ķılmıřdı iķāmet

Aña uymuşıdı halkı temāmet

Medīne şehri olmuşıdı turağı

Varıdı Mekke halkından ferāğı

65 Gelüben her tarafından ehl-i kurrā

Resülün nūrın iderler temāşā

Girürlerdi dil ü cāndan dinine

[253a]

Qılurlardı taḥsīn āyinine

Qomışlardı yolına ḥānumānı

Fidā kılmışlardı baş u cānı

Medīne ehline dirlerdi enşār

Bile varan muḥācirlerdür i yār

İdicek hicret ol şāh-ı dü ʿālem

Qomışdı ehl-i beytin Mekke de hem

70 Bile qalan ʿAliyyü Ḥaydar idi

Vilāyet taḥtına ol serveridi

Resül hem vaʿde kılmışdı ʿAlīle

Ḥaḳuñ arslanı ol gerçek velīle

Dimişdi ādemüm kalabilesin

Aluban ehl-i beytümi gelesin

‘Alî bu ma‘nîye hâzırdı her dem

Kaçan gele resûlden dirdi âdem

Bu yaña diñle ehl-i Mekke hâlin

Bularuñ eydeyim her hâl ü kâlin

75 Çü bildiler resûlüñ hürmetini

Medîne ehli içre ‘izzetini

Resûle tâbi‘ olduğunı enşâr

Aña uyduklarını her ne kim var

Qureyşden dağı bir niçe ulular

[253b]

Bile hicret idüpdi bahtulular¹⁰¹

Çü kuvvet dutdı ol kân-ı sa‘âdet

O yirde qomadı ehl-i şeqâvet

Qureyş anı bilicek vehme düşdi

Dirilüp qamusı bir yire üşdi

80 Didiler kim nedür bu derde çâre

Qıluñ merhem ki azmaya bu yara

¹⁰¹ “Ol bahtulular” vezin gereği “bahtulular” olarak okunmuştur.

Kimi eydür   Acem Őāhına ādem
Vereydi ol kılurdu bize em sem

Ėberdār olsaydı Őāh-ı Kisrā
Gerek kim cebr ideydi işbu kesrā

Ėılurlardı bular biŐ d rl  efkār
Őanurlardı oŐar re ʻyile bu kār

Eb  Cehl anda idi  aldırup baş
Bulara  ıldı gizl  rāzını fāŐ

85 Didi bunlara ol dem i ulular
Ėarem seyyidleri yaŐŐı Ėulular

YaŐın yirde bize var bir  ab le
Bahādurlar durur  amusı bile

Beni Kinde dimişler anlara ad
Anı ta   rif iderler biliş   yad

OlaruŐ ulusudur Cābir-i Kind [254a]
Ėarim olmaz gelirse R mu yā Hind

Cem i d rt biŐ er durur m sellah
Cebesi cevŐeni¹⁰² c mle m vecceh

¹⁰² Yazmada "cevveni" Őeklinindedir.

90 Biri biñ kişiden döndermeye yüz
Zafer kılmaz çeri ger ola biñ yüz

Çamusı Cābirüñ hükmine maḥkūm
Muḥî' ler emrine şöyle ki şan mūm

Varımış Cābirüñ bir kıızı meh-rū
Yüzün görse şarardurıdı meh rū

Olıdı ḥüsn ilinüñ pādişāhı
Gice çarañusı zülf-i siyāhı

Niçe cānlar çası yāsına çurbān
Anuñdı ol zamān içinde devrān

95 Gören kişiler añsuzda cemālin
Gider ' aklı bilimez n'ola ḥālin

Boyu servi veli kılca meyānı
Dehānı hoçça vü şirīn zebānı

Dili bülbül velikin ruḥları gül
Semen-simāyıdı geysūsı sünbül

Gümüş bilekli vü āhū ucalı
Anı vaşf ide kimüñ var mecāli

Velî kıoyınışıdı şâhib-şecâ' at

[254b]

Harîr-endâmıdı kân-ı zarâfet

100 Eren resmince geyerdı libâsı

Müretteb pehlevâna her geyesi

Gelüp her yañadan şâhib-kırânlar

Kılurdı ceng añunla pehlevânlar

Kimesne harbesine tırmazıdı

Yıķardı hiç ziyân irgürmezidi

Cemî'i 'âleme meşhür olupdı

Ķabâyil içre hod nâmı tölupdı

Aña bir kıızlarından üç yüz ebkâr

Bile yürürlerid'anuñla her bâr

105 Anuñ adına dirlerdi Miyâse

Özi ma' rûf olupdı 'âm u hâşa

Buyıdı da' visi dîvân içinde

Yıķarsa kim beni meydân içinde

Terahhum idüp aña kılmayım güc

Aluban idine beni tezevvüc

Ki zîrâ ‘avrata bir er gerekdür
Baña benden ulu server gerekdür

N’ola erse şamunuñ adı şanı
Baña çift itmezem degme cüvânı

110 Niçe begler aña oldı talebkâr [255a]
Birine egmedi baş ol cefākār

Ebū Cehl itdi bu sözleri taqrîr
Ulular diñlediler aña bir bir

Didiler kim bu sözlerden murāduñ
Diğil kim işide biliş ü yaduñ

Didi ben kılmışam bir ulu tedbîr
Eşid ol cāhili bu hālka ne dir

Didi kim bu Qureşüñ pehlevānı
Qabāyil içre dinilmez uranı

115 ‘Arab içinde key merdānelerdür
Qamu erlüklüler dīvānelerdür

Bulardan dilerem birkaç ulusun
Şecā‘ atlasını yağşı hülusun

Mübārizlikde olmaya nazīri
Berāber ola biñ kişiyi biri

Aluban hūş Benī Kinde varavuz
Murādumuz olara bildirevüz

Ƙılavuz Cābirūñ kızını da‘ vet
Gele meydāna vü gösterde şevket

120 Mübārizler şalavuz aña vara
Muķābil oluban Ƙarşuda tura

Birisi ğālib olursa Miyāse
Ƙamudan idevüz añı hūlāşa

[255b]

Aluban Ƙızı idevüz ta‘ alluķ
Bizümle ideler dāyım temellük

Benī Kinde bizüm ola tamāmı
Ulusı kiçisi vü hāş u ‘ āmı

Çerimüz ola ol dört biñ bahādur
Ki her biri cihānda bey-bahādur

125 Derilevüz Muħammede varavuz
Başavuz hūlķını cümle Ƙıravuz

Getürmeyeler anlar bize tākāt
Tutuncağaz biz anlaruñla kuvvet

Nedür Kayşer kim aña biz varavuz
Ya Kısraýa varuban yalvaravuz

Bu sözi söyleyecegez o nā-dān
Begenüp kamu oldı şād u handān

Didiler Bü'l-ḥakem hoş kıldı tedbīr
Bu re 'yüñ mişli dağı olmaya bir

130 Hemān dem her biri kıldı yarağı
Üzengüye kodı kamu ayağı

Derilüp bir iki yüz oldı ādem
Şol ādem her biri biñden yimez gam

Götürdiler bile bir kara sancağ [256a]
Yazusı üzerinde böyle ancağ

Yazılmış Lāt ü' İzze nārı nūrı ¹⁰³
Ki āb-ı ma' muriyye aña yārı

Yola girüben oldılar revāne
Varalar ya' ni ol serv-i revāne

¹⁰³ Lat ve Uzza putlarının ateş ve ışığı

135 Benī Kinde yakın irdükde bunlar
Meger seyrāna çıkmışdı anlar

Görürler Mekke yolından gelür toz
Vehimden beñzi oldı cümleñüñ boz

Didi Cābir kim ola bu gelenler
Gelüp gāfil ilümüze girenler

‘Acebdür bu Muḥammed olmazısa
İlümüzi gelüben almazısa

Ḳureyş uluların almış yanına
Medīne ḥalkı dönmiş heb dinine

140 Bize mi ola anuñ şimdi қаşdı
Gelüben ilimüz ucını başdı

Dönüp oğlına eydür yā Kināne
Bu işde çābuk olğıl key tüvāne

Binüp bir ata ta‘ cīl eylegil ḥīz
Bilüp anları yine gel berü tīz

Gözet sancaqda ne vardur yazılan
Oqı gör Lāt ü‘ İzze mi қазılan

[256b]

Hemān bir kışrağa bindi Kināne
Giderken yolda irdi bir cüvāna

145 Didi kimler durur işbu gelenler
Kureyşüñ kavmidür dir bilgil anlar

Harem ulularıdur cümle sādāt
Sizüñle olmağ isterler mülākāt

Bular bu sözde iken iki ādem
İrişüp geldiler bundan muqaddem

Kināne anları aldı getürdi
Atasmuñ katına dek yitürdi

Bulardan Cābir-i Kind aldı peygām
Dolandı gönli cānı tutdı ārām

150 Gelenler bildi sādāt-ı haremdür
Kabāyil içre anlar muhteremdür

Yanına aldı Cābir birkaç ādem
Varup karşıladı anları ol dem

Harem seyyidlerin gördi görüşdi
Biribirisünüñ hālin şoruşdı

Getürüp bunları kıldı ziyāfet
İki üç gün neyise anda ‘ādet

Dönüp şordı bulardan i ulular [257a]
Harem sādātı vu yahşı hūlular

155 Sebeb nedür ki bu deñlü mesāfet
Çeküben gördüñüz cevır ü meşakqat

Dönüp Bū-Cehl aña virdi cevābı
Didi diñle budur sözüñ şavābı
Eşitdük seyyidā kızuñ Miyāse
Cihān içre adı çevlendi nāse

Dirimiş kim bugün meydān benümdür
Benem şāhib-kırān devrān benümdür

Mübārizler benümle tıruşmaz
Girüp cengüme bir dem uruşmaz

160 Buyımış da‘visi kim beni başa
Re’is eyleyem anı ‘āma hāşa

Qureyş ulusu bu işden haberdār
Olıcaq bunda geldiler ne kim var

Murād oldur kim anı şınayalar
Girüp meydān içinde oynayalar

Birisinüñ olursa baht yārı
Alavuz aña ol gül yüzlü yārı

Bilişevüz sizüñle ola birlik
Çılavuz bir arada tatlu dirlik

165 Gele şāyed ‘ Acemden yāhu Rūmı [257b]

Ala ol dil-beri ola ğarīmi

Umaruz bizüm iqlīme ola ğan

Varup kırmaya özge yirde dīvān

Çü bildi bunlaruñ Cābir murādın

Çamu ‘ izzetledi biliş ü yadın

Hemān dem kızına gönderdi peygām

Bu işden oldı āġāh ol dil-ārām

Didi kız emr anuñdur ne buyursa

Meşālih kendinüñdür ne kıyırta

170 Şabāh dirse varalum ħarbgāha

Ħaber eyle dirilsün hem sipāha

Çureş uluları bu gün bu gice
Yarağ itsün yarın çalmaya gice

Bu söz üzre çılurlar ol gör āram
Gidüp gündüz gelüp irişdi ağıām

Meger kim Cābirūñ iğvānlarından
Sefer itmişidi dār-ı fenādan

Beçāya itmişidi intikāli
Ki kimse anda bilmez n'oldı ģāli

175 Soñında çalmışıdı bir yetimi
Dağı bir ģātunı çoğ zer ü simi

Adına ģātunuñ dirler Temīme
Emīn olmuşıdı çalan zer ü sīme

[258a]

Yetimūñ adı Miğdād İbn-i Esved
Bahādurlarıdı hem ceddü ber-ced

Velī girmişidi on yidi yaşa
Şecā' at tācın urunmuşıdı başa

Cemāli ģūbidi vü kendü mağbūb
Müvecceh her sözi ef āli mergūb

180 Varıdı ‘ammularınıñ koyunu
Güderdi olıdı her dem oyunu

Ol aǵşāmın koyundan dönmişidi
Koyunu koyup eve gelmişidi

Görür şehr içre halkuñ ızırābın
Gelüp anasına şordı cevābın

Didi bu ğavş u ğavġāya sebeb ne
Baġı mı geldi bu şehre ‘aceb ne

Anası didi aña vaşf-ı hālī
Bu ortalıqda olan kāl ü hālī

185 Çü Miq̄dād oldı bu işden haberdār
Özi cāndan kıza oldı talebkār

Anasına didi i māzer-i cān
Ger olursa şabāhın zeyn-i meydān

Bize lāzım durur anda varavuz
Miyāsuñ n’olur aḥvāli görevüz

[258b]

Yanında tıram u olam kafādār
Görem kimler dürür aña hırdār

Temîme didi kim i nûr-ı dîde
‘Abîdüñden diyem iki ‘abîde

190 Varuban gözleyeler kösüfendi
Kimesn’irgürmeye aña gözendi

Murāduñ bu mıdur i görklü pāşā
Varuban cengi idesin temāşā

Dönüp didi aña Miḳdād-ı Kindî
Ki i māzer gerekdür baña şindi

Silāhın atamuñ hem cevşenini
Getüresin geyüp bağlanam anı

Binüben ata varam aña ben de
Varuban tıram ulular atında

195 Atamuñ yiri tā kim almaya boş
Oğul ata yirin tıtman zehî hoş

Temîme didi kim sen oğlan ādem
Revā görmeyeler olmağa maḫrem

Yetimlik birle ulalmışdur özüñ
Gele nā-hoş bulara yaḫşı sözüñ

Saňa ta‘n ideler yāhūd naşīhat

[259a]

Eşidesin yağa pes nār-ı ğayret

Heves eylesin āvārelige

Düşem ben derdile bey-çārelige

200 Seni ger görmezisem i güneş-rū

Cihān gözlerüme ola ğarañu

Oğuldur atanuñ çeşm-i çerāğı

Güli gülzārı vü bāğçāsı bāğı

Dönüp ğıldı anasına ğıţābı

Niçün bu resme ğılursın cevābı

Yetimlik gitdi benden nev-cüvānam

Buğün devrümde uş şāhib-ğırānam

Cihān-ğirler benümle ğurışmaz

Eger Rüstemler olsa uruşmaz

205 Niçeye dek ğılam kendümi penhān

Kim arslan yavrusıdur āğır arslan

Silāhın atamuñ getür baña vir

Gözet kimdür bu ‘ālemde cihān-ğir

Temîme didi i cān-ı cihānum
Fidādur yoluña rüh-ı revānum

Ataññ var yarağı gerçi yatı
Velî binmeye yoğdur saña atı

Cevābın virdi Miğdād-ı cihān-gîr [259b]
Anasına didi i māzer-i pîr

210 Bulup beslemişem bir esb-i gürre
Yidi meydān degül gözine zerre
Kesükdür gerçi kıyruğı kulağı
Şan oldur yidi iqlimüñ ulağı

Benüm kıatımda oldur şimdi mergüb
Ne var halk içre olsa kendi ma' yüb

Temîme gördi anuñ himmetini
Varuban getürür harb āletini

Geyüp cevşen kıuşandı hem silāhı
Benî Kindüñ şan oldur pādişāhı

215 Dünüñ yarusı atlandı atına
Kimesne kırmaz anuñ heybetine

Şabâh oluncaya dek kıldı seyrân
Şabâh olduĢda baş aldurdu her cān

Biner dōrt biñ erile Cābiri Őāh
Biner ũç yũz ız oĢlanıla ol māh

Biner avm-i ureyŕũñ bir yañadan
Derilũp cem^c olurlar her yañadan

Gelũp Şaf tũtdılar meydān yirinde
Tũrur Midād daĢı merdān yirinde

220 Ebũ Cehl-i la^c ĩn depdi atını
Bulara gōsterũrdi Őevketini

[260a]

Beni Cābir yanına vardı tũrdı
Ulu begler amu yanında gōrdi

Beni Cābir dōnũp didi bulara
Ne tedbir eyledũñũz dir olara

Cevāb virdi yine Bũ Cehl-i ebter
Ki tũrsun iki cānib işbu leşker

Mũbārizler ıkubanı uruŐsun
GiriŐsũn birbirine key tũruŐsun

225 Bilinsün anısıdur pehlevānı
Miyāse gōnderelim ol cūvānı

Begendiler bu tedbiri ulular
Ki bugūn fark ola yegden alular

Bu re 'yi didiler ol dil-rubāya
Didi ben daı āyilven buraya

İřāret ıldı Cābir leşkerine
Ol iki leřkerūn serverlerine

Gōrūrler oldı destūr ol erenler
Tōundı řoluna saėda tūranlar

230 arışdı biribirine girişdi
Kimi açdı kimisi ovd'irişdi

Olup her birine başı ayusı
Ne yatlusı belūrdu ne eyūsi

[260b]

İrildi ol iki leşker yirinden
İrūp ayrıldılar biribirinden

Gōrūrler re 'yile bitmedi ol iř
Baışdı biribirine yad u biliş

Didi Bū Cehle Cābir i vefādār
İşümüz varduğunca oldu düşvār

235 Hāber virince ol Bū Cehl-i murdār
Hemān ‘azm itdi Miqdād-ı cihāndār

Biraz meydānda cevlān itdi şan şir
Urur kendüyi qalbe ol cihān-gir

Ťoğunup Cābirüñ dört biñ erine
Birini aparur irer birine

Kime irişse atından yıqardı
Nereye irse od gibi yaqardı

Ťuramadı kimesne hamlesine
Cevāb itdi yaluñuz cümlesine

240 Buçuk sā‘ atde ol dört biñ güzini
Ťağıdup Ťıtdı meydāna yüzini

Gelüben süñüsün Ťayandı Ťırdı
Ebū Cehlile Cābir anı gördi

Ťaña qaldılar anuñ cünbeşine
Ťa‘accüb qıldılar kamu işine

[261a]

Kimesne bilmedi ol nev-cüvānı
Ne yirden aşlı andandur mekānı

Anuñçun ol düzende kimse anı
Yoğıdı gördüg'ol sāhib-ırānı

245 Dönüp Bū Cehl didi şāh-ı Kinde
Ne hoş yitişdi bu yigit deminde

Miyāsı ılalum buña havāle
Ola kim yiye andan bir nevāle

Zebūn iderse ızuñ bu cüvānı
Yayıla 'ālem içre ad u şanı

Dağı tırmaya kimse aña arşu
Bu leşkerde tağılup döndere rū

Vegerni bu cüvān bulursa fırsat
Geye başına ol dem tāc-ı 'izzet

250 amu maşūd ola hāşıl görevüz
Güyegü idinüp ızı virevüz

Bu re 'yi gördiler anda münāsib
amusı oldılar Midāda tālib

ızına Cābir ol dem virdi destūr
Hemān urup geyindi ol yūzi nūr

Dōnūp dāyesinūñ badı yūzine [261b]
aber virdi hem ol begler ızına

Didi bunlara kim i yār-ı cānı
Gōricek vehme dūdūm bu cūvānı

255  Acebdūr ger baa bulmazsa fūrat
Yaısar yūregūmi nār-ı ayret

Ki zīrā buncılayın nā-mūdāra
rimedūm daı ābuk-sūvāra

 Arab iinde aılmaya nāmum
Baa gūle amu āıla āmum

Budur dermān ki olursam zebūnı
Helāk idem ōzūm gōrmeyem anı

Bu sōzi didi ıldı azm-i meydān
rūp Midāda amle ıldı bey-cān

260 Sūñsūn dōnderūp ıldı avāle
Diler bir arbıla amını ala

Anı bir lu' bıla men' itdi Miqdād
Görüp hayretde qaldı ol perī-zād

Niçe envā' -ı lu' b itdi Miyāse
Şavar Miqdād anı gelmez kıyāsa

Çü nevbet degdi Miqdāduñ eline
Süñüsün aldı hem kıızı eline

Buyıdı hilesi ol dil-rubānuñ [262a]

Zebün olsa elinde bir cüvānuñ

265 Niqābın qaldururdu āfitābuñ

Olurdu ' aqlı zāyil ol cüvānuñ

Qaçan haşmı baqup anı görürdi

Miyāse süñiyile aqtarurdu

Yine qaşd eyledi ol mekri qıla

Dimişler erlik on toquzu hile

Niqābın qaldırup keşf itdi dīzār

Ťurup Miqdāda virdi Ťatlu güftār

Didi kim ne diyāruñ bihterisin

Qabāyil içre kimüñ serverisin

270 Nedür aduñ kim eydürler özüñe
Haber vir muntazır cānum sözüñe

Çü Miqdād kaldurur yüzden hiçābı
Miyāse dönüben virür cevābı

Didi derd-i derūndan i perī-zāt
Karībem size şanmañuz beni yad

Benem ol ‘ammuñ oğlı adı Miqdād
Didi vü sürdi atın şanasın bād

İrüp urdı Miyāse ta‘ n-ı nīze
Atından yıqdı fırsat buldı kıza

275 Revān itdi atından eyleye bend
Tazarru‘ itdi aña ol şeker-ķand

[262b]

Didi i ‘ammum oğlı i vefādār
Beni halk içre kıлмаğıl giriftār

Senüñ emrüne kılmışam itā‘ at
Karābet hürmetine kıl ri‘ āyet

Didi Miqdād i meh sen yūri var
Bizümle olma şimden girü ağıyār

Elini odı elinde Miyāsuñ
amusu gōrdiler ‘āmıla hāşuñ

280 Didi ger bize olduñsa hevādār
Dil ü cāndan saña oldu talebkār

Bu avli berkidüp bindi atına
Gidüp geldi anasınuñ atına

Anası arşu varup hūrmet itdi
Atından indirüben ‘izzet itdi

Didi ođına nice oldu hālūñ
Hāber işidelüm hāl ü ālūñ

Didi Midād maşūd oldu hāşıl
Bi-amdi’llah ki cānān oldu vāşıl

285 Şoyundu odı yarağı yatını
Anasına şımarladı atını

Didi bu ata yağşı eyle tīmār
Ki deger her ılı biñ dürr ü dīnār

[263a]

Yine kendüsi gitdi kōşüfende
Ĝanīmetdür ğanem varısa ande

Gelelüm gine biz Cābir sözine
Çü bu resme iş itdiler kızına

Biribirine baqdı ol erenler
Ta‘accüb itdiler anı görenler

290 Velī bilmediler ol şeh-süvārı
Nireden geldi qandadur diyārı

Miyāse dağı geldi sancağına
Turur kızlar sağına vü solına

Ebū Cehl anı gördi qaldı hayrān
Dönüp Cābir emīre eydür i cān

Miyāse qatına varup anı gör
Nereden gelmiş ol merdāneyi şor

Ne şoydandur nedür hem adı şanı
Gelüp bildür bize de ol cüvānı

295 Aña göre kılalum re’y-i tedbīr
Yüri var qılma bu hayr işi te’ḥīr

Sürüp Cābir o dem geldi kızına
Nazar eyledi ol görklü yüzine

Görür olmuş Miyāse şāz ü hürrem

[263b]

Şanasın ‘ömri içre görmedi ğam

Didi i cān gögünüñ āfitābı

‘Aceb bildüñ mi kimdür ol şebābı

Bilemedük ne baħrūñ gevheridür

Velī merdāneler ser-defteridür

300 Miyāse didi ‘ammum oğlı Miḳdād

Odur bilgil anı sen şanmağıl yad

Öküş tañladı Cābir ol cüvānı

Bilür ğardaşı oğlıymış anı

Didi gerçi bizümle aḳrabādur

Yetimlikle ulalmış bir gedādur

Ḳoyun çobānidur bir yoħsul oğlan

Ḳaçan olısar ol bizümle aḳrān

Miyāse dir ne var olmasa sīmi

Cihān-ğırlıkde yoḳ durur ğarīmi

305 Erüñ erlidür ‘ālemde varı

Ki merdānlıḳda ğiçe rüzigārı

Benüm var māl u gencüm bey-nihāyet
Anuñ faqrına da ider kifāyet

Degülven devletüñde mālā muhtāc
Toyunur etmegümle niçe biñ ac

N'iderler mālī merdān olmayıcaq [264a]
Münāsib cāna cānān olmayıcaq

Çü bildi kızınıñ Cābir murādın
Koyuban döndi ol hūrī-nihādın

310 Gelüp Bū Cehle didi ol cüvān-merd
Benüm qardaşum oğluyımış ol merd

Qoyun güder bizüm çobānımızdur
Atası gerçi kim ihvānımızdur

Yetimlikle büyümişdür elümde
Adı Miqdād çobānıdır ilümde

Atasınıñ silāhı cevşenini
Geyüben gelmiş itmiş bu oyunu

Didi Bū Cehl aña zinhār-be-zinhār
Şağın hor itme ol oğlanı i yār

315 Ki zîrâ gine cânuñ pâresidür
Miyâse derdinüñ âvâresidür

Şunuñ gibi bahâdur pehlevândur
Ki erlik içre şan Sâm-ı zamândur

Sizüñ hem qavlüñüz oldur göresiz
Qızıñuz kim yiñers'aña viresiz

Eger olmayasın qavlüñde şâdıq
Sana olmayalar qavmüñ muvâfıq

Deminde kimsene olmaya yârı
Sözüne kılmayalar i' tibârı

[264b]

320 Yeg oldur kim qızıñ aña viresin
İkisin de murâda irgüresin

Veger yoq diriseñ ben alam anı
İledem Mekke şehrine kıvanı

Virem mâlı virem bir hûb ' ayâlî
Oğul idinem ol şâhib-kemâli

Qureyş içre kılayın anı server
Cihânda yoq anuñ mânendi bir er

Kaçan işitdi Cābir işbu sözi
Biraz Miqdāda meyl eyledi özi

325 Dönüp oğlına eydür i Kināne
Yüri var gel digil sen ol cüvāna

Bunı didi çeriye virdi destür
Qalur kendü dağı bir niçe me'mür

İnüp qondurdi halkı ol maqāma
Havāşı kıldı destür oldı 'āma

Çekildi Cābirüñ ol dem sümātı
Döküldi hūnı ezdiler nebātı

Murād oldur ki Miqdāduñ işini
Bitürüp götüreler teşvişini

330 Kināne buldı Miqdādı varuban [265a]
Qığırdı meclise anı görüben

Didi 'ammuñ oqur i 'ammi-zāde
Ulular cem' olupdur bir arada

Didi Miqdād kim sem' an ve tāt at
Ne emr eyleriseñ kılduq itāt at

Yüri var sen becid ben dağı varam
Ne kim buyruğ olursa anı görem

Kināne gitdi eve geldi Miḳdād
Geyüp cevşen silāh aldı binüp at

335 Anası didi gine kaçaru rāh
Bizi eyle ḥaberdār i yüzi māh

Didi ‘ammum baña göndermiş ādem
Varuram aña yime ğuşşa vü ğam

Depüp şıçratdı atı ol cihān-gīr
Gelüp ‘ammusına irişdi şan şīr

Görür ḳonmuş oturur ḳavm-i Kinde
Ḳureyş uluları bile yanında

Selām itdi gelüp anlara Miḳdād
‘Aleyk aldılar olup cümlesi şād

340 Ebū Cehl ana didi i cüvān-merd
İn atuñdan berü gel olmağıl serd

Didi Miḳdād aña i mīr-i Hāşim
Şabīyem ben henüz on yidi yaşum

[265b]

Edeb erkân bilmez bir yetîmem
Size nice mücâlis olı bilem

Didi Bū Cehl aña yâ İbn-i Esved
Neden yâ sende bu lu‘b-i şecâ‘ at

Eyitdi diñle nedür imdi hikmet
Çatı erliklüyimiş atam Esved

345 Bize mîrâşdur erlik ‘an-ebî ced
N’ola bu deñlü ola İbn-i Esved

Şecâ‘ at çünkim olmışdur cibillî
Ne lâzımdur mu‘allim yâ mürebbî

Dönüp Cābir dir i ibn-i bürāzer
Bizüm bu halk içinde çavlimüz var

Budur çavlüm ki kim yeñse Miyāsı
Aña virem bulam andan çalāşı

Bugüne deñlü kimsene muçābil
Aña olmadı vü aştarmadı bil

350 Bugün sen kim gelüp meydāna girdüñ
Bu dört biñ kişiye kendüñi urduñ

Muķābil olmadı kimse özüñe
Zarar irgürmedüñ hiç kendüzüñe

Dönüp gine Miyās'olduñ muķābil [266a]
Olımadı saña ol da muķābil

Anı bir ıarbıla kılduñ giriftār
Senüñ haķķuñdur ol kılmazam inkār

Velikin bu ulular arasında
Mihir virmek gereksin kıza sen de

355 Didi Mikdād eyit 'ammi göreyin
Ne dilerseñ dağı artuķ vireyin

Didi Cābir gerek yüz deve yüzlü
Kızıl tülü kıvırcuķ kara gözlü

'Ayıbdan olalar anlar müberrā
Kamu bey-'ayb ola her biri ğarrā

Kumāş ola kamu yükleri fāhır
Harir atlāsı kemhā evvel āhır

Gerek biñ mişķāl ola kızıl altun
Gümüş hem biñ ve kıyye cümle mevzün

360 Getür var ise bu mezküre t̄aḳat
Yoḡısa yüri bizden eyle ʿuzlet

Didi Miḳdād baṣ üzre sözüñüz
Getürem ne ki buyurdı özüñüz

Daḡı artuḳ virem yüz nāḳa ezher
Otuz gersen virem hem bile ʿanber

Getürem bile hem on t̄abla kāfūr [266b]
Benüm ola görem tek ol yüzi nūr

Aña bir gördi anuñ himmetini
Taʿaccüb eylediler ḡayretini

365 Yine söyledi Miḳdād İbn-i Esved
Ki virüñ bir niçe gün bize mühlet

Ki bu esbābı ben daḡı yitürem
Ḳamusın cemʿ idüp size getürem

Üç ay olsun didiler saña mühlet
Yüri var eyleme tek bize t̄öhmet

Eger bir gün geçerse vaʿ demüzden
Ümizüñ ḳaṭʿ idesin sen de bizden

Bu kavle kı̄yil oldı ol erenler
Kamu kı̄tluladı anda tıranlar

370 Tırup Mıkdād geldi evlerine
Kalanı vardılar evlü evine

Ebū Cehle dađı virildi destūr
Ki hıç söz kıalmadı arada mestūr

Ebū Cehli biraz gönderdi Cābir
Tırup kıamusına ‘özr itdi bir bir

Tıtuñ ma‘zūr didi siz i cemā‘at
Size ben idemedüm yağşı hıdmet

Didiler kıomadıñ hıdmetde nođşān
Yücelsün devletüñ tırduğca devrān

[267a]

375 Dönüp didi aña Bū Cehl-i mel‘ün
Dü ‘ālemde özi merdūd u mađbün

Ki var bir hācetüm şāh-ı hıredmend
O Mervān hıdmetüñde olmaya red

İşitdüñ ‘ammumuz oğlı Muđammed
Gidüben bizden itdi şimdi ‘uzlet

abl itmedi bizüm dnmzi
Begenmedi görüp ynmzi

Varup Yeribde klmdur trağı
Vel bizümle oldu atı yağı

380 Bilrven ılıser bir  li dirnek
ureyile gelüben idi ser-ceng

u dem kim geldğini iidesiz
ureye siz dağı yardım idesiz

Ki sizden Lt  İzze ola hond
ef' at eyleye hem bu ma' bd

Ben Cbir didi i mr-i Him
Yoluuzadur u cnla baum

El alup eyledler ahd  peymn
K'olunmaya bu avle ora noğn

385 Oradan gitdi herbiri yolına
ureyiler dağı geldi iline

[267b]

Bu yaa dilenldi hl-i Miğdd
Görelüm neyledi ol serv-i zd

O meclisden ki alup gitdi Midād
Anasına irişdi hürrem ü řād

Temīme arşu varup didi cānum
Nedür hālũñ di i serv-i revānum

Ne kim oldı ise Midād bir bir
Anasına amusın ıldı tarİR

390 Didi kim daı ben urup n'iderem
Varup māl hāřıl etmege giderem

Miyāsı daı itdiler haberdār
Ki Midādıla Cābir ıldı bāzār

Üç aya ıldılar avl ü arārı
Getüre mihri alasan nigārı

Üç aydan ger tecāvüz eylerise
Vire Cābir seni kim dilerise

İşidicek bu sözi ol perİ-rũ
urup Midāda geldi ol melek-hũ

395 Didi yā ibn-i 'ammi bende ok māl
Ne kim isterlerise vireyin al

Varup tek ğurbete Őalma özüni

[268a]

Görelüm dāyimā zībā yüzüni

Didi Miĳdād erenlerüñ yolına

O Őıĳmaz k'el Şuna ĳātün malına

Bunı didi vidā' itdi Miyāsa

Miyāsenüñ 'arūsı döndi yasa

Anasınuñ daĳı öpti elini

Hemān dem taŐraya tutdı yolını

400 Yaraĳ idüp yola oldı revāne

Ki vara mihr mālını ĳazana

Murādı bu ki ire kārübāna

Urup mālını ala ol yigāne

Alup mālı Benī Kinde ilede

Virüben Cābire ire murāda

Bu fikrile Yemen yolına girdi

Görür bir kārübān ĳarŐudan irdi

Resülüñ 'ammusı 'Abbāsidi ol

İki ĳardaŐ bileydi saĳ eger Şol

405 Henüz imāna gelmemişdi ‘Abbās
Erenler içre oldur hāşdan hāş

Varıdı niçe yükile kumāşı
Ticāretle anuñ hoşıdı başı

Göricek bunları Miqdād-ı Kindī
Fütūh irdi ele diyüp sevindi

[268b]

Depüp atını yüridi berāber
Karındaşına ‘Abbāsuñ o server

Aña karşı varup söyledi haccel
Didi nedür murāduñ şunmadan el

410 Ki biz ‘Abdü’l-menāf oğlanlarıyuz
Harem sādātı Mekke serveriyüz

‘Arab kavmi bizi cümle bilürler
Kamu yüz cānıla rağbet kııurlar

Ulu kardaşımızdur işbu seyyid
Adı ‘Abbāsdur kendü cihān-dīd

Neçün sen taşı yukaru atarsın
Dağı altuna başuñı tutarsın

Buları bildi çün Miqdād-ı Kindī
Hacil oldu vü gāyet de utandı

415 Bilür Miqdād çün yañıldıđını
İnüp ‘Abbāsuñ öpdi ayağını

Didi yā seyyidī kı l bizi ma‘zūr
Yañıldum bilemedüm i yüzi nūr

Didi ‘Abbās aña kim ne kişisin
Bu yad illerde kimüñ bilişisin

Egerçi şüretā tāze cüvānsın
Bu añlanur güzide pehlevānsın

[269a]

Görürem zīra ‘ālī-himmetüñ var
Şalābetlü yigitsin heybetüñ var

420 Ne vākı‘ oldıysa didi Miqdād
Başına ne ki geldi eyledi yād

Eşidüp ol sözi ‘Abbās güldi
Nedür maqşūdın anuñ çünki bildi

Didi ben saña idem bir naşīhat
Tutarsañ görmeyesin hiç fazīhat

Bu işüñ müşkil işdür şanma āsān
Buñarı serserī görme sen i cān

Harāmīlik kıluban ol kadar māl
Ele girmez bu fikri ço sözüm al

425 Benüm mālum yitürürse işüñi
Vireyin al gidergil teşvişüñi

Eger dirseñ kılayın şimdi vāşıl
Varup maqşūduñı tek eyle hāşıl

Ki bizüm aşılmuzda māl ü cāna
Kıyageldüñ kabül it i yigāne

Didi Miqdād aña kim hāşa lillāh
Size Haq rūzi kılsun māl u cāh

Benüm yoqdur tamā‘um mālūñuza
Yolum uğrayı geldi yoluñuza

[269b]

430 Velikin bize kıluñ bir vaşiyet
Ki ‘ālemde sizüñdür tāt u ‘izzet

Didi ‘Abbās aña i ‘āli-himmet
Budur saña idecegüm naşīhat

Hemān añlanmayup bundan ʔurasın

‘Acem sultānı Kısırāya varasın

Atası öldi kendü şāh olupdur

Ꞑamu aḥvālden āgāh olupdur

Yiñi sultān durur tāze cüvāndur

Seḫā ehli vü müşfik mihrübāndur

435 Ꞑılasun kışşañı aña ḫikāyet

Seni ḫoşnüd eyleye be-ḡāyet

Eşidicek anı Miḫdād-ı Kindi

Elini öpdı Abbāsuñ güvendi

Didi i seyyid-i kân-ı sa‘ âdet

Keremler gösterüp kılduñ ‘ināyet

Hemān dem ḫayr-bād itdi vü gitdi

Medāyin şehrine irdi vü yitdi

Varuban ʔırdı Kısırā ʔapusına

Alup destūr girdi ʔapusına

440 Yir öpdı vü du‘ ā eyledi ʔırdı

[270a]

Baḫuban şāh-ı Kısırā anı gördi

Görür kim bir ʿ Arab oğlanıdır bu

Veli merdānlar sultānıdır bu

Sözi şirīn özi kān-ı leṭāfet

Ṭurşı deprenişi pür-şecāʿ at

Şorar Kısra aña kim i yigāne

Nedür di bunda gelmekden bahāne

Ne kim ḥālūñ varısa eyle i lām

Elümden gelürise idem iḳdām

445 Kimesne zulm ḳıldısa idem dād

Neden ğamgīniseñ ben eyleyem şād

Hemān Miḳdād ider ḥālin ḥikāyet

Ne kim oldıyısa şükr ü şikāyet

Başına gelenini evvel āḥir

Şeh öñinde ḳamusın ḳıldı taḳrİR

Niçün geldüĝini Kısra ḳatına

Beyān eyledi şāhuñ ḥidmetine

Çü Kısra diñledi Miḳdādı bir bir

Taʿ accüb ḳılup eydür i cihān-gİR

450 Bu deñlü varısa ger sende ¼udret
Ki dört biñ pehlevāna urasın let

Bize de bir hüner göster görelüm [270b]
Neyise ma¼şuduñ biz de virelüm

Didi Mi¼dād kim fermān-berem ben
Şeh işiginde kemter ¼ākerem ben

Buyurdu şeh kim itdiler ri'āyet
Varup ¼ondurup itdiler ziyāfet

Beş on gün kim yidrdu v i¼rdu
Şafāyı ¼ondurup hzni g¼rdu

455 rndledi Kisrā leşkerinden
Se¼p biñ kişiyi biñde birinden

Ki her biri cihān-gir pehlevānlar
Zamānında ¼amu şāhib-¼ırānlar

Hāber eylediler Mi¼dād-ı Kinde
Ki hāzır tür yarın meydān i¼inde

Bu söz üzre ¼arār itdiler ol dn
Şabāh ¼aldurdu maşrı¼dan başın gün

Görürler gice gitdi geldi gündüz
Kamu meydān yirine tıtdılar yüz

460 Gelüp şaf tıtdılar yüz katla leşker
Ki her şaffı biñ erdür cümle server

Kamusı gök demür geydi libāsı
Kolında kolçağı başında tāsı

Fil üzre kırdılar Kisrāya bir taht [271a]

Gelüp beglerle tırdı ol cüvān-taht

Gelüp meydāna irdi ol cihān-gır
Şanasın Rüstem ü Zāldur yaḥud şır

Görür çün ‘askeri kat kat yaşanmış
Demüre garq olup kamu dolanmış

465 Fil üstinde kırılmış tahtı şāhı
Oturmuş Kisra çevrede sipāhı

Seçilüp biñ bahādur daḥı ayru
Tıururlar heybetile şāha qarşu

Ki Miqdādıla bunlar eyleye ceng
Temāşā ideler ol ulu dirnek

Çalınur kūs u şūr ne kıılır efgān
Görüp Miqdād anı olmışdı hayrān

Ki zīrā bu düzende ‘ asker anuñ
Yoğıdı gördüğü ol nev-cüvānuñ

470 Ol ortalıkda kendüsi yaluñuz
Bir ādem yok diye nedür ħalüñüz

Yaħud bir vākı‘a gelürse başa
Anasına ħaber kıandan ulaşa

Bu fikrile ol ortalıkda kıaldı
Baķarak gözleri yaşıla tıldı

Göñül gözile toğrudı Ĥudāya
Dilek elini kıaldurdu du‘ āya

[271b]

Didi i Kıādir u Ĥayy u İlähī
Kamu sultānlaruñ sen pādişāhı

475 Kıarañu gıceyi pür-nür iden sen
Dil-i ğamgīnleri mesrūr iden sen

Kamu müşkiller āsān ħıdmetüñde
Kamu dertlülere dermān kıatuñda

Egerçi cehlile yolumdan azdum
Niyāzum şimdi uş apuña düzdüm

Şabiyem daħı  aqlum bilüm eksük
Yüce taqlarca urdum boynuma yük

Şarāb-ı  aşqdan bir cür a içdüm
Gelüp bir ejdehā dāmına düşdüm

480 Bulardan bir meded isteyü geldüm
Başuma kaşd iderler şimdi bildüm

Saňa tutdum yüzüm tutğıl elümi
N'ola güm-rāhısam göster yolumı

Velī vir gönüm içre rüşinālık
Umaram bulmayam yārdan cüdālık

Biraz bu sözile gönli dolandı
Varup şāh öñine atından indi

Yir öpdi şāh öñinde gine bindi [272a]
Sünüsün aldı meydānı olandı

485 Gözet Miqdādı nice kıldı tedbīr
Anuñ re'yinde  āciz hoce-yi mīr

Yetürür za' ferāna bir pāre bīz
Sūñüsi ucına şardı anı tīz

Ki ya' nī kime ʔoķına nişānı
Belüre göre Kisrā bile anı

Gelüp biñ kişi ʔıtdı bir yaña şaf
Ķamu vaķtine hāzır tīzede kef

Bulara karşı Miķdād-ı cihān-gīr
Gelüp ʔırdı muķābil şanadun şīr

490 Pes emr eyledi ol dem hāķına şāh
Gelüp oynayalar döndermeyüp rāh

Ķü şeh ol biñ kişiye virdi destūr
Depüp Miķdād üzre ķıldılar zūr

Hemān Miķdād bunlara girişdi
Sūñüsin aldı eline dūrüşdi

Bulara şöyle girdi ol cihān-gīr
Kime ʔoķunsa aķdarurdu bir bir

Şanaduñ girdi bir aç ķurt ķoyuna
Ķovardı kaçanı düşüp şuyuna

495 Buçuk dem içre ʔaģıtdı buları

[272b]

Gelüp bir kûşede tutdı qarârı

Birisi bulmadılar aña fırsat

Cemî'isine urdı anlaruñ let

Ṭurur bir kûşede beglerle şāh

Görür ḥalkını n'itdi ol yüzi māh

Nicesi girdi bunları tağıtdı

Ḳaçanın ḳovdı ḳovduğına yitdi

Murādınca begendi ol güzini

Çok itdi aña taḥsîn āferini

500 Didi ādem degül bu ejdehādur

Cihānda yoḳ bunuñ gibi bahādur

Ṭoğarsa böyle toğsa er anadan

Bunı Ḥaḳ saḳlasun renc ü' anādan

Gelür şāhuñ ḳatına ol erenler

O dem Miḳdādıla cenge girenler

Libāsında görürler her cüvānun

Belürmişidi rengi za' ferānuñ

Yoğıdı süñü degmedük bir ādem

Ꞑamusı kıldılar anı müsellem

505 Velî kendüye irmedi haþar hîç
Birisi kılmadı aña zarar hîç

Ꞑıgırdı kıatına Miķdādı Kısra [273a]
Didi kim çekmegil dünyāda ‘usrā

Bilindi erligün bitdi murāduñ
Biñ ol deñlü olupdur i‘ tiķādum¹⁰⁴

Baña vaşf idememişsin seni sen
Didüğünden biñ artuķ görmişem ben
Velî senden benüm bir hācetüm var
Ꞑabül ola umaram i vefādār

510 Ki birkaç gün sizünle yiyevüz nān
Sürevüz geçmedin bu fāni devrān

Ꞑoyunca görevüz zibā cemālün
Ĝinā vire bize genc-i vişālün

Ꞑılavuz biz de maķşūduñı hāşıl
Murāduña olasin sen de vāşıl

¹⁰⁴ Mısrada vezin aksamaktadır.

Ne deñlü isteriseñ māl u genci
Virem tā sen göresin ol güvenci

Gidesin gönderevüz hoş yoluña
Varubanı qavuşasın ilüñe

515 İrişildügi demlerde murāda
Añasın bizi de ol dem du' āda

Çü gördi Kisranuñ luţfını Miqdād
Baş urdı şāha oldı gönli key şād

Didi şāhuñ hemişe bahtı ' āli
Şehāda Hātem-i Taydur mişāli

[273b]

Qalur birqaç gün anda hātırıçun
Şehūñ eyle diledi hātırıçun

Bu yaña diñle Cābirden hikāyet
Üç ay Miqdāda virmişidi mühlet

520 Görürler oldı toqsan gün tamāmı
Ne kendü geldi ne hod bir kelāmı

Didiler gitdi terk itdi diyārı
Çü yoq mālı virüp ala nigārı

‘ Arab kavmi içinde işidildi
Ki gitdi gelmedi Miqdād-ı Kindī

Belürdi her tarafından müşteriler
Miyāsı atasından istediler

Meger varıdı anda bir kabīle
Adı Sünbūs sağışın Tañrı bile

525 Varıdı hem olaruñ bir re’isi
Ol olmışdı Miyāsuñ müşterisi

Çoğıdı māl u genci bey-nihāyet
Adı Mālīkdi kendü pür-şecā’ at

O Mālīk virdi māl u at u t̄azī
Kim āḥir Cābiri eyledi rāzī

Miyāse olıcağ bu işden āgāh [274a]
Yüzün yırtıdı dögüñdi eyledi āh

Biraz ağladı vü hem tasalandı
Kara baḥtına ilendi qarandı

530 Derilüp ulular öğütlediler
Saña lāyık degül bu iş didiler

Bu dem Miqdād eger diri olaydı
Ya kendü yāhu mektūbı geleydi

Ola n' için kimesne olmamışdur
O yola kim ki gitdi gelmemişdür

İgen kendüñe kıyma i nigārın
O gitdi hoş görelüm şimdi varın

Bugün Mālik daḥı aña bedeldür
O saña sen aña gāyet maḥaldür

535 Bu sözile avıtdılar Miyāsı
Biraz göñli dolandı gitdi yāsı

Buluşdı Cābirile Mālik ol dem
Virişüp aldılar iş oldı muḥkem

Miyāse çünki Mālik oldı mālīk
Ölüp gitmek diler iqlimine dek

Varuban düğün eyleye ilinde
Gire gerdege hem kendü evinde

Yarağ itdi iki yüz kişiyile
Daḥı qardaşı' Abdu'llāh bile

[274b]

540 Miyāsı koşdı gönderdi bulara
Kalan leşkerle kendü dahı vara

Dirüben leşkerin bir ğayrı yoldan
Giderdi avlayurağ sağ u soldan

Bu yaña bunları gitdi kıoyalum
Nic'oldı ħali Miķdāduñ tıyalum

Söze ger başlarısañ kııl ser-āğāz
Vegerni kıılmazısañ bāri gel vāz

Ki sāmi' diñleyüp gele şafāya
Şalavāt vire cāndan Muştafāya

545 Medāyinde ki kıalmışdı Miķdād
Gehi ğāmgin yürürdi ğah dil-şād

Yiyüben içüp iderdi temāşa
Şafā vü zevķ işi vermişdi başa

Bu nev' ile tıururdi bir niçe ğün
Bilimezdi geçen dün mi yaħud ğün

Meger Miķdād bir ğün kııldı efkār
Görür kim va' de geçmiş oldı ğüzār

Didi şāha ki i sultān-ı ʿālem
Bu dertlü yüregüme eyle merhem

550 Hisāb itdümdi geçmiş vaʿ de-i yār [275a]
Bizi gönder kim oldu vaqtimüz tar

Demidür şimdi kılsañ ʿatāyı
Ölünce kılavuz size duʿāyı

Velī korqum budur fevt ola furşat
Yanam nār-ı firāka tā kıyāmet

Başumda olmasaydı derd-i dildār
Penāhumuz bu kapuyıdı her bār

Şunulmasaydı bize ʿaşq cāmı
Ölünce şāhuñ olurduq gulāmı

555 Velikin elde yoqdur ihtiyārum
Dükendi qalmanı şabr u qarārum
Buyurmaq sizden oldı bizden uymaq
Gidelüm olmaya görmege tuymaq
Çü Kısra diñledi Miqdādı ol dem
Yarağın görmege emr eyledi hem

Getürdiler tizirek haznedarı
Didi şeh hâzır eyle işbu kârı

Ne maqşüdü varısa bu yigidüñ
Başarup üç gün içre hâzır idüñ

560 Varup ol dağı kamu hâzır itdi
Ne kim Miqdāduñ eksügise bitdi

Getürdiler yine bir hāş hil' at [275b]

Dağı bahşışler itdi bey-nihāyet

Virür at u qatır hiç yok şümārı

Dağı biñ yoldaşı ki ola yarı

Varup Miqdādı iline ilede

Bu biñ kişi dönüben gele gide

Görür Miqdād çü bu olan 'aṭāyı

Baş urup şāha eyledi du' āyı

565 Vidā' eyleyüben gitdi yolına

Ki vara irişe kendü iline

Çü birkaç gün o yol üzre yürürler

Hicāz iqlimine āḫir varurlar

Oradan gönderir biñ kişiyi ol

‘Acem iline yine tıtdılar yol

Alup ol mālı Miqdād diñle n’itdi

Beni Kinde yolını tıtdı gitdi

Eşidgil kudret-i Haq nice itdi

Miyāse tılubına irdi yitdi

570 Depüp Miqdād atın vardı ileri

Olardan da birisi çıkdı beri

İkisi bir arada kim buluşdı

Biribirisinüñ hālin şoruşdı

Didi Miqdād aña kim bu cemā‘ at

[276a]

Kimiñdür toğrı söyle kıлма ‘illet

Ya bu hevdec içinde oturan kim

Dirilüp çevre yanında tıran kim

Didi ol kişi hevdecde oturan

Qızıdur Cābirüñ bil anda tıran

575 Didi Miqdād kim Cābir kızını

Virüp Miqdāda kesmişdi sözüni

Dönüp ğayrıya girü nice virdi
Neden incindi andan yā ne gördi

Eyitdi va' de kılmışlar üç aya
Getürüp mihr mālını ödeye

Bu dem dört ay olur gelmedi Miqdād
Olar da bilişiken oldılar yad

Didiler öldi kesdiler ümizi
Anıñçun virdiler ğayrıya kıızı

580 Meger Sünbüs ilinüñ pādişāhı
Ki dirler aña Mālik bin Riyāhī

Virür Miqdād qavl itdügi mālı
Aña virdiler işbu kıız ' ayāli

Bizimle biledür qardaşı anuñ
Ki 'Abdu'llāhdur adı ol cüvānuñ

Aluban gide yürürler iline [276b]
Varup anda giriser gerdegine

Melik avlayuraq bir ğayrı yoldan
Varup gitdi o da bir ğayrı ilden

585 Sözüñ toğrusı budur i yigāne
Getür sen dađı ħālūñi beyāna

Nedür aduñ kimiñdür bunca esbāb
Senüñ mi yāđu ğayrınıñ mı i şāb

Didi Miğdād kim yüri varalum
O ‘Abdu’llāhı bir dağı görelüm

Diyem ħālūmi anda işidesin
Varuban şoñra yoluña gidesin

Gelürler çünki ‘Abdu’llāh yanına
Eşit Miğdādı neyler anda yine

590 İrüp bir süñi ‘Abdu’llāha urdı
Mecāl itmeyüben atdan ayırdı

İnüp başını kesdi yine bindi
Çağırdı kim benem Miğdād-ı Kindi

İrüben birkaçını dağı yığdı
Şan āteşdür neye irerse yağdı

Görürler kimse olmadı aña deng
Şavuldılar yolundan itmeyüp ceng

Ki zīrā bir çerinũn düşse başı

[277a]

Kimiñçün kıllur ol leşker şavaşı

595 Muķābil kimse yoķ Miķdād gördi

Sũnũsũn ŧayanup baķdı vũ ŧurđı

Varıdı bunlaruñ içinde bir pīr

Didi bildũm kimimiş bu cihān-gīr

Benī Kindũñ bu dōrt biñ serverini

ŧağıdup cengde ķomadı birini

Ėulũv eylediler yıķamadılar

Bunuñla bir uca çıķamadılar

Çeriler mi doyar ħarbine bunuñ

Kimesne mi ŧurur đarbına [a]nuñ

600 Varup cem^ç eylemiş uş māl-ı ^çālem

Miyāseyle diler kim ola maķrem

Bu durur maşlaķat ben aña varam

Kime rāzī olur kendũye şoram

Ya Mālik bin Riyāķi yāķu Miķdād

Dilerse ķanķısın ol server-i zād

Virevüz gide bu ğavġā kesile
Kimüñ olur naşîbi kim ne bile

Miyāse bildi Miġdādı yürürken
Temāşā eyleyüp anı görürken

605 Yüregi oynadı ħaynadı ħanı [277b]
Tenine şıġmadı gövdede cānı

Deveden inüben yüz urdı der-ĥāl
Nuĥūset gitdi açıldı güzel fāl

Silāĥın geyüben bindi atına
Diledi gele Miġdāduñ ħatına

Bu yaña pîr Miġdāda irişdi
Gelüp Miġdādıla ol dem görüşdi

Didi ĥoş geldüñ i merd-i yigāne
Murāduñ oġı irişdi nişāne

610 Sizi gelmez didiler cümle ‘ālem
Anıñçun oldılar ġayrıya hem-dem

Gelüñ imdi Miyāse dek varalum
Size rāzî midür andan şoralum

Yaḥud Mālik midür maqşūdı anuñ
Murādın bilelüm ol dil-rübānuñ

Hemān dem gitdiler Miḳdādıla pīr
Gelüp Cābir kızına gör ki ne dir

Miyāse söyleyüp ol pīr-i fānī
Didi i seyyide bil bu cüvānı

615 Senüñ şol ‘ammuñ oğlıdur ki gitdi
Gelüp şimdi ‘acāyib vaqte yitdi

Seni bizden taleb eyler qılur ceng
Ol ucdan tağılupdur işbu dirnek

[278a]

Eyit qanqısı olsun ihtiyāruñ
Bu mıdur yāḥu Mālik şimdi yāruñ

Miyās işidüp oldı ‘aqlı zāyil
Dilerdi kendüyi şalaydı dergil

Düşüp Miḳdāduñ atı ayağına
Süreydi yüzün atı tınağına

620 İrüp Miḳdād ögürdi atdan indi
Miyāsı qomadı inmege kendi

At üstünden Miyāseyle görüşdi
O bunuñ bu anuñ hālin şoruşdı

Miyās andan dönüp ol pīre baqdı
Didi bu kocanuñ yoq mı ki ‘ aqlı

Şu yirde ola ‘ ammum oğlı Miqđād
Dağı kimseyi qılmañuz baña yad

Görür pīr ol iki sevgülü yarı
Biribirin görüp gitdi qararı

625 Bularuñ sırrına çün irdi yitdi
Gelüp ol halkı alup döndi gitdi

Bular gitdi yolına qaldı Miqđād
Miyāseyle ikisi hürrem ü şād

Miyāsuñ cem‘ idüp māl ü cihāzun [278b]
Devesin her ne kim çoğın u azın

Dirüben kendü tılbına getürdi
Yiyüp içüp o yazıda oturdı

Qurarlar şāh-ı Kısra haymesini
Bezerler hoş görürler ol zemāni

630 Beş on gün ʿ işrete meşgûl olurlar
Şâfâ vü zevkile mesrûr olurlar

Oradan kaldırurlar bârigâhı
Benî Kinde tutarlar toğrı râhı

Geceler konuban gündüz göçerler
Medîne Mekke vastından geçerler

Görür ger Mekke yolından belürdi
Develer kârubânıla gelürdi
Medîne yolına gelüp geçerler
Katârıla develeri yiderler

635 Mahârâlar deve üstinde tûrmış
Hâtûnlar girüp içine oturmuş

Gelür ardınca üç kişi bularuñ
Gözedür sağıñ u şolun olaruñ

Deve üzre ikisi biri atlu
Şecâʿatlu kişi vü yüzi odlu

Kılıcın boynına kılmış hamâyil
Görenlerüñ olurdu ʿ aklı zâyil

[279a]

Başa tahte'l- unük şarmış 'amāme
İletmiş erlik işini tamāma

640 Meger kim ol 'Aliyyü Murtażadı
Seḫāvet ma' deni Şīr-i Ḥudādı

Birisi daḫı 'Abdu'llāh olaruñ
Birisi Zeyd bin Ḥāriş bularuñ

Resülüñ ehl-i beyti idi anlar
Muhācirlerdi Ka' beden gelürler

Medīnede resül-i Muştafāya
İledürlerdi ol kân-ı şafāya

Çü gördi bunları Miḫdād-ı Kindī
Şikārumdur bu daḫı didi döndi

645 Ol üç kişiyi varup ḳorḳudayın
Bu esbābı daḫı alup gideyin

Hemān düzdi yarağı vü yatını
Sünüsün aluban debdi atını

Muḳābil yürüdi Şīr-i Ḥudāya
Şalavāt viribisen Muştafāya

‘Alī gördi ki ol avmũn birisi
Seçildi ıdı iinden irisi

Gelür kendüye diküben gözini [279b]
Bu daı aa dönderdi yüzünü

650 ‘Arab avrı urıı deprenii
Sũnũ tutuı vũ ata binii

Velī geydügi onlar mālīkâne
Özi bezerdi hem āib-ırāna

‘Arab cinsi ‘Acem resmi abāı
Müzehheb cümle geydügi libāı

Yaın geldi sũnũ urdı imāma
Bu kez ii iriiser tamāma

eküp alur sũnũsin ā-ı Merdān
Yabana bıraur ol ır-i Yezdān

655 aıyup al ılıca urdı Midād
‘Alīnũn üstine depdi yine at

‘Alī dir yā fetā abr eyle bir dem
Erenlerden āzab gelme olar kem

Şuçumuz ne durur bildür görelüm

Varısa borcımız saña virelüm

Neyiçün sen gelüp bu yolu kesdüñ

Ya neden ötürüdür bize kaçduñ

Didi Miqdād ben tāze cüvānem

Velī erliklü ğāyet pehlevānem

660 Benī Kindüñ benem fārislerinden

[280a]

Şecā' atlusıyam dört biñ erinden

‘Acem milkine daħı varmışam bil

Kimesne olmadı baña muķābil

Benī Cābirle olan mā-cerāyı

Ĥikāyet kıldı bir bir ol arayı

Miyāsı Mālike virdüklerini

Virüp iline gönderdüklerini

Gelürken anlara şataşduĝını

Kimin kırıp kimisi kaçduĝını

665 Ne kim oldı ‘Alīye didi bir bir

Şu kim penhānıdı eyledi zāhir

Dağı didi ne kişisin ki geldün
Sünümü çeküben elümden alduñ

Eşidüp güldi anı Şāh-ı Merdān
Dönüp Miqdād-ı Kinde eydür i cān

Dağı senden yege tuş gelmemişsin
El el üstine durur bilmemişsin

Neyiçün böyle gāfilsin i server
Cihān içinde sen misin hemān er

670 Şunı bilmez misin sıl şuyı cārī
Yıķarsa uğrayup dār u diyārı

Deñize varacaķ çün anuñ ucı
Özüni maḥv idüp ķalmaya güci

[280b]

Dağı görmez misin gündüz yüzine
Giceye irse maḥv ider özini

Bu resme olıcaķ aḥvāl-i ‘ālem
Yüri var ğarra olma sen de bu dem

Cüvānluğuña mağrūr olma i yār
Ki senden beg dağı merdānlar var

675 Sözüñ tüt senden artucağ bilenüñ
Naşihat diñle ğam görmeye cānuñ

Yüri devlet saña bir çapu açmış
Hümā kuşu gelüp üstüñden uçmış

Payuña kâni‘ ol olma tama‘ çār
Meşeldür az tama‘ da çok ziyān var

Bizi ğod kimdigümüz bilmedüñ sen
Bileydüñ olmazıduñ bize düşmen

Hemān erlik degildür kuvvet ü let
Nazardur añlamağdur hem firāset

680 Dön imdi saña bizden fāyide yoğ
Yoluña git az işi eyleme çok

Didi Miğdād imāma yā fetā sen
Ne kişisin eyit tā kim bilem ben

Benüm gibi cihān-gİR pehlevāndan
Dilersin çurtarasın cān elümden

Murāduñ bu ki beni çorğudasın
Vehimlü sözlerle sen gidesin

[281a]

İmām eydür ki ehl-i Mekkeyem ben
Muhammed ‘ ammusınuñ oğlıyam ben

685 ‘ Alidür bir adum zevce’l-Betülem
Muhammed seyyidümdür Haqqa kulam

Didi Miqdād bilemedüm ben anı
Ne gördüm seni ne eşitdüm anı

Sözi uzatma çok söyleme baña
Bağışladum senüñ başuñı saña

Baña virgil bu mālı bu tavarı
Mahāralar içindeki cevārı

Fütūhumdur qomazam ben buları
Saña kırtulduğuñ yitmez mi bārı

690 Bu sözi işidüp kaçadı ol Şir
Hey oğlan yüri vargıl işiñe dir

Bize ne virdüñise algıl anı
Vegerni şoñra görürsin ziyānı

Eşidüp ol sözi Miqdād-ı Kindi
Kaçıyuban ‘ Alı üzre depindi

Çeküben kılıcın itdi havāle

[281b]

Diledi kim imāmı ire çala

İmām anı görüp şundı elini

Ṭutar Miḳdāduñ ol sā‘at ʿat ʿkolını

695 Ḳapar atından anı ol yegāne

Atar bir niçe adım yir yabane

Varup düşdügi yirde ol cüvānuñ

Gider bir niçe sā‘at ʿaḳlı anuñ

Devesinden inüben Zeyd ol dem

Elini ardına baḡladı muḫkem

Miyāse hevdecüñ içinde anı

Özi göyner göricek ol cüvānı

İnüben yalın ayaḡın yügürdi

İmāmuñ ayaḡına yüzün urdı

700 Eyitdi i fetā ol oḡlan ādem

İşi noḳşāndur anlaruñ dem-ā-dem

Kerem ḳıl sen bize iḥsānuñ işle

Günāhımı anuñ baña baḡışla

Sehāvet kıl anuñ suçına bakma
Zelīl idüp anuñ ʿırzını yıqma

Kerem deryāsına ğarķ eyle bizi
Olasız işbu dem mürvet deñizi

İmām inüben atından oturdı [282a]
Buyurdı Zeyde Miķdādı getürdi

705 Gelince ʿaqlı Miķdāduñ başına
Peşimān oldı itdüĝi işine

Dönüben söyledi Miķdāda ol Şir
Gör imdi şimdi erlik niçedür dir

Cevāb eylemedi Miķdād-ı Kindī
Ĥacīl oldı vü ĝāyet de utandı

İmām eydür nicedür şimdi hālūñ
Benüm oldı mı şimdi baş u mālūñ

Dilersem işbu dem kesem başuñı
Alam esbābuñı koyam leşüñi

710 Veyāħud kılām iħsān u mürüvvet
Koyam varup gidesin saĝ selāmet

Saňa anısı yegdür idem anı
Budur erlik yolunuñ tercümānı

Didi Midād kim yegdür mürüvvet
Eger ılursañ i kān-ı sa‘ādet

İmām eydür getürgil imdi ĩmān
Bu dem İslāma girüp ol Mūsilmān

Gel ĩmāna gıder şekk ü gümānuñ
Caħīm odından āzād eyle cānuñ

715 Didi Midād evvel dīn ü ĩmān
Nedür ben bilmezem i Şāh-ı Merdān

[282b]

Baňa bildür nicedür işbu erkān
Daħı soñra beni eyle Mūsilmān

‘Alī vaşf eyledi İslām dinini
amu şerħ itdi bir bir āyinini

İmāmuñ sözüni diñledi Midād
Şafālar bulup oldı göñli key şād

Pür oldı göñli cānı nūr-ı ĩmān
Götürüp barmağın oldı Mūsilmān

720 Miyās oldu o gördi soñra Miḳdād
Girüp İslāma bunlar oldılar şād

Şaşar Zeyd āline Miḳdāduñ ol dem
Görürler k'oldı kendülere maḥrem

‘Alīnūñ ayağına vardı düşdi
İmām anı beri çekdi vü çoçdı

Çocuşup birbirile ol iki merd
İkilik gitdi zīrā oldılar ferd

Bulara dīn ḳavā‘ idini ol Şīr
Namāz erkānını öğretdi bir bir

725 Oradan el-vidā‘ idüp tūrurlar
Benī Kind yoluna varup girürler

Resülūñ ehl-i beytle ol yigāne [283a]
Medīne şehrine oldı revāne

Gelişursun Miyāse birle Miḳdād
İdelüm n’oldı Mālik ḳavmini yād

Şu vaḳtın kim şınıḳdı ḳavm-i Mālik
Gidüp gelmişleridi Mālike dek

Didiler aña Miqdād itdüğini
Miyāsı alup andan gıtdüğünü

730 Qarındaşı ölüp tağıldüğünü
Bular gidüp ol anda qaldüğünü

Eşidüp Māliki tutmuşdı tāsa
İşi zehre döner şenligi yasa

Nic'idesin bilemez oldı hayrān
Özi hōd olımaz Miqdāda aqrān

Görür kim çāre yoq gönderdi ādem
Mihir mālın diler Cābirden ol dem

Eşidüp ol sözi incindi Cābir
‘Adāvet baqladı Miqdāda āhir

735 Benī Kindüñ kığırdup uluların
Eyitdi bunlara göñlinde varın

Didi anlara ne tedbīr idelüm
Eyidüñ siz de anı işidelüm

Didiler ger getürse mālı Miqdād
Virelüm Mālike ol gamdan āzād

[283b]

Ele girincegez mālī sevīne
Ala bir ġayrīyī gōñlī avına

Didi Cābir ki ben rāzī degülem
Kızı Miḡdāda virmege ger ölem

740 Ki zīrā bir yetimdür arḡası yoḡ
Degül Mālīk gibi kim arḡası çoḡ

Bize Mālīkleyin olmaz ḡafadār
O bir sultān durur bunuñ neyi var

Didiler eylese tedbīr idelüm
Burada cümlemüz elbir idelüm

Gelicek ger bize Miḡdād-ı Kindī
Varup ḡarşu idelüm rīş-ḡandi

Getürüp idelüm ‘ālī ziyāfet
ḡamusın idelüm bir bir ri‘āyet

745 Alalum mālını ḡıfz eyleyelüm
Çü furşat el virince gözleyelüm

Dügün ḡaydın görüben ḡoş idelüm
Yidürüp içirüp ser-ḡoş idelüm

Eger fırsat virürse Lât ü' İzze
İdelüm kayd u bendi biz de ğarra

Ħaber eyleyelüm Mālike yine [284a]
Gelüp ħalkıyıla göñli sevine

Miyāsı daĥı ğāfil avlayalum
İledüp Mālik'üstüne kıoyalum

750 Virelüm ikisin bile eline
Gerek tura gerek ğide iline
Virelüm mālıyla hem cihāzın
Nesi varsa Miyāsuñ çoĝ u azın

Bu re'y enver görüñdi şehriyāra
Ki kıllalar bu resmile mudārā

Çün oldı böyle Miķdāda bu niyyet
Eşit imdi nice oldı ĥikāyet

Ne bilsün ğāfilidi ol yigāne
Emān virmişidi devr ü zamāne

755 Benī Kinde yaķın gelmişleridi
Bular daĥı ĥaber bilmişleridi

Benî Kind uluların Cābir-i Kind
Bulara karşı gönderdi olup rind

Buluşdılar varuban izzetile
Getürdiler evine hürmetile

Dirilüp geldiler kavmi görüşdi
Kimi koşdı kimisi el vuruşdı

O gün Miqdād kim anda gelmişidi [284b]

İle hem şehre şādī olmuşıdı

760 Anası gelüben boynunu koşdı

Biribirisinüñ hālın soruşdı

Görüp oğlancuğın gönli sevindi

Firākı gidübeni çün avındı

Didiler Cābire kim şimdi Miqdād

Girüp İslāma dīnin kılmış ābād

Gönülünden terk idübeni dinini

Qabül itmiş Muḥammed āyinini

Eşidüp Cābir olmuşıdı gāzabnāk

Dügün bünyādın itdi cüst ü çālāk

765 H̄aber gönderdi M̄alik bin Riyāḩa
Ki gelsün işi dönmişdür şalāḩa

O daḩı cem^ç idüp niçe biñ ādem
Gelüp bir yirde penhān oldı epsem

Bu yaña ḩordı Cābir bezm u bāde
Ki Miḩdādı irişdüre murāda

Miyāseyle daḩı cem^ç oldı ḩātūn
Düzüp ḩoşup döşemişler besātin

Şu deñlü ḩıldılar Miḩdādı ser-mest
Ki ḩalmışdı ^ç amelden pāyıla dest

770 Hemān ḩutuban itdiler demür bend
ḩanı itdükleri ol ^ç ahd ü peyvend

[285a]

Miyās oturmışdı fāriḩu'l-bāl
Umardı ol gice ḩoş oladı ḩāl

Eşidüp geldi M̄alik bin Riyāḩī
Eşit ne ḩıldı ol rüy-ı siyāḩı

Kesüben gerdegün ḩaymelerini
ḩırup taḩıtmışdı her birini

Miyāsuñ ġāfilin üstine girdi
Bezenmiş otururdu anı gördi

775 Didi Mālik Miyāse kim revā mı
Beni koyup añasın ġayrı nāmı

Benüm olmışiken haqq-ı helālüm
Yoluña gitmişiken bunca mālüm

Varuban Esved oğluna uyasın
Beni redd eyleyüp şöyle koyasın

Tutup urmuşam aña şimdi āhen
Göreyin kırtarıbilir misin sen

Şabāh olduġda iltem anı dāra
Yaħud karşıuñda kılam pāre pāre

780 Miyāse gördi iş varmış ziyāna
Eger olurısa tiz ü tīvāne

Yavuzluġdan buña yok didi çāre [285b]
Gerekdür şimdiden girü mudāra

Miyāse didi yā İbn-i Riyāhī
Kim istemeye senüñ gibi şāhı

arındaŖuđı ldrdkde Midd
Bağa kimse iriŖdrmedi feryd

Anuğ ben de ılıcı orusundan
Zebn oldum uŖandum Ŗanmasından

785 Ne zehrem var abl itmeyem anı
Benmn oma gnlğde gmnı

O dem Mlik ıgırdı ullarını
İçinde oudı mabllerini

Yaınumda didi ayme uruğuz
Varup Middı dağı getrğz

Anı bir nie ullar beklesinler
Ŗabđ olunca anı Ŗalasınlar

Yiğ iğ siz de ıluğ iŖ  iŖret
BaŖumuza onupdur yine devlet

790 Ne kim didi melik ıldılar anı
Getrp beklediler ol cvnı

Temme olıca bu iŖden gğ
Ki Middı ttup bend eyledi Ŗđ

Miyāsuñ girdi Mālik gerdegine

[286a]

Murādı bu ki ire hoş demine

Temīme gördi kim yok aña çäre

Kim ola kim anı ıurtara vara

Didi oğlancıgum yoldan geleden

Muhammedür sözi dīne girelden

795 Dađı ‘ammusı ođlı ol velīnūñ

Bahādurluđun öger ol ‘Alīnūñ

ıurayın bāri anlara varayın

Meded olur mı baña bir göreyin

Hemān ol dem yirinden ıurdı hātūn

ıarañu gicede řan oldu mecnūn

Binüp bir deveye oldu revāne

‘Arab hātūnidur kimden yecāne

Medīne řehrinūñ yolını ııtdı

Gice gündüz dimeyüp sürdi gitdi

800 Bu yañadan Miyāse bağladı bil

Oturdı ‘işe Mālikle olup il

Budur fikri ki Mālik mest olaydı
Kesüp başın aña fırsat bulaydı

Halāş ideydi Miqdādı turaydı
Şabāh olunca ol kıvmi kıraydı

Geçer dün yarusı Miqdād-ı Kindi
Gelüben ' aklı başına uyandı

[286b]

Görür kim bendile eli ayağı
Kamu dostları olmuş aña yağı

805 Yaluñuz hayme içinde yaturdı
Kuru yirde turı geldi oturdı

Görür ol hayme kapusunda kullar
Turuban kendüyi beklerdi bunlar

Sorar Miqdād ol kullara kālī
Ayıduñ kimden oldu işbu hālī

Kimüñsiz siz beni kimdür tutanlar
Ya kimlerdür bu taşrada yatanlar

Haber virdiler anlar ol cüvāna
Seni Mālik tutupdur i yigāne

810 Saña ‘ammuñdan oldu mekr u hîle
Getürdi Mālîki bu kavmiyile

Ne kim oldu ise bir bir didiler
Kamu penhâni izhâr eylediler

Olardan diñledi gördi bu naqli
Gözün açdı başına geldi ‘aqlı

Miyāse dağı bildi tutulupdur
Bu oyunda o dağı ütülüpdür

Dağı yok kimseden kendüye çäre
Kim ola kim anı kırtara vara

[287a]

815 Haqîqatdur irişincek şabâha
Virür ‘ömrünü bu Mālîk tabâha

Görür olmaz rızâ virdi kazâyâ
Niyâz itdi dil ü cāndan Hudâyâ

Sücüd eyleyüben Allâha tırdı
Yüzünü ol kara toprağa urdı

Didi i ‘Ālim-i esrâr-ı ‘âlem
Komağıl bu firâk odına yanam

Benüm hālümü sırrum sen bilürsin
Elüñdedür ne dilerseñ kılırsın

820 Beni kâfirden İslâma getürdüñ
Murādumca her işümi bitürdüñ

Revâ görme ki irmişken murâda
Beni maħrûm idesin bu arada

Saña şundum elümi hālüme baķ
Umaram idesin bu zehri tiryâķ

Tazarru‘ daydı Mikdād-ı yigâne
İürmişdi niyâzı âsumâna

Miyâs ol yaña Mâlik birle ħalvet
Ta‘ alluķ idüben gözlerdi furşât

825 Bu yaña diñle yine bir ħikâyet [287b]
Lisânından Ğarîrûñ bir rivâyet

Eşit imdi ‘ Aliyyü Murtażâdan
Rivâyet durur ol kân-ı seĥâdan

Didi ol gice kim Miķdād-ı Kinde
Yaturdı bendile ħayme içinde

Ferāgat olmışıdum ben evümde
Namāza tırılmışıdum menzilümde

Anı gördüm ki taşradan ziyālîk
Evüm içine düşdi rüşinālîk

830 Şanasın gice gitdi geldi gündüz
Şabāh irişdi yā gösterdi gün yüz

Dimāğa irdi bŷyı Muşafānuñ
Seziñdüm geldüğini müctebānuñ

Hemān dem kapuyu urdı Muḥammed
Yügürüp taşıra çıkdum o sâ' at

Didüm kim yā Ḥabība'llāh ' aceb ne
Bu vaktin ḳuluña gelmek sebeb ne

Didi kim şāhibüñ Miḳdād-ı Kinde
Ki İslāma gelüp durur elünde

835 Anuñ ḥālinden aḥvālinden i yār
Baña Cibrîl irürdi şimdi aḥbār

Bu gice aña girdek gicesimiş
Eşit şimdi ki ḥālın nicesimiş

[288a]

Aña ğadr eylemiş ‘ ammusı Cābir
Tutup ħabs eylemiş durur o kāfir

Ġarīmī Mālīk anuñ girdegine
Givirmişler o Miq̄dāduñ yirine

Budur maq̄şūdları kim yarın anı
Şabāḥ ber-dār ideler ol cūvānı

840 Budur buyruĝı Ḥaḫḫuñ kim varasın
Bu gice ol yigidi kırtarasın

Eyitdi Murtaẓā sem‘ an u t̄ā‘ at
Ne kim buyurdi Ḥaḫḫ kıldım it̄ā‘ at

Resulu’llāḥ buyurdi var evüñe
Zırh gey kılcuñ bağlan bilüñe

Varup geydi ‘ Alī ḫarb āletini
Müretteb gördi yaraĝ u yatını

Didi kim yā ‘ Alī var Faẓla gelsün
Bu yolda senüñile bile olsun

845 Varup Faẓlı getürdi anda Ḥaydār
Resüle geldiler ol iki server

Resül anlara didi varuñ imdi
Çıqup şehrüñ ucına tıruñ imdi

Bulasız anda bir atı yalıncaq [288b]
İkiñüz bile binesiz varıncaq

Binüben ata ber- ta' cıl gidesiz
O mañpūsı varup āzād idesiz

Rivāyet eyledi Fazlı yigāne
Kaçan bindük ata olduq revāne

850 Hemān kim şubñuñ āşarı belürdi
Yolumuz haymenüñ öñine irdi

İnüben varıncaq hayme yanına
Bir iñildi eşitdük anda yine

Qulağ urup görür ol Şāh-ı Merdān
Ki Miqdāddur iden haym' içre nālān

Yüz urup yardım isterdi Hudādan
Şefā' at umaradı Muştafādan

Yaturdı çevre yaña pasubānlar
Esirmiş kendüden geçmişdi anlar

855 ‘Alî Fazlıla hayme içre girdi
Başın kaldırdı Miqdād anı gördi

Görür girdi iki kişi içerü
Birisinden irişdi aña bir bû

Dimāğı ol қоһudan oldu rāhat
Hemān āh itdi Miqdād İbn-i Esved

Didi yā seyyidî yā Şāh-ı Merdān [289a]

Senüñdür bu қоһu ya қandasın sen

‘Alî eydür ki uş geldüm yime gām
Seni қurtardı Hақ bir dem ol epsem

860 Sürinüp geldi şāhuñ hizmetine
Yüzün sürdi mübārek ayağına

Götürdiler elinden bend ü bağın
Örütürubanı başdı ayağın

‘Alî bağına başdı қоçdı anı
Tesellî eyledi ol nev-cüvānı

Didi Miqdād kim yā seyyidî ben
Tutuldum bu gece bildüñ neden sen

Medīne şehri̇le bunuñ arası
Kişi on gñn iinde key varası

865 Size kim diyüvirdi diñüz anı
Bilelüm biz de bu sırr-ı nihānı

Emīr eydür ki yā Miğdād-ı Kindī
Hağkuñ emriledür bunu bil imdi

Ol ikrār itdüğüñ Allāh u Rabbi
Semī^c ü hem Başır oldur o Mevlī

Resūline senüñ bildürdi ħālūñ
Nice olduğumı bunda meğālūñ

Olar dağı saña gönderdi bizi
Bir ata bindürüben ikimüzi

[289b]

870 Şehirden çıkdığumuz bilirüz biz
Sizi gördük hemān açduğ gözümüz

Velīkin ol Hudānuñ ħikmetinde
Yağın ırağ bir olur kudretinde

Çamu müşkiller olur aña āsān
Elindedür nice dönderse devrān

Şıgımanlar aña irdi murāda
Anı bilmeyen işin virdi bāda

Başar işbu işüñ bākīsini sen
Buları saña kıрмаq durur ahsen

875 Çıqardı kılcın Miqdāda virdi
Dağı Fazluñ zırhın da geyürdi

Kaçan kim kılcın taqındı Miqdād
Yürüyüp pāsübānlardan alur dād

Kırup anları ol dem döndi gine
Yürüyüp vardı Mālik çadırına

Miyāsı tutmışdı Mālik ol dem
Dilerdi kim vura derdine merhem

Kılurdu dürlü ‘illetler Miyāse [290a]
Umarıdı kim ireydi hālāşa

880 Diridi bir sa‘at vir baña mühlet
Senüñle bileven her demde hālvet

Didi Mālik ki çok kılduñ bahāne
Murādum oқи irmedi nişāne

Bunı didi dağı çekdi Miyāsı

Döşek üstine elinde yaqası

Miyāse gördi kim qalmanı çāre

Çağırdı ol hābīb-i gül-‘ izāra

Eyitdi yā Resūla’llāh meded kıł

İrişüp bu ‘arūsı şimdi red kıł

885 Miyāse bu sözi idincegez yād

Yarup ol bārigāhı irdi Miqdād

Bögürdi tahta çıqdı ol hūlāşa

Henüz Mālik elindeydi Miyāse

İrüp bir kılıc urdı ol yigāne

İrişdi Mālikūñ ‘ömri hāzāna

Miyāse irüp ayağına düşdi

Biribiriyile anlar görışdi

Didi yā ibn-i ‘ammī n’oldı saña

Nice kırtuluban geldüñ bu yaña

890 Didi Miqdād aña turgul varalum

[290b]

Erenler şāhı taşradur görelüm

İkisi bile çün taşra gelürler

İmāmuñ ayağına dökilürler

Didiler kim ne hoş vaqte irişdüñ

Bizümçün cidd ü cehd itdün dürüşdüñ

Her işünde Haq olsun desti-girün

Elin tutduñ bizüm gibi esirün

Hemān ol dem karanlılık açıldı

Şabāh irişdi vü ‘ālem seçildi

895 Atına Mālikün atlandı Miqdād

Miyāse dağı bindi bir ata şād

Biline kılıcın Fazluñ kuşandı

Hemān ol ‘asker üstine boşandı

Yenince bile Miqdād-ı cihān-gir

Başar ol kavmi şan kim bebrile şir

‘Alī Fazlıla ol hāli görürler

Çıqup bir yüce yirde hoş dururlar

Bular āvāzıla na‘ra ururlar

Kimidüklerin andan bildürürler

900 Benī Sünbüs içine düşdi gāvğā

Görürler Mālik öldi didiler vā

Bilürler çamusı Mālik ölüpdür

[291a]

Miyāse birle Miḳdād ırtulupdur

Girizān oluban anlar ne kim var

Ṭağıldılar nice kim tiz bāzār

Didiler Cābire ırtıldı Miḳdād

‘Alī geldi oları ııldı āzād

Ne kim öldise Mālik bin Riyāhā

Çerinūñ ḥod işi vardı tabāha

905 Görür Cābir ki yoḳdur aña çāre

Alup oḒlın ızıñ kaçdı kenāra

Benī Kindūñ dirilüp uluları

Kefen boynına daḳdı ne ki varı

Gelüp Miḳdāduñ urdı pāyına ser

Şuçun ‘afv itdi çamunuñ o server

Daḫı ceng eylemedi kendi durdı

Bu mālı cem‘ idūñ didi buyurdı

Benī Cābirle ol Mālik malını

‘ Alī atına alup vardı anı

910 Oradan alkuban gr kim n’iderler

Medīne yolunu tıutup giderler

oyalum bunları gitsn yolına

Nicesi olduğı ora biline

Eit Midd anası n’oldı hli

[291b]

Medīne ehrine dutmıdı yolu

Medīneye varuban girmiidi

Resln mescidine irmiidi

Haber virdi Reslu’llha ab

Ki bir htn gelp iridi der-bb

915 Didi on ier gelsn grelm

Nedr bizden murdı bir oralum

Alup destr ier girdi htn

Reslu’llhı baup grdi ol n

Cemlin gricek barma gtrdi

Resl nnde ho imn getirdi

Dkenmi abrı almamı arrı

Biraz ağladı dağı kıldı zārı

Didi kim yā ĥabībī bize dermān

İrişdür kim senüñdür şimdi devrān

920 Benüm oğlancuğum Miđdād-ı Kindī

Aña ġadr eyledi ‘ammusı şindi

Dutup Mālīk eline virdi anı

Helāk itmek dilerler ol cüvānı

Eşidicek can atdum ben řapuña

Yüzüm süriyü geldüm uş řapuña

Eger sen olmazısañ desti-ġirüm

[292a]

Şalur müşrikler elinde esirüm

Resūlu’llāĥ eşidüp didi aña

Beşāret olsun işbu demde saña

925 ‘Alīyi Fazlıla virdüm olara

Dağı eglenmeyüben anda vara

Varup kırtardılar ođluñı anda

Ĥalāş olmış durur bil anı sen de

Ťuruban Mālīki şatlı itdi Miđdād

Miyāseyle bile uş irdiler şād

Temīme işidicek anı vardı

Resülün öñüne yüz yire urdı

Didi yā seyyidī yā Nūr-ı ‘ Ālem

Size kimler haber irgürdi bu dem

930 Resül eydür ki irdi peyk-i hazret

Gelüp Cibrīl irişdürdi beşaret

Temīme hātün’andan kaldururlar

Gelüp Eyyüb evine kondururlar

Beş on gün giçicek ol Şāh-ı Merdān

Gelüp irişdiler Fazlıla şādān

Miyāse dahı Miqdād İbn-i Esved

Bile yanınca mālı bey-nihāyet

Resül aşhābı qarşu vardı aña

[292b]

Görüp ol hāli cümle kaldı taña

935 Görüşdiler gelüben cümle aşhāb

Didiler Hāq bulara açdı hoş bāb

Resül öñine geldi ol iki yār

İder ĩmānlarını tāze tekrār

Du‘ā-ı ĥayr ider ol Fahr-i ‘Ālem

İkisine bile anlaruñ ol dem

Getürdüği malı Miqđād-ı Kindī

Resül aşĥābına kısm itdi kendi

Medīne ĥalkınuñ dervişlerine

Virür ĥällü ĥalince her birine

940 Ser-encāmı budur Miqđād-ı Kindī

Ki bir bir işbu dīvānda dinildi

Daĥı ‘ömrin resülüñ ĥidmetinde

Geçürdi server-i ‘ālem kıatında

Ėazālarda çoğ itdi pehlevānlıķ

Resül aşĥābına hem mihribānlıķ

Şoñucı cānına irdi řehādet

Añılır nāmı tā devr-i kıyāmet

Lisānından Darīrūñ böyle taĥrīr

Olunmışıdı kılduķ size taķrīr

945 Bu nāme mu‘ cizedür hem ĥazāvet

[293a]

Gine ma' şūḳ u ' āşık hem hikāyet

Şahih aḥbārdur hem bu rivāyet

Degüldür bu yalan yañlış hikāyet

Muşāb olur oḳuyup diñleyenler

Şafā bulur eşidüp añlayanlar

Şaḳın göñlüñde dutmaḡıl gümānı

Dilerseñ bulasın yarın cinānı

Buña inkār iden olmaz Müsilmān

Niçün münkir ola yā ehl-i imān

950 Toḳuz yüz yitmiş oldı cümle beyti

Ḳaruşdurduḳ balıla şanki zeyti

Toḳuz yüz on yidi geçmişidi sāl

Resülün hicretinden dindi bu fāl

Ḳurūc itmişidi ol yıl kızılbaş

Ḳırup sünnileri çoḳ kesdiler baş

Tuyunca dek bu ḥāli Bāyezid Ḳan

Ol ortalıḳda döküldi niçe ḳan

Hemān gönderdi aña şāh-ı ' ālem

‘ Alī Paşayı dağı niçe ādem

955 Bilürler tıyduğın şāh-ı zühālgīn
Dönüben kaçdılar ol cümle bey-dīn

Yitişüp ‘ asker-i sünnī olara [293b]
Kimin kırdı kimi oldu avāre

Şoñuc anlara yār olmadı devlet

Şınup tağıldılar ol ehl-i bid‘ at

O yañlış fi‘ li gör anlara n’ itdi

Oğul kız kodi başı aldı gitdi

Hemīşe düşmen olsun ħor u mağhūr

İki ‘ ālemde olsun ħayrıdan dūr¹⁰⁵

960 Murāda irmesün yoldan şapanlar
Koyup ħaqqı vü nā-ħaqqā tapanlar

Ĥağūñ dostları olsun dāyimā şād

K’olaruñla durur bu ‘ ālem ābād

İlāhī ‘ āşiyüz mücrim günāhkār

Hevā-yı nefis elinden olmışuz zār

Bilümüz mā-sivādan eyle ‘ ārī

¹⁰⁵ Yazmada “tūr” şeklindedir.

Dilümüz zikrünüñ eyle cārī

Recāmuz kesmezüz dāyim ıapuñdan

Kimesne olmadı maħrūm ıapuñdan

965 Dü ‘ālem mücrim olsaydı tamāmet

Ƙamusına yiter bir ıatre raħmet

Bilenler cürmüni mağfuruñ oldı

Şu kim bilmedi merdūd oldı ıaldı

Ĥudāyā ıılmağıl maħrūm ‘aıādan

[294a]

Bizi her kim aña dāyim du‘ādan

Murād oldur ıamu bu güft ü güdan

K’oıuyup bizi añalar du‘ādan

Tazarru‘ ııl ilāha ıurma ‘Abdı

Şuıuñ ‘afv ide tā Mevlāyı Rabbı

970 Burada mu‘cize oldı tamāmı

Resūle diñ şalātıla selāmı

Bi-ıaııı-ı mu‘ciz-i Aħmed Ĥudāyā

‘Aıā-kün faılı raħmet reh-nümāya

Aña da raħmet eyle yā ilāhı

Ki yazana du'ā ide kemāhī

Her ki diler rahmeti çok kazana

Fātiha oquya bunı yazana

Āmīn yā rabbe'l-ālemīn

SONUÇ

16. yüzyıl mesnevi edebiyatı açısından önemli bir zaman dilimidir. Bu yüzyılda edebî bakımdan önemli eserler verilmiştir. Bu dönemde telif edilen mesnevilerden biri de *Hikâyet-i Mikdâd ve Miyâse*'dir. Eserden edinilen bilgilere göre müellif "Hacı Abdî"dir. Hacı Abdî'nin 15. yüzyılın ikinci yarısı ile 16. yüzyılın ilk yarısında yaşadığı tahmin edilmiştir. Şair hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Çalışmanın konusunu oluşturan bu eser Hacı Selim Ağa Yazma Eserler Kütüphanesi Kemankeş Koleksiyonu 411'de kayıtlıdır. Eser 309 yapraklı bir mecmuanın 250a-294a varakları arasında bulunmaktadır.

H. 917 / M. 1511 yılında tamamlanan eser, 973 beyitten meydana gelmiştir. Abdî, aruzu kullanma bakımında başarılı bir şairdir. Eser, 16. yüzyıl Türkçesinin dil özelliklerini yansıtmaktadır. Arkaik kelimeler, imla özellikleri ve kullanılan ekler bakımından eser, tipik bir Eski Anadolu Türkçesi ürünüdür. Sade bir dil kullanan şair, atasözü ve deyimlerden yararlanmıştır. Şair, Erzurumlu Darîr'in Arapçadan tercüme eseri *Sîretü'n-nebî*'de bulunan bir bölümü nazma çekerek müstakil bir eser olarak ortaya koymuştur. Muhtevâsından ve şairin içeriğe dair beyanatından eserin üç farklı türe ait özellikleri taşıdığı görülmüştür.

Eserde sahabilere Mikdâd bin Esved'in Müslüman olması ve Miyâse ile evlenmesi anlatılmıştır. Mikdâd ve Miyâse birbirine aşık olup onları ayırmaya çalışanlara karşı üstün gelmişlerdir. Eser bu yönüyle bir aşk mesnevisidir.

Eserde, Mikdâd efsaneleştirilerek hayalî bir kahramana dönüşmüştür. Cenklere binlerce askeri alt edip bir yara bile almamış, şöhreti her yerde duyulmuştur. Karşısında Hz. Ali hariç kimse ayakta duramamıştır. Eser Mikdâd'ın kahramanlıklarını anlatan cenklere ve Hz. Ali ile yaptığı mücadeleye yer vermesinden dolayı bir gazâvat-nâmedir.

Eserin sonunda Mikdâd esir edilmiştir. Mikdâd'ın esaretinden haberdar olan Hz. Peygamber bir mucize göstererek Hz. Ali ve Fazıl vasıtasıyla Mikdâd'ı kurtarmıştır. Eser bu yönüyle de mu'cizat-nâme özellikleri taşımaktadır.

Sonuç olarak eser, Türk edebiyatında çok az rastlanan bir aşk hikayesi olan Mikdâd ve Miyâse'ler içinde, müstakil bir eser özelliği taşımaktadır. Kaynaklarda adı çok az geçen konunun örneklerinden biri olan çalışma henüz el değmemiş bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Şimdilik eser, bir geleneğin habercisi olarak kabul edilebilir, ileride tespit edilecek yeni Mikdâd ve Miyâse'lerle edebiyatımızda yeni bir saha oluşacağı umulmaktadır.

KAYNAKÇA

- Banarlı, Nihat Sâmî. *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: MEB Yay., 1997.
- Bilgin, Zeynep Esra. *Fâ'ik, Mu'cizâtü'n-Nebî: İnceleme-Metin*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Bulut, Halil İbrahim. "Mu'cize". *DİA*. 30/350-352. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.
- Çakır, Müjgan. "Cevâbî'nin Mu'cize-nâmesi". *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 7(2011), 23-44.
- Çelebioğlu, Âmil. *Türk Edebiyatında Manzum Dinî Eserler*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1998.
- Çelebioğlu, Âmil. *Türk Edebiyatında Mesnevi (XV. Yüzyıla Kadar)*. İstanbul: Kitabevi Yayınları, 1999.
- Çiçekler, Mustafa. "Mesnevi". *DİA*. 29/320-322. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.
- Dilçin, Cem. *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 3. Basım, 1995.
- Dilçin, Cem. *Yeni Tarama Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 2013.
- Dilçin, Dehri. *Edebiyatımızda Atasözleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 3. Basım, 2018.
- Emecen, Feridun. "Şahkulu Baba Tekeli". *DİA*. 38/284-286. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.
- Ertürk, Mustafa. "Mikdâd b. Amr". *DİA*. 30/49-50. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.
- Es-Seyyid Pîr Mehmed bin Çelebi. *Meşâ'irü's-şu'arâ*. ed. Filiz Kılıç. Ankara: Kültür Eserleri Dizisi, 2018.
- Fığlalı, Etham Ruhi. "Ali". *DİA*. 2/371-374. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.
- Gelibolulu Mustafa Âlî. *Kühü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*. ed. Mustafa İsen. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2017.
- Gürtunca, M. Faruk. *Kitab-ı Siyer-i Nebi*. 3 Cilt. İstanbul: Ülkü Yayınevi, 1963.
- Güzelova, Hanzade. *Abdî'nin Heft Peyker Mesnevîsi (İnceleme-Metin-Dizin)*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2008.
- Hâcî Abdî. *Fezâ'il-i Hulefâ-yı Râşidîn ve Hasâ'il-i Çehâr-yâr-i Güzîn*. İstanbul: Hacı Selim Ağa Yazma Eserler Kütüphanesi, Kemankeş Koleksiyonu, 411.
- Hâcî Abdî. *Hikâyet-i Ashâb-ı Fîl*. İstanbul: Hacı Selim Ağa Yazma Eserler Kütüphanesi, Kemankeş Koleksiyonu, 411.
- Hâcî Abdî. *Hikâyet-i Tezvîc-i Sultân-ı Enbiyâ*. İstanbul: Hacı Selim Ağa Yazma Eserler Kütüphanesi, Kemankeş Koleksiyonu, 411.
- Hâcî Abdî. *Mevlâ-i Hazret-i Fatma*. Milli Kütüphane-Ankara, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, Yz A 2664.
- İnce, Adnan. "16. Yüzyıl Şairlerinden Abdî ve Eserleri". *Türk Dili* 410(Şubat) (1986), 186-192.

- İpekten, Haluk. *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*. İstanbul: Dergah Yayınları, 2014.
- Kapar, Mehmet Ali. "Ebû Cehil". *DİA*. 10/117-118. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.
- Kartal, Ahmet. *Doğu'nun Uzun Hikâyesi Türk Edebiyatında Mesnevî*. İstanbul: Doğu Kütüphanesi, 1. baskı., 2013.
- Kavruk, Hasan. *Eski Türk Edebiyatı'nda Mensur Hikâyeler*. Ankara: MEB Yayınları, 1998.
- Kınalızâde Hasan Çelebi. *Tezkiretü's-Şu'arâ*. ed. Aysun Sungurhan. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2017.
- Kiraz, Seydi - Bilgin, Emrah. "Nesirden Nazma Aktarma Geleneği ve Abdî'nin Hz. Peygamber ile Hz. Hatice'nin Evlenmelerini Anlatan Mesnevisi Hikâyet-i Tezvîc-i Sultân-ı Enbiyâ". *Dil ve Edebiyat Araştırmaları* Bahar-25 (2022), 501-534.
- Kurt, Aynur. *Abdî'nin Fezâil-i Hulefâ-i Râşidîn ve Hasâil-i Çehâr-yâr-i Güzîn Adlı Mesnevisi*. Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2015.
- Kurt, Aynur. "Türk Edebiyatında Çehâr-yâr-i Güzîn: Abdî'nin Fezâil-i Hulefâ-i Râşidîn ve Hasâil-i Çehâr-yâr-ı Güzîn Adlı Mesnevisi Üzerine Bir İnceleme". *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3 (2015), 107-126.
- Külekçi, Numan. *Açıklama ve Örneklerle Edebi Sanatlar*. Ankara: Akçağ Yay., 7. Basım, 2016.
- Latifi. *Tezkiretü's-Şu'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ*. ed. Rıdvan Canım. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2018.
- Mehmet Nâil Tuman. *Tuhfe-i Nâilî Dîvân Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri*. Haz. Kurnaz, Cemal ve Mustafa Tatçı. Ankara: Bizim Büro Yay., 2001.
- Ögel, Bahaeddin. *Türk Mitolojisi: Kaynakları ve Açıklamaları İle Destanlar*. Ankara: Türk tarih kurumu, 2. Basım, 1993.
- Özfirat, Bayram. *15.yüzyıl Şairlerinden Muhammed'in Sîretü'n-nebî'si*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, 2016.
- Özfirat, Bayram. "Türk Edebiyatının Manzum İlk Siyeri: Velî'nin Sîretü'n-Nebî'si". *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 12 (istanbul 2014), 93-134.
- Özkat, Mustafa. *Münîrî'nin Manzum Siyer-i Nebî'si Cilt 4-5 (Metin-İnceleme)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011.
- Özülkü, Abdulkadir. *Manzum Kısas (İnceleme-Metin)*. Erzincan: Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Pala, İskender. *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: Kapı Yayınları, 27. basım., 2016.
- Pala, İskender. *İki Dirhem Bir Çekirdek*. İstanbul: Kapı Yayınları, ts.
- Sağol, Gülden. "Destan Kahramanlarının Evlenmek İçin Göstermek Zorunda Oldukları Hünerler". *Türklük Bilgisi Araştırmaları* 28/1 (2004), 13.

Sehi Beg. *Heşt Bihişt*. ed. Halûk İpekten, Günay Kut, vd. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2017.

Seyfettin, Erşahin. "Osmanlı Toplumunun Hz. Muhammed Hakkındaki Bilgi Kaynaklarına Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi". *İslam Araştırmalar Dergisi* 18/3 (2005), 335-358.

Şemseddin Sâmî. *Kâmus-ı Türkî*. İstanbul: İkdâm Matbaası, 1317.

Şentürk, Ahmet Atilla - Kartal, Ahmet. *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Dergah Yayınları, 13. Basım, 2018.

Taşköprülüzâde Ahmed Efendi. *Eş-şakâ'iku'n-nu'mâniyye fî ulemâi'd-devleti'l-Osmâniyye*. ed. Derya Örs. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2019.

Timurtaş, Faruk Kadri. *Eski Türkiye Türkçesi 15. Yüzyıl; Gramer, Metin, Sözlük*. Ankara: Akçağ Basım, 2. baskı., 2005.

Tolasa, Harun. "15. Yüzyıl Türk Edebiyatı Anadolu Sahası Mesnevileri". *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 3.

Ünal, Hüseyin. *Mikdâd b. Esved'in Hayatı ve Rivâyetleri*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.

Ünver, İsmail. "Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler". *Turkish Studies-International Periodical for Languages, Literature and History of Turkish or Turkic- Volume 3/6 (Fall 2008)*, 1-46.

Ünver, İsmail. "Mesnevî". *Türk Dili* L11/415,416,417 (1986).

Yazar, Sadık. *Anadolu Sahası Klasik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011.

Yekbaş, Hakan. *Türk Edebiyatında Hz. Ali ve Hz. Fatıma Mevlidleri*. Ankara: Asitan Yayıncılık, 2012.

Yılmaz, Ali. *Türk İslam Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yay., 7. Basım, 2020.

DİZİN (ŞAHIS-MEKAN)

- Abdî: 969
- Ahmed(Hz. Peygamber): 971
- Abbās(Hz. Peygamberin Amcası): 404, 405, 408, 412, 415, 417, 421, 431, 436
- Abdu'llāh (Sahabi): 641
- Abdu'llāh (Malik'in Kardeşi): 539, 582, 587, 589, 590
- ‘Abdü'l-menāf: 410
- Acem: 81, 165, 432, 567, 652, 661
- Ali Paşa: 954
- Ali(Hz.): 26, 71, 73, 648, 655, 656, 665, 685, 692, 722, 795, 843, 844, 855, 859, 862, 898, 903, 909, 925
- Acem: 81, 165, 432, 567, 652, 661
- Bayezid Han: 953
- Betül(Hz.Peygamberin kızı Fatıma): 685
- Burak: 42
- Bü'l-ḥakem: 129
- Cābir: 88, 91, 92, 119, 137, 149, 151, 167, 173, 217, 221, 222, 228, 234, 237, 241, 252, 288, 292, 296, 301, 309, 324, 328, 347, 356, 372, 383, 391, 393, 402, 519, 527, 236, 574, 575, 613, 662, 733, 734, 739, 762, 764, 767, 837, 903, 905, 909
- Cibrîl: 835, 930
- Darîr: 825, 944
- Ebübekr (Hz.): 26
- Ebū Cehil: 84, 111, 156, 220, 223, 234, 235, 241, 245, 292, 310, 314, 340, 343, 371, 372, 375
- Esved: 344, 345, 777
- Eyyüb (el Ensar): 931
- Faḥr-i ‘Ālem: 937
- Fazl(Hz.): 844, 845, 849, 855, 875, 896, 898, 925, 932
- Habibî: 919
- Ḥabība'llāh:833
- Ḥasan(Hz.): 27
- Ḥātem-i Tay: 517
- Haydār(Hz.Ali): 70, 854
- Hicāz: 566
- Hind: 88
- Hümā Kuşu: 676
- Hüseyn(Hz.): 27
- İmām (Hz. Ali): 681, 684, 693, 694, 699, 704, 708, 713, 717, 718, 722, 891
- Kābe: 642
- Kayser: 127
- Kināne: 141, 144, 148, 325, 330, 334
- Kinde (Benî Kinde): 87, 118, 123, 135, 149, 214, 338, 402, 568, 597, 631, 660, 725, 735, 755, 906
- Kisrā: 82, 127, 432, 439, 440, 443, 448, 449, 455, 462, 465, 487, 506, 516, 557, 629

Kureys: 77, 79, 114, 139, 145, 161, 171, 218, 323, 338, 380, 381, 385,

Mālik (Mālik bin Riyāhi): 526, 527, 534, 536, 537, 612, 617, 663, 727, 728, 731, 737, 740, 741, 748, 749, 775, 786, 792, 800, 801, 809, 810, 815, 824, 838, 877, 878, 881, 886, 887, 895, 900, 901, 909, 921, 927

Medāyin: 438, 545

Medīne: 62, 64, 68, 75, 139, 632, 634, 643, 726, 799, 864, 910, 912, 913, 939

Mekke: 61, 64, 69, 74, 136, 321, 410, 632, 633, 684

Mikdād (Mikdād bin Esved): 177, 185, 192, 209, 219, 235, 251, 259, 261, 262, 263, 268, 271, 273, 278, 284, 300, 312, 324, 329, 330, 332, 334, 339, 341, 343, 355, 361, 365, 370, 386, 389, 391, 394, 397, 407, 414, 420, 428, 436, 446, 449, 452, 457, 467, 468, 485, 489, 491, 492, 502, 506, 516, 519, 522, 531, 542, 545, 548, 557, 560, 563, 564, 568, 570, 572, 575, 578, 581, 587, 589, 591, 595, 602, 604, 607, 608, 613, 619, 620, 623, 626, 644, 655, 659, 667, 681, 686, 692, 694, 704, 705, 706, 707, 712, 715, 718, 720, 721, 727, 729, 732, 734, 737, 739, 743, 753, 759, 762, 757, 769, 783, 787, 791, 802, 803, 807, 807, 823, 827, 834, 838, 852, 855, 857, 863, 866, 875, 876, 885, 890, 985, 897, 901, 903, 907, 912, 920, 927, 933, 938, 940

Mir-i Hāşim: 341, 383

Miyāse: 105, 121, 157, 187, 225, 246, 262, 266, 271, 274, 279, 291, 293, 297, 300, 304, 315, 348, 352, 391, 398, 523, 525, 528, 535, 537, 540, 569, 600, 604, 611, 614, 618, 620,

621, 622, 626, 627, 663, 698, 720, 727, 729, 749, 751, 768, 771, 774, 775, 780, 782, 792, 800, 813, 8242, 878, 879, 882, 883, 885, 886, 888, 895, 901, 927, 933

Muḥammed (Sav): 24, 125, 138, 377, 684, 685, 763, 794, 832

Murtazā: 640, 826, 841

Mustafa: 33, 50, 60, 544, 643, 647, 831, 853

Nūr-ı ‘Ālem: 929

‘Oşmān: 26

‘Ömer: 26

Resül: 57, 65, 71, 73, 75, 76, 845, 846, 868, 913, 917, 928, 930, 934, 936, 941, 942, 951

Resūlu’llāh: 59, 842, 884, 914, 916, 924

Rum: 88, 165

Rüstem ü Zāl: 204, 463

Server-i ‘Ālem: 941

Seyidī: 929

Sünbüs: 524, 580, 900

Şāh-ı Merdān: 654, 667, 715, 852, 858, 932

Şir: 690, 724

Şir-i Ḥudā: 640, 647

Şir-i Yezdān: 654

Temīme: 176, 196, 207, 213, 388, 791, 793, 928, 931

Yemen: 403

Yeşrib: 379

Zeyd (Zeyd bin Hāris): 641, 697, 704, 721

حکایت مفاد بر اسود ایمانه کلدوکی و میله الدوی

250
 بجز الواحد الحق الیهی کہ ضعیذ ز وجود ینک کوامی
 کریم رازق خلایع عالم قدیم قادر رزاق مدد
 کوئی روشن قلبد زینکم باز بجانار اکوتا کشف ائمه راز
 کوئی شویله طور زدی بوقه عماد برکت خلوق اندر او شند عباد
 کوئی املاکنه قلبد طراغی بر اینساخون باغچ و باغی
 بر ندی جمله مخلوقی امکسوز ورز قاموسه رزق و مکسوز
 اراد قلبد انسانیه مکسوز بولان وردی الوان نعمتی هم
 ددی مدکریم بلوریه نعمتوی اکا ارزان قلبد جنتوی
 وکیلن تدبیرین قلبد الوان کمی خندان کمی نالان کربان
 بکنز کمی اطلالی کبابی کموت برپان نانی بوقه بیلی

کمی مستغرفه اولیش ز دویسمه	کمی صبر لایقین یوزر کلمه
کلمه سینه و زین جنتو کی	جهنم کلمه عشتو کی
سوز سوز کلمه رحمت قلوب سوز	سوز سوز کلمه لعنت قلوب سوز
خصوصاً جماید تیر اوج خاله	سنوک حکمتلر و که ارمز ادرک
ایشکده بو قدر ز کیمه شریک	د سلطانلقد بز کیشی وزیرک
الهی نور قرز مکر کندن ای حق	صحرای غم ایدن حالومن بن
حسینک حرمتینه یا الهی	اسیر کایت بز غم ایت کناهی
دلومن صغله سهر خطادن	شفاغت از کوز اول نور به صفا دن
الهی مایه ادرن قلب بزین طوز	دلی و پیران صدق کلامه معمور
نولان ز عنایت ایلایسن	رحیمین رحمتکله طویلایسن
نه آسپله بخاری رحمتکدن	ترحم ایلر بسک مر و نمدن

فپولدن

قَبُولِ كَلِمَةٍ غَيْرِهَا يُوقِدُ وَرُزْدًا جَوْفًا بِنَامِ مَوْزٍ وَرُزْدًا بَلُورًا جَوْفًا
 مَرِاشِدًا فَأَعْلَى مُخْتَارِ سَنِينِ قَبُولِ قَلُوبِهِ وَارْزَوَانِ سَنِينِ
 شَفِيعِ عَوْزِ مُحَمَّدٍ دُرِّ حَبِيبِكَ قَبُولِ لَارِكَةِ أَوْلَادِ طَبِيبِكَ
 أَنْوَكِ دُوَسْتَلُونِ خَلْقِ أَوْلَادِهِ ^{عَالَمِ} كَرِ أَوْلَادِهِ أَوْلَادِ بَدَنِ جَنَّةِ آدَمِ
 أَنْوَكِ يَارِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ وَمُحَمَّدٍ دُخِي عُثْمَانَ عَلِيٍّ مَعْتَبِرٍ دُرِّ
 بُولَارِكِ حَرَمِي جَعِي خُدَا يَا حَسَنَ حَقِي حُسَيْنِي كَرِ بِلَادِيَا
 الْوُجُوزِ الْوُجُوزِ أَوْدِ أَمْنِهِ اِيْلَادِي بِنِي مُشْرِكَلَانِ قَتْلِهِ
 شَوْ وَقَتِّكُمْ أَرِيشَهُ خَلْقُومِ جَانِ طُرُوبِي وَشَمْعِي اِيْدِ قَصْدِ اِيْمَانِ
 بِنَمِ اَوْلِي حَالِكِ اَسَانِ اِيْتِ اَشِيمُو كَجَمِ كَنْدَرِ بَدُو زَرِ شَوْ اَشِيمُو
 لِسَانِ نُوُوزِي تَوْحِيدِ قَدِّ شَمْعِهِ يَارِي وَبِيْدَارِ كَزِ نَزْدِ اِيْشَرِهِ
 بِخَاكِمِ بُونَدِ اِيْلَادِكِ عَطَايِي دِلَارِ زَانَدِ عَفْوَايِي خَطَايِي

25

شَفِيعَ آيَةِ رَسُولِكَ مَقْتَضِيهِ مُوَعَاصِيَلِنِ اَوْلِيَّ مَحْتَبَايِي
كَلِمَ اَنِي دَر دَلَمِ دَر مَانِ قَلْبِي سَوَا دُو عَالَمِ خَلْقِنِه سُلْطَانِ قَلْبِي سَوَا
عَطَا فِلَاكِ مَحَابِبِكَ مُعْجَزَاتِي اَكَا اَوْ تِي بَلَدِ دِي دِيكَ نَجَاتِي
اَيُو تِي جَانُو دِلَمِ سَوَدِه اَنِي وِرُو زَرِي بُولِنِه بَاشِي وَ جَانِي
اَكْرَجِي بُونِه نَرْدِه لِيَا قَت يِه خُو دَا مَرَكِ اَدَا اَعَاكِه طَاقَتِ
قُو تَقْصِيرِ مَنَلِه آيَةِ مَقْبُولِه كِه نَقْصَانِ اِجْرِي دَوْرِي مَرَقَرِ قُو لِه
مُقَرَّرِ مَرَكِ قَلْدِ وَ مَعَا صِي بَشِي مَانُو زَكْرُو سَنِ وَ تَرِ خَلَا صِي
دُعَا وَ خَيْرِ لِه اِي بُو جِه سَبْحَانِ بَرِي يَادِ اَيْلِبَانِه وَ رِي كِه اِي مَانِ
جَمِيعِ مُؤْمِنَانِي مُؤْمِنَاتِه سَبَبِ آيَةِ دُعَا مُوَزِي نَجَاتِه
دِي وَ تَرِكِه جِنَانِ اِجْرِي طَرِ اِنِي بِنُو بِي سَيَانِ اِي دَالَمِ بَرِي مَرَقَرِ
قُو نَهْمَلَرَكِ اَوْلُو سِي دِي دَار اَنَكِه جَانُو زِي آيَةِ هَشْتِيَارِ

بوداعينك

بُودَ اَعْيُنِكَ دَعَلَيْنِ مُسْتَجَابِ اَيْنِ
خَطَايَا حَقِيقِ عَطَايِ مُسْتَطَابِ اَيْنِ

بُوكَا اَمِيْنِ دِيْنِ بُرْ حَاضِرِ اَخْوَانِ
بِرْدِ جَنَّتِكَ بُولَسُوْرِ حَوْرِ عَلِيْمَانِ

مَكْرَمِ تَرْصِيْحِ دِهْ بُولَدِهْ كَشَادِهْ
عِبَارِهْ نَمِ كِدْبِ بُولَشِدِهْ شَادِهْ

بِهَرَا زَا اَبَا مِيْسِدِهْ وَوَقْتِ بِيْلَانِ
جَمِيْعِ عَالَمِ اَوْلِهْ اَيَامِهْ مُشْتَانِ

دَرِ يَلْبِ بَرِ مَقَامَدِهْ بَرِ تَلْحِ اَخْوَانِ
قَلْرُوْنِ صُحْبَتِيْ خَاصِيْ سِيْبِ نَانِ

سِيْزْدِهْ اَوْ قَرِيْدِمِ بَرِيْدُوْنِيْ
جِقَا كَلْدِهْ لَطِيْفِيْ بَرِ خُوْنِهْ حِكَايَتِ

اِحْنَدِهْ مُعْجَزَاتِيْ مُقْطَعِيْ نَكْتِ
اَسِيْدِيْ بَحْتِ صَفَا لِرِ بُوْلَهْ جَانَكِ

اَكْرَجِيْ مُعْجَزَاتِهْ بُوْقِ بِنَهَايَتِ
وَلِيْكِرِهْ بُوْدِهْ مَرِغُوْبِدَرِ بَغَايَتِ

اَقُوْدِمِ دِكَلْدِهْ اِسْبُوْ حَمَايَتِ
وَدِيْلَرِ بَارَكِ اَنْتِهْ خُوْنِهْ حِكَايَتِ

نُوْلِيْدِهْ بُوْنِيْ بَرِ خُوْنِهْ نَظْمِ اَنْدِيْدِهْ
اَلْوَبِيْ مِصْحَبَتِهْ دَايْمِ كِدْبِيْدِكِ

دَعَاوَنِ سُنْدِهْ دَايْمِ اَكْبِيْدَتِ
اَقْنُدُوْنِيْ دَايْمِ يَادَا وَاوْلِيْدِهْ

افریند کیندر شاد اولیدی دلوریر اغز آباد اولیدی
 ددلم بند بوقدر نظم طاعت مکریم خلدن ایریشم عنایت
 رسولندن مکریم اولد ارشاد که بود یوانه الکا اوله آباد
 دیم بو معجزاته برقع ابیان اشیدنلر دیالرا افرین باد
 تماندیم سون کلدی ده نظامی اکیلیچوق رسولاته نامی
 سوز آکلاینه کلوز بوندن صفا صلق ویرین سن مصطفایه
 شو وقتنیکم رسوله هجره ایدید که یغنی مکه قوین کدیدی
 مدینه شهرینه امر اولدی وان خدادن اوله حبیب کلایدان
 وروتن آند قلمشده اقامت آکا او یوشده خلق نامت
 مدینه شهر اولمشده طراغی وریدی مکه خلدن فرامی
 کلوبنه هر طرفدن املن قرا رسولک نوره ایدر لردنماشا

کرر لر

کبره کردی دل و جان دنیا و دینیه
 قلوب السیدین حسین آینه
 قوشلردی بولینه خان مانی
 فدا قلمشردی بائین جانی
 مدینه آمدن در لرزه انصار
 بد واریزه ها جز لرزه ای باز
 ادبیکت بجز آن اوله شاه دو عالم
 نومشده امه بینن مکه مسم
 بد قالن علی حید زایدی
 ولایت تختین اوله سروریدی
 رسوله تم و عدل قلمشدر علیل
 حقت ارسلدن اوله کرجه ولید
 دیشده آدم کالایلا سین
 الوبن امه بنومی کلا سین
 علی بو معنیه حاضر و متر دم
 فخر کالاه رسولدن در و آدم
 بویاسکا و کلا امه مکه حالین
 بولارک ابدیم مز حاله قالن
 جو بیلدی لر رسولک جز مشینی
 مدینه امه اچن عزتینینی
 رسوله تابع اولدوغونین انصار
 اکا اولدی قلمشردی مز کیم وار
 25

قریبند دخی بر خجہ الولد بلا بخت ادبدا اوله بختلو کر
 جو قوت دوتدیا اوله کال سعادت اوپرد، قومدی ایلد شفا ون
 قریش انبی بلجک و غم دند در یلب قامسی برین او شدی
 ددیلم کیم نذر بودرد، جان قیلک مزقم که از مایه بو یار
 کی ایدر بجم شامینه آدم ورنیده اوله قیلوردی بین اسم
 خیز دار او تسبیده شاه کیره گر کیم جبر ایدیدیا ایشو کیره
 قیلردیه بولر بک دز لواقکار صذر لردیه او کر رایله بوکار
 ابو جهله اند ایدی قلدردن باش بلان قلدیه کز لور زینی فاش
 دیدیه بونلان اولدم ای الولد حرم سید لور بختی خلولر
 یقین برده بن واز بر قبیله بهادر لرد در قاموسی بیله
 بنی کینک دیشلر انلر آد اینی تعریف ایدر لور بیله یاف

اولدک

اولارک اولسیدز جابر کند
 نریم اولمز کلورنه روم بایند
 جمعی دورن بیک اردور مسلح
 جبهی جو جنی جمله موجه
 بر بیک کیشدن دندرمه یوز
 ظفر قلمز چیر کرا اولایک یوز
 قنوس جابرک حکیمینه محکوم
 مطیعلر امرنه شو بلا که صن موم
 وریشن جابرک بر فین تورو
 بوذن کورنه ضرر دورید تورو
 اولیدی حسن الینک بادشاهی
 کجا قارا کوی زلفی سیاهی
 پنجانلر قشی یاسینه قربان
 انوکدی اوله زمان ایچندقو نان
 کورنه کیشیلر آگزده جمالین
 کدر عقلی بلیغز نولا حالین
 بوی سروی ولی قلیح میانین
 دمانی حقه و شیرین زبانی
 دلی بلیله ولیکن رخلرین کله
 صفه سیما پدی کینوسه سنبله
 کشته بیکله و امواجالی
 اینی وصف ایدن کیمک وز بحالی

256

قلبه قوی بشد، فصاحب شجاعت
 حریر اندام بد، گانه صرافت
 ارنا رسمه کایزد، در لباسی
 مرتب پهلوانه، تر کبایسی
 کلون تر با کدن، صاحب قراندر
 قلو ردی جنک، آنکه پهلواندر
 کسند عربسیه، طوز مزیدی
 بقدر در صبح، نه یان ارگوز مزیدی
 جمیع عالمه، مشهور اولبدر
 قبايله اچن، خود نامی طلبدر
 آکا بز قز لرندن، او چیز آکاز
 بلا یوز لریدر، آنکه نزیات
 آنوک ادینه، در لر دی میانه
 ازین معروفی، اولبدر عالم
 بوبدر دنیوسی، دیوان اچنک
 یقرد کم بنی، میدان اچنک
 ترخم ایذن، آکا قلمیم کوچ
 الوبره ایینه، بانی تر ورج
 که ز پرا غورته، هزار کز کدر
 بکابندن، الوستوز کز کدر
 نولا ارسه، قونک آدی صانی
 بکاجفت، انترم وکله جوانی

نچا

بِرَبِيبَةِ الْكَلْبِ بَلَّغِي أَوْهَ جَفَاكَاز	بِحَا بَكْرَاكَ أَوْ لَدِي قَلْبِي كَا
255 الْوَلَدِ دَكَلْدِ بِلْرَانِي بَزْبِسِر	أَبُو جَهْلِي إِنْ دِي بُو سَزَلَرِ تَقْرِي
دِكَلِيمِ إِشْدِكِ بِلِشِي بَادَت	دِدِ بِلْتِكِمِ بُو سَزَلَرْدَنِ مُرَادَكِ
إِشْدَاوَهَ جَامِلِي بُو خَلْقَه نَادِير	دِدِي بِنِ قَلْبِي بَزَاوَلُو تَدِير
قَبَائِلَهَ إِجْرَمِ دِينَلْمَزَاوَرَانِي	دِدِي كِمِ بُو فَرِيشَتِكِ بِنَهَلَوَانِي
قَمُورِ كَلْوَلَرِ دِيوَانَلَرْدَر	عَرَبِي إِجْمَعَكِ كِي مُرْدَانَلَرْدَر
سَجَّاسَتَلُو سِنِي بَخْشِي خَلُوشَتَا	بُو لَرْدَنِ دِي لَرْمِ بِنَفِجِ الْوَسْنِ
بِرَابِرِ أَوْهَ بَيْتِ كَيْسِيَةِ بِيرِي	مُبَارِزِ لَكَلِكِ أَوْلِيَايَه نَقِيرِي
مُرَادِ وَ مَزَاوَلَانِ بِلْدِرَاوَر	الْوَيْنِ خَوْشِي بِنِي كِنْدِ وَرَاوَر
كَلَامِ مَبْدَانِهَ وَ كَوْنَتَرْدَهَ شَوَكْتِ	قِلَاوَرِ جَابِرِكِ فَيَزِ بِنِي دِيوَنِ
مُقَابِلَهَ أَوْلِيَانِ قَرَشُوَدَهَ طَوَنِ	مُبَارِزِ لَرِ صِلَاوَرِ كَا وَارِ

بر بستی غالب اولدسه میاسه قودن ایدک وز اینی خلاسه
 الویه قیز ایدک وز تعلق بزمله ایدک لردایم تعلق
 بنی کیده بزیم اولاشای الوسی کیجسی و خاص عامی
 جدریمز اوله اوله درت بک ^{بهادر} که تره سب بهرمانده بی بهادر
 در بلا و ز محمد ورا وز بصا و ز خلقی جمله قرا و ز
 کتور مایالز انلر بینه طاقت طوئجاغز برانلار کله قوت
 ندر قیصریم آکا بزور ووز یه کسریه ور و بز بلور ووز
 بوسوزی سونلیجا کز اونا دان بکانب قاموا اولدی شاد و خندان
 ددیله بو حکم خوشی قلد تدبیر بورا بک مئله داخی اولمایا بید
 عاندیم تدبیر قلدی بر اغی اورنگویه قودی قامو ایامی
 در یلب بز ایکی یوز اولد آدم شوله آدم تدبیر بیلدی بیدم

کتور

کتوز دیندر بد بزقان سنجاق
 بزوسی اوزرند بونله انجاق
 بزیش لان عتر نار نوری
 که این معموریه آکه یاری
 بولا کیر و بن اولدیلر روانه
 ورائر یعنی اوله سرو روانه
 بنی کینده یقین ازدکن بونلر
 مکر تیرانه چمیشیدیل نلر
 کورز کرمله بولندن کلور توز
 و محمدن بکیز اولدی جمله نلر
 ددی جابر کم اولابو کلندر
 کلبن غافلہ الوموز کرتلر
 محمد زبو محمد اولمز پ
 الوموز کلوتن المزیب
 قریش اولولرن المشرینینه
 مدینه خلوق دونش منب دینینه
 بزای اولانک شمدیه قصده
 کلوتن ایلمز او جینیه بقده
 دنون او غلینه ایدر یا کینانه
 بواشد چابک اولغله کی توانم
 بنون برآنه تعجیله ایله کل خیر
 بلون اتلار یینه کل برو تیز

كَرْنُ سَجْدَةٍ وَرَدُّ زِيَارَةٍ اَوْ تِي كَوْرَ لَانْ عِزِّي قِزِيلِي
 تَهَانِ بِرِ قِصْرَةٍ بِنْدِي كِنَانِي كِدْرِكِي بُولَكِ اِرْدِي بِرِ جَوَانِي
 دِدِي كَلَرِ دُرِّ اَشْبُو كَلَنْدَرِ قَرِيَشِكِ قَوْمِدِزِ دِي بِلِكَلِ اَنْدَرِ
 حَرَمِ الْوَلَرِ بِدَرِ جَمَلِ سَادَانِ سِيْرَكِ اَوْلَمُو اَلْتَرِ لَرِ مَلَاكِي
 بُولَرِ بُو سُوْرُو اِيْلَرِ اِيْلِي اَدَمِ اَرِيْشِبِ كَلَدِي لَرِ بُوْنَدِي مَقْدَمِ
 كِنَانِي اَنْدَرِي اَلدِي كَتُوْرِي اَناسِيْنِكِ قَتِيْنِي وَكِ بِشَرِي
 بُولَرِدِي جَابِرِي كِنْدِ اَلدِي سِيْغَامِ دَوْلَنْدِي كُوْكَلِي جَانِي طُوْنْدِي اَرَامِ
 كَلَنْدَرِ بَلَدِي سَادَانِ حَرَمِدَرِ قَبَايِلِي اَجْرِي اَنْدَرِ مَحْتَرِمِدَرِ
 يَسِيْنِي اَلدِي جَابِرِي بِرِيْجِ اَدَمِ وَرْدِي قَرِشُولَدِي اَنْدَرِ اَوْلَدَمِ
 حَرَمِ سِيْدِ لَرِي كُوْرَدِي كُوْرَدِي بِرِي سِيْرِي سِيْنِكِ حَالِيهِ صُوْرَدِي
 كَتُوْبِي بُوْنَدِي قَلَدِي صِنَافَتِ اِكِي اَوْجِ كُوْرِي نَيْسِي اَنْدِي عَادَتِ

دُنُونِ سوزدی بولردن ای الولر حرم ساداتی و نیشو خلونر
 سبب نادریکه بود کلو مسافت چکوبن کوردو کز خور مشقت
 257
 دُنُونِ بوجته اگاوردن جوابی ددی دکله بودر سوز که صوابی
 اشدتک سید ائیزک میاسه جهان اچرا دی چولندی ناسه
 دریشکم بوکرت میدان بنمدر بنم صاحب قرآن دوران بنمدر
 مبارزلر بنمده طور شیمز کربن جنکومه برقم اور شیمز
 بو پیشه دغو سیکم بانی بامه رئیس ایلدیم انبی عامه خاصه
 قریش اولوسی بواشدن خبر وار اولیچون بوند کلدیلر تکم وار
 مراد اولدرکم انبی صینیا لور کربن میدان اچنده او نیبالر
 بر سپینک اولر بخت یاری الاوز آله اوله کل یوز لو یاری
 بلیشا وز سزکله اوله برک فلاوز بر اراد، طئلودر لک

کلا شایده محمدن باخوری الا اوله دلبه اولانری بی
 او عازر بیزیم اقلیمه اولان خان وارین قرعایه اوز که بیزده دیوان
 چو بلدی بونلرت جابر مرادنا قومون تلدی بیلش باون
 نه اندم قیزه کوندر دی پیغام بو اشندن اولدی آگاه اوله دلارام
 ددی قز امرانو کدرنه بیورنه مصباح کند نکرده قیزنه
 مصباح دیزنه وراکم حرب کانه خبر ایله درسونم هم سپانه
 قریش اولولری بو کون بو کچه بوقه اشون یارنه قلمایه کچه
 بوسوز اوزنه قلوبلر او کدرام کدنه کندر کلب ابر شدر اخشام
 مکریم جابرک اخوانلرندن سفر اعیشده دار فناده
 بقایه اتمینیدر انتقالی که ککه اند بلمز تولدی خالی
 سو کند قلمشیدر بربنیه بی دخی برب خاشی چونه ر سبیه

ادینه خاتنک در لرغیم امیر اولمشده قالرین رسیمه

یتیمک ادی مقدا داین استود بهادری لاری هم جد برجد ²⁵

ولی کرمیشده اون سیدیکه شجاعت تاجتر اولمشدیکه

جمالی خریدی و کند و محبوب موجه سوزی افعالی مرغون

وریدی عمو لاری نوک قیون کوردی اولدی مردم ایونجی

اول اغشامین قونیدن دغشید قیون قویب اولمشیدیکه

کورر شهر اچر خلقک اظطرابین کلوت انا سینه سوزدی جوانین

ددی بوغوش غوغایه سبب یغیمی گلده بو شهره عجبانه

اناسی دیدی آکا و صنف حالی بو اورنا لقد اولدی قاله حالی

چو مقدا اولدی بو اشده ^{خبر} ازی جانندن قین اولدی طلبکار

اناسینه دیدی ای مازی جان کرا اولرسه صبا حن زنی حیدانه

بِنِ لَزِمْدُرَّ اَنْدَه وَرَا وُز مِیَاسَنَك نُو لَر اَحْوَالِی کُور اُو ز
 بِنِدَه طُور مَو او نِم قَفَا دَا ز کُور تَم کَلَر دُر زَا کَا خِر بِنِدَا ر
 عِیْمَه دِیدِ کِم اِی نُو ر دِیدَه عِیْد کَلَدَن دِیْمِ اِی کِی عِیْدَه
 وَرُو بِنَه کُوز لِبَا لَر کُوسِفِنِدَه بَکَسَه اِر کُور مِیَه اَکَا کُر نِدَه
 مَر اَدَت بُو مِدَر اِی کُر کَلُو پَاشَا وَرُو بِنَه جَنکِی اِی دَا سِنَه تَمَاشَا
 دُو بِنَه دِیدَه اَکَا مَقْدَا دِکِنِدَه کِه اِی مَادَر کُر کَدَر بَا کِه سِنِدَه
 سِلَا حِر اَمَلَت تَم جَو شِنِی کُور سِنَه کِی وَرَه بَغْلَانِم اِی
 بِنُو بِنَه اَنَه وَار نِم اَکِه بِنِدَه وَرُو بِنَه طُور تَم اُولُو ر قَتِنِدَه
 اَنَا مَلَت سِیْمَه نَا کِم قَلْمِیَا بُو شَن اُو غَلَه اَنَا بِر ز طُو عُو ز مِی خُو شَن
 عِیْمَه دِیدِ کِم سَنَه اُو غَلَه اَدَم رُو اَلُو ر مَایِلَر اُو طَا نَه مَحْرَم
 بِنَمَلَت بَرَه اُولُو لَمِشْدُر اُو ز کِه کَلَا نَا خُو شَن بِلَا نَه بَخِشِی سُو ز کِه

سکا طعن اید کر یا خود نصیحت اشیدا سیز یقاین نار غدرین
 مؤمن ایلا یسز او اریغیه دوشم بن دزدله بی چان لیغم
 سنی کر کوز مزیم ای کشته جهان کوز لرحه اولاقرا کو
 اولدز آتک چشم چراغی کلن کلزار و نچالین باغی
 دوتب قلده اناسینه خطایی بخونه بورسته قیلرین جوانین
 یتیمک کنده بندن نوجوانم بکون دور من او شی صاحب قدام
 جهانگیر لور بنمله طور شیمز اگر ستملر اوله اور شیمز
 نجایا دک قلم کندوی پنهان کم ارسلان یورسیدز آخر ارسلان
 سلاحین آتک کانربکا ویز کوزن کمدز بو عالمک جهانگیر
 غیم دید ای جان جهانم فدا دزیو کدر روح روانم
 اتاکت وزیر ای کرچه با بی ولی بنحالک بو قدر سکا آتی

جَوَابِ زَرْدِي مِقْدَادِ پَرِهَانِ كِنْدِ اَنَاسِيَهٗ وَ دِي اِي مَادِرِ پِنْدِ
 بُولِبِ سَلَامِشَمِ پَرِ اسَبِ كَرْتِ پِدِي مَبْدَانِ دَكَلِ كُوزِيَهٗ ذَرْتِ
 كَسَلْدَرِ كِرْجِهٗ قُوْتِرِ وَ نِي قَلَانِي صَرَهٗ اَوْلَدِرِ پِيدَا قِلْعَتِ اَوْلِي
 بِنِمِ قَاعَدَهٗ اَوْلَدِرِ شَمِيدِ مَرْمُونِ نَوْرِ خَلْقِ اِجْرِ اَوْلِ كَنْدُو مَعْتُونِ
 نَعْمَهٗ كُوزِدِهٗ اَنَكِ مَهْمِينِي وَ رُوْبَرِهٗ كَاتِرِ حَرَبِ اَلْتِينِي
 كِيُونِ جُوْشَرِ قُوْشَنْدِي مَمِ سَلَا بِنِي كِنْدَكِ صَرَهٗ اَوْلَدِرِ پَادِشَاهِي
 دُنُوْكَ يَارُوسِي اَتَلَنْدِهٗ اَتِينِهٗ كِسْتَهٗ طُوْرَمَنْ اَنَكِ هَيْتِينِهٗ
 صَبَاحِ اَوْلُجْبَا دَكِ قَلْدِهٗ سَيَرَا صَبَاحِ اَوْلَدَقَدِ نَشِ قَلْدِرِ دَرِجَانِ
 پَنَدَرْتِنِ پِيكْتَارِ پِلَهٗ جَابِي شَاهِ پَنَرِ اَوْجِ يُوْرِ قِرِ اَوْغَلَا بِنِيَهٗ اَوْلِ مَاهِ
 پَنَرِ قُوْمِي قُرَيْشِكِ پَرِ يَكَا دَنِ دَرِ پِلَبِ جَمْعِ اَوْلَرِ لَرْمَتِ يَكَا دَنِ
 كَلْبِ صَفِ طُوْتِدَلَرِ مَبْدَانِ پَرِنْدِ طُوْرِ مِقْدَادِ دَخِي مَرْدَانِ پَرِنْدِ

سِلَاحِي

ابو جهل

260
 ابوجهل لعین دیدی اتینی بولان کوشن زده شوکتینی
 بنی جابر نیننه ورد طور دده الو بکر قویا بند کوردی
 بنی جابر دوت دیدی بولان نه تد پیر ایلا د و کورد اولان
 جوان و بزده پنه بوجهل اتر که طور سون ای جاب اشبو لشکر
 مبارز لر جفویا بنی اور شسون کر شسون بر برینه کی طور شسون
 پلن سوز قنقیسیدز پملوانی میاسه کوند رالم اوله جوانی
 بکند پلر بو تد سیه اولر که بو کن فرق اولا بکند اولر
 بورای دید لر اوله ده ربایه دده بد اخی قایله و ابورایه
 اشارت قلدر جابر لشکرینه اوله ایلی لشکر نک سوز لرینه
 کورر لر اولده دستوز اوله اتر طور قندیر سولنه ساند طور لکر
 قرشدید پیر پیرینه کر شدید کی فچدی کیسی قودیه ارشدید

اولب نتر پیره باشی قیوسی	نه بیتلوسی بلور دی نه ایوسی
ارلدی اوله ای لشکر برددن	ایرت بایر لدر بیر برندن
کورز لر راید بتمادا اوله ایسه	بقشده بر برینه یاد بلیشه
ددی بو جهله جان برای وفادار	اشومز ورد غنچه اولد دتوار
خبر و بر نجه اوله بو جهله مردار	نهار عزم اندی مقدا جه اندار
بزم میداند جولا ن اندی ^{شیر}	اورر کندوی قلبه اوله جه انلیز
طغونب جابرک دورن بیک آریشه	برینبی آپرز ایرز بریش
یکه ایر شسته آتندن بقر دی	نرایه ایرک او ذکیبی بقر دی
طرا مادری کینه حمد سینه	جوان بیلو کز حمد ^{اندی} سینه
بچوق ساعند اوله درن ^{سن سینه} بیک	طغیدن طوندی میدانه برینبی
کلوبن سوکوز طایند ^{طردی}	ابو جهله جان برای کوردی

طکا

طکا قلد بذر آنت جنبشینه تعجب قلد بذر قامو الشینه
 کتہ بلدی اوتہ نوجوانی نہ پردن اصد قلد بذر مکانی
 انگچون اوتہ درند کتہ انی یوغید کوزدکی اوتہ صاحب قرانی
 دنون بو جهله دیدن شاه کیند نه خوش پیشد بویکت دیند
 میاسی قیلتم بو کاحواله اولاکم بیه اندن برنواله
 زبون ایدر قیزک بوجوانی بیله عالم اچم ادوصانی
 دخی طوزمایه کتہ آق قوشو بولشکرد طفیلت دوندره رو
 وگرنی بوجوان بولرسه فرقت کیا باشینه اولدم تاج عزت
 قوم مقصود اولاحاصل کراوز کویلو ایدنب قیز وراوز
 بورای کوزد تراندک مناسب قوسی اولدتر مقداد طالب
 قیزیه جاپز اولدم و زدن دستوز همان طورین کیند اوتہ بز نوز

دُنُوبِ دَايَا سِنُوكَ بَقْدِي نُورِيهِ خَيْرِ زِيَدِي مِمَّ اَوْلَى بَكَلِّ قَرِيهِ
 دِدِي بُونَلَانِ كَمِ اِي يَارِ جَانِي كُورِي حَيْكِ وَتَقَه دُشْدَمِ بُو جَوَانِي
 مَجْبَدُزْ كَزِ بَا بُولْمَزْ فَرْقَسْتِ يَقْبِدُ بُو زَكُوحِي نَارِ غَيْبَتِ
 كِه زِيَرِ بُو مَجْلَابِي نَامْدَارَه اِر شَمَادَمِ دِي حَا بَكِ سَوَانِ
 مَرَبِ اَكَلْمَايِه اِي چِنْدِ نَامَمِ بَكَا كُولَه قُو حَاصِيْلَه عَامَمِ
 بُو دُرْدَزْ عَالِيه اَوْلَرْتَمِ زَبُونِي هَلَاكِ اِي دَمِ اَوْزَمِ كُورِ حَايَمِ اِنِي
 بُو سُو زِي دِي دِي قَلْبِي عَزَمِ مِيْدَانِ اِرَبِي مِقْدَادَه حَمَلَه قَلْبِي مِي جَانِ
 سَكُونْتِ دُونْدَزِي قَلْبِي حَوَالِه دَلَرِي بَرِ فَرِيْدَه خَفِيْمِي اَلِه
 اِنِي بَرِ لَعْبِي مَنَعِ اِنْدِي مِقْدَادِ كُورِي حَيْرَتِكِ قَلْبِي اَوْلَه بَرِي زَادِ
 نَجْمِ اَنْوَاعِ لَعْبِ اِنْدِي مِيَا سَه صَوْرِ مِقْدَادِ اِنِي كَلْمِ قِيَا سَه
 چُو نُوبْتِ دَكَلِي مِقْدَادَه اَلِيْنِه سَكُونْتِ اَلِي دِي مَمِّ قِيْبِي اَلِيْنِه

بويد

بویدن حیلسی اوله دیر بانه زبون اوله الینک بر جوانک
 نقاین قلدر دی ایتابک اولردی سفله زایل اوله جوانک
 قحج خصمی بقب انی کور دی میاسه سو کیده اقدردی
 ینه قصدا بلدی اوله مکر قیلد دیشلار لک اوله طوقور
 نقاین قلدر زنه کشف ایدی دینار طورین مقداده وردی ملتلو
 ددیکم نه دبارک بهر سینه قبایله کیمک سزورینه
 ندر ادک کیم ایدر لرازوکه خبز ویز منتظر جانم سزوک
 چو مقدا قلدر زبونده حجابی میاسه دو سن و پیر جوان
 دی دی در دی در وندن ای پریا قریم سین سما کز نیی یاز
 بنم اوله عمت اوغلی او مقدا دی دی و سز دانه قسانه یاز
 ارن اولردی میاسه طعیر نین ایتدن بقده فرقت بولد فین

حید
 کفتار

روان اندر آتندن ایلجه بند نضرع اندی آکا اوله شکر قند
 ددی ای عمم اوغلی ای وفادار بنی خلقو اجره فلما نله کر قنار
 سنک لئرو که قلمیشم اطاعت قرابت حرمتینه قلم رعایت
 ددی مقدا دای منه سن یور بزمله اوله شمدن کیر و اغیار
 الینی قودره آلدن میاسک موسی کورد لرعامیده خاصک
 ددی کر بیز اولدکسه موادار دی جانندن سکا اولدق طلب ^{کار}
 بوقولی بز کدین بندن آسینه کدین کلدر انا سینک قسینه
 اناسی قوشو وارن حرمت اندی آتندن اندر و بن عزت اندی
 ددی اوغلینه نیجه اولدیه حاله خبر ایشدالم حاله قالك
 ددی مقدا د مقسود اولدیه حاله بجد انده که جانان اولدیه واصل
 صوبنده قودی یاراغی تینی انسینه صمد لادی آسینی

ددی

دیدی بوانه بخشش آینه نهار	که ذکر من قلبی بیک در دینار
بینه کندوسی کنده کوسفند	غنیمند غنم وار په مند
کلام کینه بر جابر سوزینه	چو بوز سینه ایش اند پلر قزینه
پیری بپینه بقدر اوله ار نلر	تعجب اند لرا نی کور نلر
ولی بلما دلرا اوله شه سوار	نرادن کله قندا در دیار
میاسه داخی کله سنجغینه	طور ز قزلر سغینه و سلینه
ابو جهره ای کورده قلدر حیران	دو نب جابر امین ابدرا ای جان
میاسه قایتیه وارن ای کور	نرادن کلشه اوله مردانه کور
نه صوتی ندر ندر هم آدر صابن	کلب پلدر بزده اوله جوانی
اکا کور قلا لم رای ند بید	یور و از قله بو خیر ایشی تا
سوزن جابر اولدم کله قزینه	نظر ایلا در اوله کور کلو بوزینه

263

صوت

خیر

کورز المیش میاسه شاد ختم صناسین عمره اچره کورمدی غم
 دده ای جان کلینت آفتابو محبت بلدکی کدرا اوله شباهی
 بلا مادک نه بجزرت کورم بیدر ولی مردانلر ستر و قدر بیدر
 میاسه دیدیم اوغلی مقداد او در بیخه انی سنه صنمغله یاد
 اوکش کللا دی جانز اوله جوانی بلوز فرداشی اوغلی همیشه انی
 دده کرچی بزمله اقربا در بیتیمله اولمش بز کدا در
 قیون چو پاندز بز بخسولانلانا قچه اولیتر اوله بیزنمله اقربا
 میاسه در نه وز اولماسه سیمی جها نلیتر کلد بوند و ز غومی
 ارتار لیکدر عالمک واریر که مردانلقد کچه روز کاریر
 بتم وارماله کنجیم بی نه پایت انوک فقریند ایدر کفایت
 دکلواد و لتو کد حاله محتاج طیونرا کمله نیچه بیت آج

نذر کرمالی مردان اولی بیچون مناسب جانان اولی بیچون
 جو بلدی غیر نکت جانتر مرادین قیون دندن اوله حور نهلون
 کلون بو جله دیدن اوله جوانرد بنم فرداشم اولو پیت اوله مرد
 قیون کودر بزم جو یا غزدر اناسی کر چه کم اخواندر
 بیچله بیومشدر اولومده ادین مفدا دجو یا بندر ابلومده
 انا سینک سیلاحی جو شینی کیون کلشن افش بو یونی
 دیدن بو جله اکا زنهان خنهان صفین خور اتمه اوله اولانی ای بیات
 که زیر آینه جانک بار سیدر میاسه در دینک اوآن سیدر
 شونک کیپی بهادون پهلواندر که ارنک اچر سنه سایی زماندر
 سرت هم قولکد اولدر کر سیر فز و کز کم بکرت اکا ویر سیر
 اکرا اولایسن قولکد صادق سکا اولایدر قومک موافق

264

دَمِنْدَه كَسَنَه اَوْ طَايَه يَارِي سُدُوكَه قَلْبِيَا لَر اِيْتِبَارِي
 بَنَك اَوْلَدَر تَم فِرَت اَكَا وِر لَبَن اَكِي سِنْدَه مُرَادَه اِر كَر اَسِنَه
 وَ كَر يَوْق دِير سَنَك بِنَه اَلَم اَنِي اِلَادَم مَكَه شَرِي نِه فِوَا نِي
 وِر تَم مَالِي وِر تَم بَر خَوَب عِيَالِي اَوْ غَل اِي دِي نِم اَوْ ه صَا حِب كَمَالِي
 فَرِي شَه اَجَم قَلَابَه اَنِي سَرُور جِهَانْدَه يَوْق اَنَك مَانْدَه بَر اَر
 فَجَه اِي سِنْدَه جَابِر اَشْبُو سُوْرِي بَر ز مَقْدَادَه مِيْلَه اِيْلَادَه اَوْ رِي
 دُنْب اَوْ غَلِي نِه اِي دَر اِي كِنَانَه يُوْرِي وَا ز كَلَه دِكَلَه سَنَه اَوْ حَوَانَه
 بُوْنِي دِي دِي حَرِي مِه وِر دِي دَسْتُوْر قَلُوْر كَنْدَه وِ دَخِي بَر نِي چَه مَامُوْر
 اِنُوْب قُوْنْدَر دِي خَلْقِي اَوْلَه مَقَامَه خَوَاصِي قَلْدَه دَسْتُوْر اَوْلَدِي عَامَه
 چَكَلِدَه جَابِر تَك اَوْلَدَم مَهْمَالِي دُو كَلْدَه خُوْر اَز دِي لَر نَبَانِي
 مُرَادَه اَوْلَدَر كِه مَقْدَا دَك اِي نِي بِنُوْرِي كُوْر اَلَر تَشُو شِي نِي

سَنَانَه

265

کِنَانَه بُولدِي مِقْدَادِ دُورُوتِي	فِغَرِدِي مَجْلِسَه اِنِي كُرُوتِي
دِدِي نَمَلْتِ اَوْ قَرَايِ عَمِي زَادِ	اَلْوَلُرَجْمَعِ اَوْ لَبْدِزِ بَرَارَادِ
دِدِي مِقْدَادِ كِم سَمْعَا وَ طَاعَه	لَه اَمْرَا يَلَارِ سَنَك فِلْدَقِ اِطْلَا
يُورِي وَ زَسَنَه بِجَدِ بِنْدَا حِي وَ اِنِي	كِيم بُو يَزِي وَ اَو لُرُوتِي اِنِي كُورِي
كِنَانَه كِنْدِي اَوْ كَلْدِي مِقْدَادِ	كِيون جَو شَن سِلَا حِ الدِّي بِنُونِ
اَناسِي دِيدِي كِينَه قَنَجَرُورَاَه	بِزِي اَبَه خَبَرِ دَا زَايِ يُو زِي حَاَه
دِدِي عَمِّ بَكَا كُونْدَرِ شِي اَدَمِ	وَرُوتِي اَكِه بِي مَه عَقْصَه وَ عَسَمِ
دِ بِي مِجَرِ نَدِي اِنِي اَو لِه جِهَاتِكِي	كَلُوبَه مُمُوسِنَه اِي رِشْدِي صَرِ لِي تِي
كُورُوتِي قُورُوشِ اَنُورُوتِي قُومِ كِنْدَه	قُرُوشِ اَلْوَلُرُوتِي بِي دِه بِنِينْدَه
سَلَامِ اِنْدِي كَلُوبَه اَنَلَانَه مِقْدَادِ	عَلِيكَ الدِّي لَرِ اَو لَبِ جُمْلَه سِي شَادِ
اَبُو جِهَاتِه اَكِه دِيدِي اَيِ جُوَانْمَرِدِ	اِنْ اَنُوكِدَنَه بَرُوكَلِ اَو لَغَلِ سَرِدِ

دردی مقدار آگاهی میر هاشم	صبیح بته منور او را پدید شایم
آدن ارکان بلخیزت بیستم	سینه بجه مجانبه او بی سلیم
دردی بوجه آگاهی این آتود	ندان بلندی بولعی شجاعت
ابتدیه دکل نادرا فید حکمت	قتی ار لکلو پیشی آتم آتود
بزه میر اندر آنک من ای خد	نولا بود کلوا اوله این آتود
شجاعت جنکم اولشدز جیلی	نه لایندز معلم یا امر بی
د نوب جایت در ای این بر آزر	بزم بو خلق اچند قوطوز
بودر قولم که کیم بکسه میلی	آکا و بزم بولم اندن خلاصی
بوکونه دکلو کسانه مقابله	آکا اولاد و اختر مدیه سله
بوکن سنکم کلون میدان کرده	بودر بیک کیشیه کندوی کرده
مقابله اولدی بک از و کله	ضرا از کور حدک هنج کندوز

د نوب

دُنُوبِ كَيْفِيَّةٍ مِثْلَهُ ^{أَوْلَادَهُ} مُقَابِلَهُ ^{أَوْلَادَهُ} مُقَابِلَهُ ^{ط 26}
 أَنِي بِزَعْمِيَّةٍ فَلَدْتُكَ كِرِفَتَارَ ^{سَنَتِكَ} حَقْلَدَارَاوَهَ ^{قَلِمَا} زَمِ الْكَلَارَ
 وَكَلِكْرَهَ ^{بِوَالْوَالِدِ} أَرَسِيئَكَ ^{مِنْهُ} رَعَلَتْ كَرَكِيهَ ^{فِي} سَنَتِكَ
 دِدِي مِقْدَادَايَتِ عَمِّي كَرَايِيهَ ^{دِي} دِيلَرَسَنَكِ ^{دِخِي} آرتُو وَرَايِيهَ
 دِدِي جَابَزْ كَرَكْتِ يُوَزْ دَاوَهَ ^{بِزَلُو} قِرَهَ ^{نُو} لُو قُو زَجُوَهَ ^{فَان} كُو زُو
 عَيْدِي ^{أَوْلَادِي} أَلَرَانَلَرِ مَبْرَا ^{قَمُونِي} سَيَبِ ^{أَوْلَادِي} سَبِ غَمْرَا
 قَاشِي ^{أَوْلَادِي} قَمُونِي ^{كَلَارِ} فَاخِرِ ^{حَرِي} اَطْلَانِي ^{كَلَا} أَوَلِ ^{أَخِرِ}
 كَرَكْتِ سِيكِ حَيْثَقَالِهَ ^{أَوْلَادِي} قَبِيَهَ ^{النُّوْبِ} كَشِي ^{مَم} سِيكِ ^{وَقِيَهَ} جَمَلِ ^{مُو} زُونِ
 كَتُونِ وَارِيَهَ ^{بِوَمَذْكُونِ} طَاهِيَهَ ^{يُونُغِيَهَ} بُوِي ^{بِرَدِي} دِنِ ^{أَيْلِهَ} عَزَلِنِ
 دِدِي مِقْدَادِ ^{بِأَشِي} أُو زِنِ ^{سُزُو} كَرَكْتِ ^{كَتُونِ} نَاكِهَ ^{بُوِي} دِي ^{أُو} زُو كَرَكْتِ
 دِخِي ^{آرتُو} وَرَمِ ^{يُو} زِنَا ^{قَه} آرَمَرِ ^{أُو} تَرَكْتِ ^{وَرَمِ} سَبِيَهَ ^{عَنْبَرِ}

کتورم بیدم اوز طبه کافور بنم اولاکورم تک اوله بوز
 اکا بز کوز دیا نکت همتینی تعجب ایلدیلر غیر نینسی
 یینه سوزلادیمقداد این لکود که ویرت بریخه کوز سینه کتلت
 که بواستبا پی بند اخی سوزم قوسیه جمع ایدن سینه کتورم
 اوج آن اولسوز ددیلسا ^{مهلت} یور واز ایله تک سینه شامت
 اگر برکن چکره وفده مزقده امیزت قطع ایدان سنک ^{نزد}
 بوقوله قایله اولدی اوله ارنلر قوقوتلو لدن آنک طور نلر
 طور بقداد کلدر اولرینه قلانی واردلر اولواوینه
 ابو جهله دخی ویرلدر دنسوز که هیچ سوز قلدر آراد مسوز
 ابو جهله بزر کوندز دیر جابر طورین قاموسه غزرتدی بزر
 طونک معزوز دیر نیرا ^{جاست} سینه بزا ایدامادم بخشی ^{خدا}

د دیلر

دد بیلر قومدک خد منک نقصا
 یوجلسون دولتوک طور قحج دولت
 دوتب دپیدا کابو جره ملعون
 دو عالمک اوز بمر دو د معبون
 که واز بر حاجتم شاه خد منک
 او حرو واخذ منک او لمب زد
 اشدک تمموز او علی محمد
 کد و بن بر دن اندی شهید
 قبوله انما ده سیزم دینموز
 بکفاد با کورن آیینموز
 ورن یغریک قلمشدر طراپی
 ولی سیزمه اولدن قان یانی
 بلور و اقیلند بر عالی درنگ
 فریبید کلوتن ایدر حجه
 شو دم کم کلد و کینن ایشد سیز
 قریش سیز دخی سیز دم ایدر
 که سیز دن لان سیز اولاشنود
 شفاعت الیه نعم ان معبود
 نبی جانر دین ای میر ما شتم
 یلو کوز دین او ش جانیه با شتم
 الالب ایلد بیلر سیز دینما
 که اولنمای بو قول سکر نقصان

262

اورادن کندی مد پیری بولینه قریشیلردنچی کلدی ایسینه
 بویاکا دکل نولدین حاله مقداد کورالم نیلدر اوله سرو آزاد
 او بخلیدن که قلقب کندی مقداد اناسینه ایرشدن خرم شاد
 عیمه قرشو وارن دیدین جانم ندر حالت دی ای سروی روانم
 نیکم اولدیسنه مقداد بریند اناسینه قوسون قلدی تقریر
 ددیلم داخی بن طورین ندانم وارن ماله حاصله اناکا کلدانم
 میلمی داخی اندیلر خبر داز که مقداد دیلد جابر قلدی بازار
 اوچ آیه قلدلر قوی قراری کتوزه میرالاستن نکاری
 اوچ آیدن کر بخاوز ایلوب ورن جابر سننی کیم دیلریب
 ایشید بچک بوسوز باوه پریا طورین مقداد کلدی اوله ملک خو
 ددی یا اینر عمی بنده جوق حاله نیکم اتد لریب ویرن بن آله

268

وَرَبِّكَ غُرَبَةً صَلَّى مِنْكَ أَرْوَكِي	كُورَاتِمِ دَايَا زِيَا بُورُوكِي
دِدِي مِقْدَادَار تَلَارَك بُولِينِي	أَوْ صَغِيرَ كِهْ أَلْ صَوْنَهْ خَاتُونِ مَلِينِي
بُونِي دِيدِي وَدَاعِ اِنْدِي مِيلِي	مِيَا سَانَكِ غُرُوسِي دُونْدِي بِيلِي
أَنَا سِنِكِ دَخِي أَوْتِدِي بَالِينِي	مَهْمَانْدَمِ طَشْرِيهْ طُونْدِي بُولِينِي
بِرَاعِ اِبْدِي بُولَا أَوْلَدِي رَوَانِي	كِهْ وَارِ مِهْرِ مَالِينِي قَزَانِي
مُرَادِي بُو كِهْ اَيْنِ كَارِ بَانِي	أَوْ رُبِ مَالِينِي أَلَا أَوْلَهْ بِيكَانِي
أَلْوَبِ مَالِي بِنِي كِنْدَهْ اِلَا دَهْ	وَرُوبِنِ جَابِنِ اَيْنِ مُرَادِي
بُو فِكْرِي بِلَهْ يَمَنِ بُولِينِي كِرْدِي	كُورُزِنِ كَارِ بَانِ قَرَشُودِنِ اِبْرِدِي
رَسُولَتِ عَمُوسِي عِبَلِدِي أَوْلَهْ	اِكِي قَرْدَانِي بَلِيدِي سَاعِ اِكْرُصُولَهْ
مَنْوَزِ اِيْمَانِهْ كَلْهَامِ شِدِي عِبَلِي	اَرَنْدَرِ اِحْرَهْ أَوْلَدِزِ خَاصِدِنِ خَاصِهْ
وَرِيدِي نَجْمِ يُو كِيدِهْ قَمَاشِي	بِحَارَتِلَهْ اَنْتِ خُوشِيدِي بَلِشِي

کُوْرِحَجَلت بُوْنلَرِه مِقْدَاد کِنْدِه	فَتُوْح اَز دِي اَلِه دِيُوْب سُوْنْدِه
دِيُوْب اَيْتِي بُوْرِي دِي بَر اَبَر	قِرِنْد اَشِيْنِه عَبَّاسْت اُو سَرُوْر
اَكَا قَر شُوْرُوْر بُوْتِي لَادِه حَجَل	دِي دِي نَادِر مَرَادَن صَمْدَن اَلِه
کِه بَر عِبْدُ الْمَنَافِ اَوْ غَلَانلَر بِيُوْر	حَرَم سَادَان مَلَك سَرُوْر بِيُوْر
عَرَب قُوْمِي بَرِي حَجَل بِلُوْر لَر	قُوْمِيُوْر حَانِلَه رَغِيْبَت قَلُوْر لَر
اَلُوْقَر دَا شَمْدُوْر اَشْبُو سِيْد	اَدِي عِبَلْدُر کِنْدُوْر جِهَان دِيْد
نَحُوْن سَر طَلَبِن بُوْقَارُوْ اَنْزِرِن	دِي حِي اَلْتِيْنِه بَلَشُوْ كِي طُوْتِر سِرِن
بُوْلَارِه بِلْدِي چُوْن مِقْدَاد کِنْدِي	نَحِيْلَه اُوْلَدِي وَ غَايْتَه اُوْتِنْدِي
بِلُوْر مِقْدَاد چُوْن يَا سَلْدُوْ غِيْبِي	اِنُوْب عَبَّاسْت اُوْتِي اَبْغِيْبِي
دِي دِي بِلْتِيْدِي قَل بِيْرِي مَعْرُوْر	يَكَلْدَم بِيْلَه مَادَم اِي بُوْرِي نُوْر
دِي دِي عِبَلْتَن اَكَا كِم نَه كَشِيْبِن	بُوْ يَادِ اللّٰه دِي كِيْمَت بِلْتِي سِرِن

الرحم

اگر چه صورتان جوانیست بواکلا نوز کزیدک پهلوانیست ²⁶⁹
 کزوزم زین عالی همتک واز صلا بنلو بکت سن هیتکت واز
 نه واقع اولدی پیه دید مقداذ بشینه ناکه کلدی ایلدی بیاد
 اشید باوله سوزی قیلن کلدی ندر مقصودن آنک جنل بلدی
 ددی بن سناکه ایدم بر نصیحت طوز سنک کوز میلین منج فصیحت
 بواپشت مشکل اشدر صنمه آسان بوکاره لر لر کوزمه سن ای جان
 خرامیلون قلوبن اوله قدر مال آله کرمز بو فکره قوسوزم آله
 بنم مالیم تیورزه اشوکی ورا بن آله کدر کل تشوکی
 اگر در سنک فلا بن شمدی وصله ورن مقصود کی تک ایلد حاصله
 که بیتم اصلمزد مال جانیه قیا کلدک قبوله ایت ای بیکانه
 ددی مقداذ ااکا کیم حاشه لله سین حق روزی قلسون مالو ^{جابه}

بتم بوقدر طمانم مالو کوزہ یونم اوغرای کلدی بولکوزہ
 ولیکن بین قیلت بز وصیت کہ عاتکہ سز کدر تاج عزت
 دیدی عبتہ اکا ای علیہ همت بودر ساکا ایداجاکم نصیحت
 تمان اکلمیوب بوندن طرلسین بحکم سلطان کسریہ ورا سین
 اناسی اولدی کند و شاه اولدی قمو احوالده آگاه اولدی
 یکی سلطاندر تاز جواندر سخا املی و شفوع مہر باندر
 فلاسین فقه کی آکا حکایت سنی خوشنود ایلیم بغایت
 اشید بچک انی مقدار کندی اینی او پدی عباسک کووندی
 دیدی ای سیدی کای سعادت کرملر کورترن قلدک عنایت
 تماندم خیر باواندی و کندی مدایت شہزادہ اردی و پندی
 ورو بنه طور د کسری قاپسینه الون دستوز کردی طاہسینه

بر او پدی

پز او پدیه و دغا ایلا دی طوردی
 کور کیم بز عوز او غلا ندر بو
 سز شیرین اوزی گان لطف
 صور کسیرن اکا کیم ای یکانه
 نکم حالت وریه ایله اعلام
 کیمه ظلم قلدیه ایتم داد
 نمان مفدا دایدن خالین حکایت
 بشینه کالینینی اوله اخذ
 بخون کلد و کینی کسره فتینه
 چوکسیرن د کلدیه مفدا د بربر
 بود کلو وار که کرسند قدرن
 بقوبن شاه کسیرن انبی کوزده
 ولی مردانلر سلطاندر بو
 طریقی د پرنیشی پز شجاعت
 ندر دی بوند کلمدن بهمانه
 الومدن کالریه ایتم اقدام
 ندرن غلبنیک بنه ایلم شاد
 نکم اولدی شکر و شکایت
 شه او کیند قوسیه قلدیه تقویر
 بیان ایلا د شاملت خد منینه
 نجب قیلن ایدرا ای جهانگیر
 که درن بیک پهلوانه اور سرن

270

بِزَادِ بَرْمَنْزِ كَوْتِ زَكْرَا لَمْ	نَيْبِهِ مَقْصُودَهُ بَرَدِ وَرَأَى لَمْ
دِدِهِ مَقْدَادِ كَيْمِ فَرَحَانَ بَرَمِ بَرَا	شَهْ كَمَرِ حَاكِرِمِ اِبْتِكَلِكِ بَرَا
بُيُورِ دِي شَهْ كَيْمِ اِنْدِيلِرِ رِعَايَتِ	وَرَبِّ قُونْدُ وُزْبِ اِنْدِيلِرِ ضِيَاقَتِ
بَشَرَا وَاوْنِ كُونِيمِ بَدْرِدِي وَاجِرِي	صَفَايِ قُنْدَرَبِ حَزِينِي كُوچَرِدِي
اَرَنْدُ وُلْدِي كَسِرِي كَشْكِرَنْدِي	سَحْبِ يَنْكِ كَيْشِي بَلَكِ بَرَنْدِي
كِه تَر سِرِي بِهَاتَلِي بِهَلْوَانَلَرِ	رَمَانِدَكِ قَوْمُ صَا حَبِ قِرَانَلَرِ
خَبْرَا بِلَادِ لَرِ مَقْدَادِ كَيْمِ كَنْدِ	كِه حَاضِرِ طُورِ يَارِي مِيدَانِ اِحْنَكِ
بُيُوزِ اَوْزِي قَرَارِ اِنْدِيلِرِ اَوْلَدِي	صَبَاخِ قَلْدَرِ دِي مَشْرِقَدِي بَشَرِ كُونِ
كُورُزِ لَرِ كَيْمِ كَنْدِي كَلْدِي كَنْدَرِ	قَوْمِ مِيدَانِ بِرِينِي طُوتِدِ لَرِ بُوذِ
كَلُونِ صَفِ طُوتِدِ لَرِ بُوذِ قَلْدِ كَشْكِرِ	كِه تَر صَفِي بِيكِ اَرُوزِ حَمَلِ سَرُوزِ
قَوْمِ كُونِ دَمُزِ كَيْدِي بِبَاسِي	قُولْنِدَكِ قُوچُغِي بَاشِنْدَكِ طَلَبِي

فيله

فیتله اوزن قوز دگر کسدر پیر تخت
 کلون بکلر له طوز دیا اوله جوان تخت
 گلب مبدانه ایزده اوله جهما نکلیر
 صنایر رستموزالدریه خود شیر
 کورز عسکره قان قان بقیمشه
 دعوز غرق اولب قامود لشمشه
 فیتله اوستنده قورلش تخت شاهی
 اوتوش کسره چوراد اسپاهی
 شجیل بیت بهادر داخی ایزو
 طوزدر هتینبله شاه قرشو
 که مقدار دله بونلر ایلد جنک
 تماشا ایدن لر اوله اولودرنک
 چلینوز کوس صرنا قیلر افغان
 کورن مقدار انبی اولمشد خزان
 که زیر بود زنده سکر آنک
 یوغیدیه کوز دگی اوله نوجوالله
 اوله اورتا لقه کندوسه یلوگز
 بر آدم بوج دیه ندر خلوگز
 یه خود بر واقعه کالره بلکه
 اناسینه خبر قندز اولانه
 بوفکر به اوله اورتا لقه قلده
 بقارق کوز لر به بلشیده طولده

241

کوکله کوز پدلو غر لده خدایه	دلک آینه قلدر دینه دمایه
دده ای قادر حق الهی	موسطانلرت سنه پادشاهی
قر کویجه بد نوز ایدنه سنه	دی ملکینلر مسور ایدنه سنه
قومسکله لر آسان خد متکله	قومدر تلولن در حانه قنولک
اگر چه جهلله بولندن آزدنر	نیازتم شمد بر او ش قاپوکه دزدنم
صیبیم داخی عقلم بیلیم آکسوک	یوجه طغله رجه اوردم بو نیم بویه
شدر ایشقدن بر جترعه اچدم	کلون بر اژده ما دایینه دندتم
بولردن بر مدد استایو کلدم	بشومه قصدا ایدر لر شمد بلیدم
سکاطوندم بوزم طونعه الوی	نولا کرا هیم کوندر بولوی
ولی ویز کولکم اچم عوشنایوق	اومارتم بولیم بار در جدایوق
بزر بوسوزله کولگی دولندیه	ورن شاه اوکینه آتندن اندیه

بر او پدی

272

بر او پدې شاه او كنده كينه بندې
 سكو ستر الدين ميداني طولندي
 كوزن مقدار د بچم قلدر تدبير
 انوك رايند عاجز خو خي ميتر
 بتور زعفرانه بر پر اسپند
 سكو سي او چنه صرد به اني تير
 كه يعنې كيمه طوقينه نشاني
 بلور كور كسر به بيله اني
 كلور بيلك كيشي طولدي بر بيلك
 قو وقتينه حاضر تيزه كفن
 بولان قوشو مقدار جها نكيز
 كلور طور دي معايله صانده شير
 بس امر ايلاد او لدم خلقينه شاه
 كلور او بنايلد و ندر ميوبه رايه
 چوشته اوله بيلك كشييه ورديه
 ديوب مقدار او زن قلدر زور
 سمان مقدار بونلان كوشده
 سكو ستر الدين آيينه دور شده
 بولان شويد كردن اوله جها نكيز
 كيمه طوقينه اقدار زده بر بيت
 صنادك كردن بر آخ قورن قيوته
 قووزده قاچني دوشب صيونه

بسم الله الرحمن الرحيم
 الحمد لله رب العالمين
 والصلاة والسلام على
 سيدنا محمد وآله
 الطيبين الطاهرين
 اجمعين

بچق دتم اچره طاغندره بولاره
 گلوز بزرگوشه طوتدیره قرايره
 بریسی بوتدیله آله فر صت
 جمیع سینه اوردیه انلرت لنت
 طور بزرگوشه بکلاره شاه
 کور ز خلقنی بندره اوه بوزره عاه
 بخاسی کردیه بونلاره طغندره
 قچانزه قووده قوودوغینه بندره
 مراد بجه بکنده اوه کزینی
 جوق اندره آله تخینه افرینی
 دده ادم دکوه بو اژده ماز
 جهانده یوق بونک کپیه بهادر
 طوغره بونله طوغره ارا نادن
 بونی حق سفسوز رنجوغنا دن
 گلوز شامت قینه اوه ار نلر
 اودم مقدا دله جنک کیر نلر
 بکینده کور ز لرمز جوانک
 بلور میشدیه زکی زعفرانک
 یوغیده سوکودنمادک بر آدم
 قوسه قلد لرا اینی مسلم
 ولی کندویه ارماده خطر بچ
 بریسی قلمده اکا ضرر هنج

قغوره

فَغِرْدِي قَائِنَه مِقْدَادِ كِسْرِي	وَدِيكُم حَكِيمَكَا دُنْيَا دِه بَسْرِي
بَلَنْدِي بَار كَلَك بِنْدِي مَرَادَك	بِيكَاوَلَه دَكَلُواوَلْبَدْرَا عِتْقَادَك
بَكَاوَصَف اِيْدَه مَا مَشِي بِنِي سِنِي	دِدُو كَوَلَدَن بِيكَا رَتُو كَوَرْتَم بِنِي
وَلِي سَنَدَه بِنَم بَر حَاجَتَم وَاز	قَبُولَه اَوْلَا اَمَاتَم اِيه وَفَادَا ز
كِي بَر فَح كَوَن سِرْ كَلَه بِي سِيه وَزَنَان	سِرَاوَز كَمُجِدِن بُو فَارِ دَوْرَان
طَوْبِيح كَوَن وَز زِيَا جَمَالَك	غِنَاوِيْن بِنَه كِنِيح وَصَالَت
فِلَاوَز بَرْدَه مَقْصُودُو كِي حَالَه	مَرَادُو كِه اَوْلَا لِيْن سَنَدَه وَاصِلَه
بِنْدَكَلُو التَّرِيكَت مَالَه كِنِيحِي	وَرْتَم نَاسَن كَوَا بِن اَوْلَه كَوْنِيحِي
كِدَا بِن كَوَن دَرَاوَز خُو شَه بِلُو كِه	وَرُو بَانِي قَوُو شَاسَن اِلُو كِه
اِر بِي شِلْدُو كِي دَقَلَرْدَه مَرَادَه	اَكَا سِي بِي زِدَه اَوْلَدَتَم دُعَادَه
چُو كَوَز دِي كِسْرِي نَك لَطْفِي نِي	بَشِي اَوَز دِي شَاهَه اَوْلَدِي كَوَلِي

223

كِي شَاد

دِ دِي شَامَتِ هَيْتِ بَحْتِ عَالِي سَخَاوِ خَاتِمِ طَيْدَتِ مِثَالِي
 قَلْوَرِ بِنَجِحِ كُونِ اَنَدِ خَاطِرِ بَحُونِ شَهَتِ اَبَلَا دِلَا دِي خَاطِرِ بَحُونِ
 بُو يَا كَا دِ كَلَا جَابِرِ دِنِ حَكَا بِنِ اَوْجِ آي مِقْدَا وِرِ مِشِيدِ مِثَلِنِ
 كُو رَزَلَا وُلْدِي طَفَنِ كُنِ تَمَاي نَه كِنْدُ وُكَلْدِي نَه خُو دِ بَرِ كَلَا يِ
 دِ دِيلِ كِنْدِي تَرَكِ اِنْدِي دِيَارِي جُو بُو فِ مَالِي وِرِ بِنِ اَلَا بَكَا رِي
 عَرَبِ قُو يِ اِجِنْدِ اِشِيدِ لِي كِه كِنْدِي كَلْمَدِي مِقْدَا وِ كِنْدِي
 بَلُو رِي مَرِ طَرَفِ دِنِ مِشَرِ يَلِ مِثَلِي اَنَسِنْدِنِ اِسْتَدِ يَلِ
 مَكْرِ وَا رِي دِي اَنَدِ بَرِ قَبِيلَه اُو يِ سُونِبَه سَغِينِ نَكْرِي بِلَه
 وِرِ يَدِي نَعَمِ اُولَا رَكِ بَرِ مِثَلِي اُولَه اُولَشِيدِي مِياسَتِ مِشَرِ يَلِي
 جُو غِي دِي مَالِ كِنَجِي بِي نِهَا بِنِ اَدِي مَالِ لِدِي كِنْدُ وِرِ شَجَاعَتِ
 اَوْ حَالِكِ وِرِ دِي مَالِ اُو اَنْ طَا زِي كِمِ اَخِرِ جَابِرِي اَبَلَا دِي رَا ضِي

میکه

میله او چون بواشدن آگاه	یوزن پزند و دو کندی ایلدی	آه
برز اغلاد و هم تاسلند	قرا بختینه ایلندی قردی	274
در یلب او لولرا و کندیلر	سکا لابوق دکوله بواش ددیلر	
بودم بغداد اگر دیر ایلدی	یه کند و یه خوشکونوب کلیدی	
اولا نیچون کینه اولمشد	او یولا یلکه کندی کلیمشد	
ایکن کند و که فیمه ای بکارینه	او کندی خوشه کورالم شمدی	و این
بلکون مالک دخی آکا بدلدز	اوسا کاسن آکا غایت محلدز	
بوسوزیده او تدیلر میبایی	برز کونکلی دولندی کندی بایی	
بولشدن جابریله مالک اولدم	وریشون الدیر ایش اولدی	حکام
میله چونکه مالک اولدی مالک	الون کتک دیر اقلیمه دت	
ورون د و کت ایلایه ایلدی	کن کرد که هم کند و اوند	

بَرَاغِ اِنْدِي اِي بُوْر كِي شِيْبِيْلَه دَخِي قَرْد اِشِي بِنْد اَللّٰه بِيْلَه
 مِيْلِي قُوْشْدِي كُوْنْدَر دِي بِلَاك قَلَر لَكْرَه كَنْدُو دَخِي وَان
 دِرُوْبَن لَكْرَن بَر غِيْرِي بُوْلَدَن كِدَر دِي اَو لِيُوْرُق صَاغُ صُوْلَدَن
 بُوِيْكَ بُوْنَلَرِي كِنْدِي قُوْبَا لَمْ بِيْجِه اُوْلَدِي حَا لِه مِقْدَا دَك طُوْبَا لَمْ
 سُوْرَه كَر بَشَلَر بِيْسَك قَلَر اَفَا ز وَ كَر نِي قَلْمَز بِيْسَك بَا رَكَلَه وَ ان
 كِه سَا مَع دِ كَلِيُوْبَه كَا لَه صَفَا يَه صَلُوْع وَ بِيْن جَا نْدَن مَقْطَعِيَه
 مَدَا يِنْدَه كِه قَلْمِ شِيْدِي مِقْدَا د كِه يِ نَكْلِيْن بُوْر ز دِي كَا ه دِه شَا د
 بِيُوْبَن اِيْجَب اِيْدَر دِي تَمَا شَا صَفَا وَ ذُوْق اِشِي وَرِشْدَن بَا شَا
 بُوْنُوْعِيْلَه طُوْر ز دِي بَر بِيْجِه كَر بِلِيْمَز دِي كِيْجَه دُوْنِي يَه خُوْد كَر
 مَكْر مِقْدَا د بَر كَر قَلَدِي اَفْكَار كُوْر رَكْم وَ عَنَك بِيْجِه اُوْلَدِي كَر زَا ر
 دِي شَا كَا لَه اِي سُلْطَا نِ عَا لَمْ بُوْدَر تَلُو بُوْر كُوْمَه اِيْلَه مَرْحَم

قَلْمِ شِيْدِي

حساب

حَسْبَانِ اِنْدَمْدِي بَكْتِه وَغَدِي ^{يار}
 بِي كُونْدَرِ كِم اَوْلْدِي وَفَتْمَرِ طَار
 دَمِيْدَرِ شَمْدِي فِيلِرِ سَنَكِ عَطَايِي
 اَوْلْمَجِ قَيْلَه وَزِينِ دُعَايِي ^{دك}
 وِلِي قُوْرَقِم بُوْدَرِ قُوْنِ اَوْلَه فُرْقَتِي
 يَم نَارِ فِرَاقَه نَا قِيَاْمَتِ
 بَشْمَدِ اَوْلَسِيْدِي دَرِ دِلْدَارِ
 پَنَامُوْمَز بُو قَا بُو يِيْدِي تَرِيَاْر
 سُنْمَا سِيْدِي بِيْنِ عَشُوْر جَايِ
 اَوْلْمَجِ شَاْمَلَكِ اَوْلَرُوْقِ غُلَايِ
 وِلِي كِيْنِ اَلَكِ بُو قَدَرِ اَخْتِيَاْرَمِ
 دُو كَنْدِي قَلْمِي صَبِيْر قَرَاْمِ
 بِيُوْر مَوْ سِيْزْدِي اَوْلْدِي بِيْزْدِي ^{اوتوق}
 كِدَالَمِ اَوْلِيَه كُوْر جَاكَه طُوْعِيَه
 چُو كِيْرِي دِكَلْدِي مَقْدَادِ اَوْلْدِي
 بِيْرَاغِي كُوْر مَكَه اَمْرِ اَيْلِي هِيْمِ
 كَنُوْر دِيْلَرِ تَرِيْرِكِ خَزِيْنَه دَارِي
 دِيْرِي شَهَه حَاضِرِ اَيْلَه اَشْبُوْكَارِي
 نَه مَقْصُوْدِي وَرِيْسِيْه بُو يَلِيْدِي
 بَشَارِي اَوْخِ كَرِي اِچَرِي حَاضِرِ ^{ايدك}
 وَرِيْنِ اَوْلْدَاخِي قَا مَوْ حَاضِرِ اَنْدِي
 نَلْمِ مَقْدَادَكِ اَلَسِيْ كِي سَه بِيْدِي

کتور د پلرینه بر خاص خلعت دخی بخشلر ایدر بی نهایت
 و رزان قتر هنج یوق شماره دخی بیک یولد شیکه اوله باره
 ورن مقدار ایلینه الاده بو بیک کیشی د فو بزه کاله کیده
 کورز مقدار چوبو اولر عطا یی بش او رن شامه ایلادی د عای یی
 و داع ایلا بو بیک کندی بولینه که وان ایر شه کند و ایلینه
 چوبز قج کنه او بوله اوزن بورلر حجاز اقلیمه آخر و رزلر
 اورادن کوند رز بیک کیشی اوله محم ایلینه بینه طوتد لر یوله
 الوب اوله ماله مقدار د کله نند بنی کنده یولینه طوتد کندی
 اشیکله قدرتی حق نیچ ایدر تمبله طولینه اردد یندی
 دیوب مقدار ایت و زدی الاره اولر دند بر بوسی چقدن باره
 اکیسی بر اراد کم بولشده برین بیدر سینک حالن صور شده

276
 درین مقادیر کشتن در آن روز

ددی مقدار آکا کم بوجمانت
 یکلدر طوزن سوید قلمه علت
 یه نومودج اچند اوترن کم
 دریلن جون بانند طوزن کم
 ددی اوه کبشی مودجده اوترن
 قزیدر جابرک به اند طوزن
 ددی مقدار کم جابر قزینی
 ورن مقدار دن کشتن اوزنی
 دنون غیریه کیر و پنجم وزدی
 ندن انجند اندن یه نه کوردی
 ایتدی وند قلمشدا وچ آیه
 کتورن مرز مالینی اودا یه
 بودم درن ای اولر کلاما د مقدار
 اولرده بیلش بکن اولدیر یاد
 ددیلا اولدی کسد پلر امیز
 ایلچون وزد لر غیریه فیزی
 مگر سنبتن ایلینک پادشاهی
 که در لر که مالک تن ریاحی
 ورن مقدار قوه اندو کی عالی
 آکا وزدیلا اشبو قزعیالی
 بزقلمه بیلدر قرداشی انوکه
 که عبدانته درادی اوه جوانک

الوَبَّ كَيْدَ يُوْرَزْ لِرِ الْبِسَةِ وَرَبِّ أَنْدَ كِرِبْ سَكْرَدَ كِبِسَه
 مِلْكَتِ اَوْلَا يَرْقُ بِرِ عَيْتِ يُوْلَدَن وَرَبِّ كِنْدَه اَوْ دَه بِرِ غَيْرِ اِلْدَن
 سُوْرَتِ طُوْشُرُوْ سِي بُوْدَرِ اِهْ بِيْكَانَه كَنُوْر سَنَدِ اِخِي حَالُوْ كِي بِيَانَه
 نَدَز اَدَك بِلْ كِلْدَز بُوْجَمِ اسْتَبَان سَلْ كِمِي يَا خُوْ غَيْرِ نِيْ كِمِي اِهْ شَابَن
 دِهِي مِقْدَادِ كِم يُوْرِي وَرِ اَلْم اَوْ عِبْدِ اَللّهِ بَرْدِ اِخِي كُوْر اَلْم
 دِيْمِ حَالُوْمِ اَنْدَ اِيْ شِدَا سِنَه وَرُوْتِهْ سَكْرَه يُوْلُوْ كِه كِدَا سِنَه
 كَلُوْر لَرِ حَنْكِه عِبْدِ اَللّهِ بِنِيْنَه اِسْتِ مِقْدَادِ نِيْلَرِ اَنْدَ بِيْنَه
 اِرْبِنِ بَرِ سُوْ كِي عِبْدِ اَللّهِ اُوْرْدِي مَجَاهِ اَتَا يُوْتِهْ اَنْدَن اِيْرْدِي
 اِنُوْنِ بَاشِيْنِي كَسِي بِيْنِه بِنْدَه جَفَرِ دِيْ كِم يَنْمِ مِقْدَادِ كِنْدِي
 اِرُوْتِهْ بَرِ فِجْنِي دَاخِي بَقْدِي صَنْ اَسْتَدُز نِيَه اِيْرزَرِ بَقْدِي
 كُوْرز لَرِ كِه اَوْ طَادِي اَكَا دَنَك صُوْلِدِيْلَرِ بُوْلُنْدَن اَتَمِيُوْر حَنْكِه

که زیبا

278
 که زیزا بز چرینک دوشسه یلشی
 مکاره کتہ یوق مقدار کوردی
 وریدی بونلرک ایچندک بریز
 بنی کندک بودرتا بیت سرو
 غلوا ایلا دلر بیفلا دیلر
 چریلر می دویر خرسینه بونک
 ورتن جمع ایلمش اوته مال عالم
 بودورز مصلحت بره اکاوارم
 یہ مالک بز ریاجی یاخو مقدار
 وراوز کیده بوغوغا کید
 میله بلده مقدارده بورز کتہ
 ککچون قیلوز اوله کتک صولشی
 سکوستر طاینت بقدر و طورده
 ددی بلدم کیمش بو جرانلر
 طغیدن جنکد قوماده برینه
 بونکله تراو جاجیقا مدیلر
 کتدی طورز خرسینه نوک
 میلیده دلر کتہ اوله محترم
 که راضی اولر کندوبه صورت
 دلر قنقیت اوله سوریه زاد
 کتک اولر نصیبی کتہ نه بیلده
 غاشا ایللیوب انی کورز کتہ

بُوْر اِکِ اُوْتِنْدِر قَبْنَادِر فَاِنِی تَقِنَه صَغْدِر کُوْدَه دِجَا جَانِی
 دَوَادِر اِنِیوْبِن بُوْر اُوْر دِر مُخُوْسْت کِنْدِه اَجَلِدِر کُوْرَه فَالَه
 سِلَاحِن کَا یُوْبِن بِنْدِه اَتِنَه وَلَادِر کَالَه مِقْدَادَت قَنِیَه
 بُوْیَا کَا پِیْر مِقْدَادِر اِیْرِشْدِر کَلُوْب مِقْدَادِرَه اَوْلَدِم کُوْرِشْدِر
 دِدِر خُوْش کَلْدَت اِیْر دِر بَکَانَه مُرَادَت اَوْغِی اِیْرِشْدِر نِشَانَه
 سِزِر کَلْمَز دِدِیْلَر جَمَلَه عَالَم اِنکَجُوْرَه اَوْلَدِر غَیْر بِه مَقْدَم
 کَلُوْت اِمْدِر مِیْلَه دَت وِرَالَم سِزِر رَاضِیْمَدِر اَنْدِر صُرَالَم
 بِه خُوْد مَالِیْمَدِر مَقْصُوْد اَنْت مُرَادِر بِلَه لَم اَوْلَه دِلْر بَانَت
 نَمَانْدِم کِنْدِر مِقْدَادِرَه پِیْر کَلُوْب جَابِر قِزِنَه کُوْرَه نَادِیْر
 مِیْلَه سُوْیَلِیُوْبِن اَوْلَه پِیْر فَاِنِی دِدِر اِی سِتْکَه بِلَه بُوْجُوْانِی
 سَنَت نُوْلَه مَلَّت اَوْغَلِیْدِر کِنْدِه کَلُوْب شَمْعِدِر عَجَابِیْر وَقْتَه بِنْدِه

سِنِی

سِنِي نِرْدَن پَلَب اَبَر قَلْوَر جَنگه اوله اوجدن طاعلبد ز اشبو ذرتکه
 ایت فَنقیسی اولسوز اختیاره بومیدر باخومالک شمدیه یاره
 میکنه ایشدب اولدر عقل ز ایلد دلدیه کندوه صالبدیه ذرکله
 دشون مقدا دک ایتی اَغینه سوریدیه بوزنه ایتی طینغینه
 اربن مقداد او کردیه اندن اندیه میلمی قومده انما که کندیه
 آن او سندن میلمیده کوریدیه او بونک بونک خالق صور شدیه
 میکنه اندن دنوب اوله پیر بقده ددی بوقونک بوقمیده عقلی
 شوپرد، اولانم او غلی مقداد دخی کسای قلماکز بکا باد
 کورن پیر اوله اکی سوکولویاری بره برون کورن کتدیه قراره
 بولارک سرنه جون ارده بیدیه کلون اوله خلقی الون دوند کتدیه
 بولر کتدیه بولینه قلده مقداد میلمیده اکیسی خرم شاد ماه

مِیَاسُكَ جَمْعُ اِبْدِنِ مَالِ اِهَارِزِ دَوَاسِنِ نَزْکِمِ جُونِیْنِ اِرْزِ کِه
 دِرُ وُتَبِه کَنْدُ وُطَلْبِیْنِه کُتُورْدِی بِیُوتِ اِیچُونِ اُو یَا زَبَلِ اُو تَرْدِی
 قُورُزُ کُرْ شَاهِ کِسْرِ خْتِمِ سِنِی بَزْزُ کُرْ خُونِه کُورُزُ کُرْ اُو لِه زَمِیْنِی
 بَشِ اُو نِ کُرْ عِشْرَه مَشْغُولِ اُولُورِ صَفَا یِ نَوْ قَلِه مَسْرُورِ اُولُورِ
 اُو رَادِنِ قَلْدِرُزُ کُرْ بَارِ کَامِی بِنِی کَنْدِ طُوتُزُ کُرْ طُوتُورِ رِی
 کَجَالُ کُرْ قُونِیْنِه کَنْدُزُ کُوجِرُ کُرْ مَدِیْنِه مَلْکِه وُ سَطِنْدِنِه چَکِرُ کُرْ
 کُورُزُ کُرْ مَلْکِه یُولِنْدِنِه یُولِنْدِنِه ^{بِلُورُ} دَوَالرِ کَارِ بَانِیْلِه کَلُورُ دِی
 مَدِیْنِه یُولِنِه کَالُوبِ چَکِرُ کُرْ قَطَارِ یَلِه دَوَالرِ یَلِه پَدِزُ کُرْ
 مَهَارُ کُرْ دَوَالرِ اُو سِنْدِه طُورُشِ خَتُونُ کُرْ کِیْرِبِ اِیچِیْنِه اُو تَرُشِ
 کَلُورُ اَرُ دِیچِه اُو چِ کِیْنِی بِلَاکِه کُرَادُزُ سَاغِرُ وُ سُولُورِ اُولَاکِه
 دَوَالرِ اُو زَرِ اِکِیْسِ سِنِی اَتَلُورِ شَجَا اَتَلُورِ کِشِی وُ یُوزِ اُو تَلُورِ

قلیچہ

قَلْبِي بُوْتِيْنِي قَلْمِي حَمَائِي كُوْر نَلَارْتِك اُوْر دِي عَقْلِي زَائِي
 279 بَشَه تَحْتِ الْعُقُوْر صَرْشِي عَلَمَه اَلْقَشِ اَرَلِك اِبْتِيْنِي تَمَامَه
 مَلِكْر كِيْم اُوْلَه عَلِي مُرْتَضِي دِي سَخَاوَتِ مَعْدِنِي شِيْرِي خُدَا دِي
 بِرِيْسِي دَاخِي عُبْدَانَتَه اُوْلَارَكَه بِرِيْسِي زَبْدِيْنِ حَارْتِي بُوْلَارَكَه
 رَسُوْلَتِ اَهْلِي بِيْتِي اِيْدَانْدَر مَرَاهِجْر دِي كَعْبَدَنِ كَلُوْرْتَر
 مَدِيْنَتِك رَسُوْلَه مَقْطَفِي يِي اِيْلَاد زَلَر دِي اُوْلَه كَارِي صَفَايَه
 چُو كُوْر دِي بُوْنَلَرِي مَقْدَاد كِنْدَه شِيْكَار مَدْر بُوْدَاخِي دِيْدِي دُنْدِي
 اُوْلَه اُوْخِ كِيْشِيْبِي وَارِي قُرْدَايِي بُو اَسْتَبَايِي دِيخِي اَلْوِيْنِ كِدَايِي
 نَهْمَانِ دُوْر دِي بِرَاغِي وَبِيْتِي سَكُوْسَتَه اَلْوِيْنِ دِنْدِي اَسْتِيْنِي
 مُقَابَلَه بُوْر دِي شِيْرِي خُدَايَه صَلُوْتَه وَبِرِيْبِي سَتَه مَقْطَفَايَه
 عَلِي كُوْر دِي بِلَه اُوْلَه قَوْمَتِك بِرِيْسِي سَجِيْلَدَه جَعْدَه اِبْجَنْدَن اَرِيْسِي

کلوز کندویه د بکوبه کزینبی بوداخی آله د ندر دی بوزینبی
 عرب طور بی طریقی د پزینبی سکو طو توشی و آه بنیسی
 ولی کیدوی کی طونلر مالکانه ازی بکوز دی مئم صاحب قرانه
 عرب جنسی بجم رسمی قبایسی مذهب حمله کیدوی کی لبایسی
 یقین کلدی سکو اوز دی اعلیه بو کز اینی اریشی سر عامه
 چکوبه الوز سکوسه شاه مردان بیانه سید غوز اوله شیخ بزوان
 قعیون ال قلیج اوز د بغداد علی نکت او تنه د پدی پنه آن
 علی دز یا قنا صبر ایله بزدم ار ندر د غصب کلمت اولر کم
 صحو مز نادرز بلدر کز اسم وریه بوز حمز ساکا و رالم
 نیچون سن کلون بو یوله کده یه نادنه او تریدر بین قصده
 ددی بین نان جوانم بغداد ولی ار کلغو غایت بههلوانم

بنی

280

شجاعتلو سیم درن بیک ارندن	بنی کند لکیم فار سیرندن
کتنه اولدی باکا مقابله	بجم ملکینه داخی وزیشتم بده
حکایت قلده بزیر اوله ارای	بنی جابره اولن حاجرای
ورن ایلینه کوندرد کلرینی	میلسی کاللا وز دکلرینی
کین قیزن یکیمی قجد غینی	کلوزکن انلن صانتد غینی
شوکم پنهاندر ایلاد ظاهر	نکیم اولدر علییه دید بزیر
سکومی چاکوبن الومدن الله	دخی دیدنه کیشی سنکه کلدک
دنوب مقدا دکنک ایدرای جان	اشیدن کلدی انی شاه مردانه
الاله اوستیند ز بلیم مشین	دخی سندن یکه طوش کلمه مشین
جهان ایچنک سفین نمان از	نیچون بولده غافل سن ایترور
یقره اوغریون دایر دیار	شوننی بلیم سن سینه صوبه جار

د کین وار جوق چمن آنک اوچی اوزنی محوایدن قلمایه کوچی
 دخی کورنیز مست کندز نیرینی کجایه ارسه محوایدن اوزینی
 بورسمه اولجوق احواله عالم بوری وار غمرا اوله سفده بوم
 جوانلوغو که مغرور اولدای یاز که سندن بک دخی مردانلر وار
 سوزن طون سندن ارتوجوق ^{بلانکه} نصیحت دکل غم کورمه جانک
 بوری دلت سکا بر قابو اچمش هماقوشی کلب او سندن اوچمش
 پایو که قانع اوله اوله طمع کار مثلدن از طمعده چوق زبانه وار
 بزی خود کد کورنیز بلمد که سن بلبدک اولمز بدک بیز دشمن
 سمان ار لیت دکلده قوتی لیت نظر دور اکل مقدر نعم فریشت
 دونه اندی ساکه بزورن فایده ^{بوغ} بولو که کین از ایشی ایلمه جوق
 دده مقدا و امانه بافتاسن نه کیشی سینه ایش تا کیم بلیم بینه

بنم کیمی

بَنِي كَيْبِي جِهَانَكِي پَهْلَوَانْدَه دَرِي سَن قورتران جان المَدَن
 مَرادَك بُو كِه باني قورقدان وَ هَمِلو سوز لريله سَن كِداسَن
 اِمام اَبَد رَكِه اَملي مَكه سَن بَن مُحَمَّد سَن سِنَك او غَلِيم بَن
 عَلِي دَر بَرادَم زوَج البَتولَم مُحَمَّد سَيَد مَد ز حَقَه قَوْلَم
 دِدِي مَقْداد بِلِي مَادَم بَن اِنِي نَه كوردم سَن اِنِي نَه اَسْتَدَم اِنِي
 سوزي اوز مَه جوق سَوَلانَه ^{بها} بَغِي شِلادَم سَنَك باشوك سَكَا
 بَكَا و رَكِه بُو مَالِي بُو طَوَارِي مَه اَر اَلز اِجَنده كِي جَوَارِي
 فَتو مُحَمَّد ز قَوْمَانَم بَن بُو لَارِي سَكَا قور تَلد غَلَك بِتَمِزِم بَارِي
 بُو سوزي مَه اِسْتَدِن قَا قِيد اَو شِير مَه اَو غَلان بُو رِي و اَر غَل اِسْتَكِه ^{دِينر}
 بَن نَه و ر دُ كِيَه اَل غَل اِنِي وَ كَر نِي صَلَكَن كورتران ز يَانِي
 اَسْتَدِن اَو لَه سوزي مَقْداد كِنْدِه قَقِيو بَن عَلِي اوزن د پِنْدِي

281

چکونبہ قیامت اندر حوالہ
 ولادیکم امامی این حالہ
 امام آبی کورن صندری الینی
 طوتر معداونک اولہ ساعت ^{قولینی}
 قہر اتندن آبی اولہ بکانه
 اتتر بیچہ آدم بزینانہ
 ورن دشدوکی بزدا اولہ جوانک
 کدز بیچہ ساعت عقلی آنک
 دواسندن انونہ زید اولدم
 الینی اردنہ بغلا د محکم
 میلہ مودجک ایچند انی
 اوزر کوندر کور بچک اولہ جوان
 انونہ بالتر آیا غنر یوکردی
 امامک ایغینہ بوزن اوردی
 ایندر ای فتا اولہ اوغلن آدم
 ایشی نقصاندر اندرک و مادم
 کوم قلسن بن احسانک ایشله
 کناهنی آنک بکا بغشله
 سخاوت قلا آنک سوچینہ بغمه
 ذلیل ایدن آنک عرضیدر بیغمه
 کرم دریا سینه غرق ایلہ بیزیا
 اولار ایشی قوم مروون د کیزیا

امام

282

بَنُو قُرَيْشٍ زَيْدٌ مَقْدَادٌ كُنُوزٌ	اِخْتَامُ اِبْنِ سَبْتَةَ اَبْنِ اَبِي اَسَدٍ
بَشِيْمَانٌ اَوْلَادٌ يَدْعُوْنَ اِسْمِيْنَ	كَلِمَةُ عَقْلِيْ مَقْدَادُكَ بَشِيْمَانُ
كُوْرَانِيْدِيْنَ شَمْدِيْنَ اَنْ لَّا يَخْجُوْرَ	دُنُوْبِيْنَ سُوْبَلِيْدِيْنَ مَقْدَادُ اَوْ شَمْدِيْ
خَجِيْدِيْ اَوْلَادِيْ وَغَالِيْدِيْ اَوْلَادِيْ	جَوَابُ اَبِيْدِيْنَ مَقْدَادُ اَوْ كِنْدِيْ
بَنِيْ اَوْلَادِيْ يَمِيْ شَمْدِيْ بَلِيْ اَلْ	اِخْتَامُ اَبْنِ خَجَادُوْنَ شَمْدِيْ خَالَهُ
اَلْاَمُّ اَسْبَابُوْنَ قَوْمِيْ لَشَوْكِيْ	وَلِرَسْمِيْ اِسْبَابُوْمُ كَا سَمِيْ بَشُوْكَ
قَوْمِيْ وَابْنُ كِلَابِيْنَ سَمَاعُ سَلَامِيْنَ	وَ بَاخُوْدُ قَيْلِيْمُ اِحْسَانُ مَرْوَانِيْنَ
بُوْدُرَانِيْكَ بُوْلِيْنِيْكَ تَرْجَمَانِيْ	سَمَكَا قَيْلِيْ سِيْ يَلِيْدُ اَبِيْدِيْ اَنِيْ
اَكْرَقَيْلِيْ سَمَكُ اِيْ كَارِ سَعَاوَانِيْ	دِدِيْ مَقْدَادُ كَيْلِيْ مَرْوَانِيْ
بُوْدُوْمُ اِسْلَامِيْ كَيْلِيْ اَوْلَادِيْ اِسْلَامَانِيْ	اِخْتَامُ اَبْنِ كُنُوْزِ كَلِيْ اَبِيْدِيْ اِخْتَامَانِيْ
مَجِيْمِيْ اَوْ دِنْدِيْ اَزَادُ اَبِيْدِيْ جَانِكُ	كَلِمَةُ اِخْتَامِيْ كَلِمَةُ سَمَكِيْ

دیده مقداذ اوله دینو ایمان	ندون بته بلغم ای شاه مردان
بکاملد خجادر ایشو آرکان	دیح فکری بنی آیه مسلمان
علی وصف ایلدی اسلام دینی	فموشرح اندی بیز اینی
اعامت کوزنی دکلا د مقداذ	صفالربولین اولده کولکی شاد
پز اولدی کولکی جانی نور ایمان	کتورین بیز مغیر اولدی مسلمان
میلک اولدی او کوردی فکری مقداذ	کروین اسلام بولدی اولدی شاد
شکر زید الینی مقداذ اولدم	کوز زلده اولدی کدولن محرم
علینک اغیننه وارده دیندی	ایمام انی برین جکدی و قجلی
جوجیه بیز بریده اوله ای مرد	ای لک کندین زبیر اولدی لوفرد
بولان دین قوا عیدینی اولدی	غازار کانی او کندی بیز بید
اورادنا الوداع ایله طورتدی	بنی کند بولغنه وانده کوردی

رسول

283

رَسُولِكَ اَعْلَى بَيْتِيَه اَوْه يَكَا نَه	مَدِينَه شَهْرِيَه اَوْلَدِيَه رَوَانَه
كَلِي طُو ز سُو ن مِيَلَه بِرَه مِقْدَا د	اِدَا لَمْ نُو لِدِيَه مَالِك قَوْمِي يَا د
شُو وَ قَتْنِي م صِنَقِدِي قَوْم مَالِك	كِدِيَه كَلِمَتِي بِدِيَه مَالِك دَك
دِدِيَه اَكَا مِقْدَا د اِنْدُو كِي نِي	مِيَلِي اَلْب اِنْدِيَه كِنْدُو كِي نِي
قِرْنَد اِشِي اَوْ لَب طَا غِلْد غِي نِي	بُو لَر كِي دِيَه اَوْ ه اِنْدَه قَلْد غِي نِي
اَشِي دِيَه مَالِكِي طُو نْمَش دِيَه نَا نَه	اِشِي زَمَن دُو نَر شَنْ لِي كِي يَا نَه
بِحِجْد اِسِي بِلَا مَز اَوْلَدِيَه حَيْرَان	اَزِي خُو دَا وِلْمَز مِقْدَا د اَقْرَان
كُو ز رَكَم چَا ن بُو ق كُو نْدَر دِيَه اَوْت	مِهْر مَالِيَه دِلَر جَابَر دِيَه اَوْلَدِيَه
اَشِي دِيَه اَوْ ه سُو زِيَه اِنْحِنْدِيَه جَابَر	عِدَا وْت بَغْلَدِيَه مِقْدَا د اَخِي
بِي نِي كِنْدَك قِعْرُو دِيَه اَوْلُو لَارِي	اِي نْدِيَه بُو نَلَر كُو كَلْنَدَه وَا رِي
دُو دِيَه اَنَلَا نَه تَدَبِيَر اِي دَا لَمْ	اَبِي دَك سِرْدَه اَبِي اِي شِي دَا لَمْ

وَرَأَيْتُمْ مَالِكًا أَوْ لَعْنَةً أَرَادَ	وَدِيدًا كَرِهُتُمْ مَالِي مَقْدَادَ
الَّذِي غَيْرَ كَوْنِهِ أَوْ بَشَرًا	أَلَا كَيْدًا يَخْلُكُ مَالِي سَوِيَّةً
قَبْرِي مَقْدَادَ وَرَمَاكَ كَرَأُولَمَ	وَدِي جَابِزًا كَمَا بَرَّ رَاضِي دَكُولَمَ
دَكُولَةَ مَالِكِ كَيْفَ كُنْتُ أَرْقِي جَوْقًا	كَمَا زِيرًا بَرَّ يَنْهَدُ أَرْقِي بَوْقًا
لَوْ بَرَّ سُلْطَانُ دُرِّ بُونِكِ نَسِيًّا	بَنَ مَالِكِ لَيْزًا أَوْلَمَ قَفَاوَانًا
بُورَادَ جَمَلًا مَزَالًا بِنَادَا لَمَ	وَدِيدًا أَيْلَسَهُ تَدْبِيرًا دَالَمَ
وَرَبِّ قَرِيبًا أَيْدَالَمَ رَيْسَ خَنْدَانِ	كَلْبَجَاتٍ كَرَبَنَ مَقْدَادَ كِنْدِي
فَمَوْسِيَّ أَيْدَمَ بَرَّ بَرَّ عَابِتِ	كَتُورِيَّ أَيْدَمَ لَمَ عَالِي صِنْيَا فِتِ
جَوْفَرُصَنَ آلِهِ وَرَبَّ كَوْرَلْبَالَمَ	أَلَا لَمَ مَالِي حِفْظًا أَبْلِيَا لَمَ
بِدُورِيَّ أَيْدَمَ بَرَّ خَوْشِيَّ أَيْدَالَمَ	دَكُونِ قَيْدِيَّ كَرُوبِيَّ خَوْشِيَّ
أَيْدَالَمَ قَيْدِيَّ وَبَنْدِيَّ بَرَّ عَرِيَّ	أَكْرُفُصَنَ وَرَزِيَّ لَانِ عَرِيَّ

خبر

284

خبر آبلایم مالیکه بیسنه	کلوبه خلقیله گولگی سونیه
میلسی داخی غافل اولیالم	الادین مالک اوستونه قیالم
ورالم ایکی سن بیلد الینه	کرتک طون کرتک کیدک الینه
ورالم مالیکه تم جهازن	نسی وارن میلک چوغ آرن
بورانی انوز کورندر شهریان	که قیلانر بور سنه مدان
چون اولدر بویه مقداده بو	اشت ایدر بخ اولدر حکایت
نه بلسون غافلیدر اول بکا	امان وز میشد دور زمانه
بنی کند یغین کلش لیدی	بولر داخی خبر بلش لیدی
بنی کند اولولارن جابر کند	بولان قوشو کوندرد اولن
بولش دیلر وروبن عزتیه	کتور دیلر اوینه حر متیه
دریلب کلدر لر قومی کورشدن	کی قوجدر کیسی اله ورشدن

رنت

او کز مقدار کم اندک کلبید
 الا هم شهره شادی اولید
 انامی کالوین بوینونی قوچدی
 بری بر بسینک حاله صور شدی
 کورن او غلنجون کولکی سوندی
 فدانی کید و باننی جن او ندی
 ددیلر جابن کم شمدی مقدار
 کورن اسلامه دینده قلمش آباد
 گوکلده ترک اید و باننی دینسی
 قبوله انشی محمد آیینسی
 اشیدن جابن اولیدر غصب ^{ناک} دگر بنیادن ایدر جنت
 خیر کوندردن مالک بن ریاحه که کلسون ایشی دنیشد ^{صلوات}
 او داخی جمع ایدن بچمیک آدم کلون بریزده پنهان اولدی ^{انتم}
 بو یاکا قوزدر جابن بزم باد که مقدار ایشدور مراده
 میسیده دخی جمع اولدر خانون دوزن قوشت و شامش ^{طنه}
 شود کلور قلدر مقدار شمرست که قلمشدر علملده پایله دست

مجان

285
 نمان طوتوبن اندیلر و مرید
 قنی ابد کلر اوله مهد پی وند
 میانس او تر مشیدر فارغ الباه
 او مردی اوله کجه خوش اولدر حاله
 اسید بن کلدر مالک بن ریاحی
 استنه قلدر اوله روی سیاهی
 کسوتن کرد کل خیمه لرینی
 قرین طایغتمشیدر تر برینی
 میاسک غافلر او سینه کردی
 بزغش او تر روی انی کوردی
 ددی مالک میله کم روی
 بنی قویب اکاسنه غیر نامی
 بنم اولیشکن حقی حلا سم
 یولو که کیمشیکر بوخج عالم
 ور و بن اتوز او غلونه او یلر
 بنی ردا ایلون ثوبله قویلر
 طوتوب اوریشتم که شمدیه آهن
 کور این قوز تر بیلور مسنه
 صباح اولدقن اتم انی دان
 باخود قرشکن قیلیم پان پان
 میله کوردی ایش وارمش زبانه
 اگر اولور نه نیز و توانه

يُوزُ لُقْدَنَ بَكَايُوقَا دِيدِجَانِ كَرَكْدَزِ شَهْدَنَ كِرُومْدَانِ
مِيكَلَه دِيدِنِ يَا اَبِنِ رِيَا حِي كَمِ اسْتَامِيَه سَانَكِ كِييِ شَاهِي
قَرِنْدَاشُوكِ اَوْلُذِ دُكْ مِغْدَارِ بَكَا كِه اَبِرِ شُدُزِ مَادِ قَرِنَادِ
اَنُوكِ بَنَكِ فِيلِيحِي قُوزِ قُوسِنْدِنِ زَبُونِ اَوْلَدَمِ اَوْصِنْدَمِ صَفَه ^{سند}
نَه زَمَرَمِ وَا زِ قَبُولِ اَتَايِمِ اِنِي بَنِمِ چُونِ قَوْمِه كُوكَلَدِ كَمَا نِي
اَوْدَمِ مَالِكِ قَعْرِ دَرِ قَوْلِ رِي نِي اِحْنَدِ اَوْ قُدِ مَقْبُولِ رِي نِي
يَعْنِمَكِ دَرِ خِيَمِ قَرُوكُوزِ وَا زِ مِغْدَادِ دَاخِي كَا تُوْرُوكُوزِ
اِنِي بَرِيچِي قَوْلِ بَكَلِنْدَرِ صَبَاخِ اَوْلَجِي اِنِي صَفَلَه سِنْدَرِ
يِكِ اِيچُوكِ سِرْدَه قِيلُوكِ عِيَشِنِ ^{عشرون} بَشُومُوزِ قُوسِنْدَرِ سِيَه دُونِ
نَكِمِ دِيدِنِ مِلَكِ قَلْدِيلِرِ اِنِي كَتُورِنِ بَكَلْدِيلِرِ اَوَلِه جُوانِي
عَمِمِ اُولُجُونِ بُوَاشْدِنِ كَااهِ كِه مِغْدَادِ طُوتُبِ بِنْدِ اَيْلِدِه شَاهِ

مياست

286
 مِیَاسُكَ كَرْدِی مَالِك كَرْدِ كِیَنَه
 مُرَادِی بُو كِه اِیْن خُوَش دِ مِیَنَه
 نِجْمَه كُور دِ كِیْم بُو قِ اَكِه جَان
 كِیْم اَو لَ كِیْم اِنِی قُور نَان وَا ن
 دِ دِی اَو غَلَنجِیْم بُو لَدَن كَلَلَدَن
 مُحَمَّد دَر سُونِ دِ مِیَنَه كِر لَدَن
 دِ خِی عُمُوسِی اَو غَلِی اَو لَه وَا لِیْنِك
 بَر هَادِر لُوعِنَه اَو كِر اَو لَه عَلِیْنِك
 طَر اِیْن بَارِی اَنْلَا ن وَا ر اِیْن
 مَدَد اَو لَرِی بَا كَا بَر كِر اِیْن
 مَآ ن اَو لَدِی بَر نَدَن طَر دِ خَا تُو ن
 قَر اَكُو كِیْجَه صَنَه اَو لَدِی مَحْمُودِ ن
 بِنُو ن بَر دَا وِیَه اَو لَدِی رَوَانَه
 عَرَبِی خَا تُو ن دَر كِدَن بِجَانَه
 مَدِیَنَه شَهْرِ نِك بُو لِیْنِی طُو نِدِی
 كِجَا كَنْدَر دِ مَآ یْتِ سُرُودِی كِنِدِی
 بُو یَا دَن مِیْ كِه بَغْلَدِی بِلَه
 اَو تَر هِی عِیْثَه مَالِك لَه اَو لَدِی
 بُو دَر فِ كِرِ یَكِه مَالِك مَسْتِ اَو لَدِی
 كَسَبْتِ بَآ شِنَه اَكَا فُرُوسْتِ بُو
 كِنِدِی
 خَلَا قِ اِیْدِیْدِی مَقْدَادِی طُورِ یَدِی
 صَبَآ خِ اَو لِنِجِ اَو لَه قُومِی قِرِ یَدِی

کچر دت یارسی مفدا د کندی کلو بن عقلی باشینه او نیدی
 کور کیم بنده آلی ابانی قود و سنلاری اولشی آباغی
 بلو کوز خیمه ایچنک بتوردی فر ویزده طورین گلدری اوتوردی
 کورز اوله خیمه قاپوسنک قولدر طور و بن کندوی بکلردی بونلر
 سورز مفدا د اوله قوله لان قالی ایدت کلدن اولدی اشبو خالی
 کلت سز سیز بنی کلدن طوتلر یه بکلردن بو طشردن ییتلر
 خبر و زدی لر انلر اوله جوانه سنی مالک طوتلر زای پکانه
 سکه عمو کلدن اولدی مکر حیلده کتوردن مالکی بو قوم بیله
 نلیم اولدی ایسه برتوردی دیلر قوشنهارن اظهار ایلدی لر
 اولردن د گلدر کوردن بو ^{نقلی} کوزن اچدر بشینه گلدر عقلی
 میله داغی بلدر طوتلدر بو او نیدن او داغی اولدی

دخی

دخی بوق کمدن کند و بیجان کم اولاکیم انی قورتان وان
 حقیقتد زارینجک صبا ورر عمرینبی بومالک تباہ
 کورز اولمز رضاوردی قضا نیاز اندی دلوجاندن خدایه
 سجو دایلا بونب انده طوردی بوزونبی اوله و اطیراغه اوردی
 ددی ای عالمی اشرار عالم قومایله بوفراق او دینه یانم
 بنم حالوی ستم سن بلورینه اولک دونه دیلر ستم قیلورینه
 بنی کافر دونه اسلامه کتورده مراد نجه ترایشوی ستردک
 زو اولور مالک ازمشکن مراد بنی محروم ادا این بو اراد
 سکا سوندنم الوی حاله باق او مارم ایدن بوزمه تریاق
 نضر غدی مغلادی پکانه ارمشده نیاز آسمانه
 میلس اوله یاله مالک برله خلون غلوق ایدوبنه کوز لردی فرقت

281

بُوایا کادکله پینه بز حکایت	لسانندنه ضریرت بر روایت
ایشنت اعدی علی مرتضی دن	روایتدورز اوله کاب سخا دن
دده اوله کچه کیم مقدا دکنده	بتور دی بند له خیمه اچنده
فراغت اولمشیدم بن اولده	نمان طوز مشیدم منز مکه
انی کوز دمله طرادن ضیاع	اوم اچینه دشدی روتنا لوق
صنلین کچه کندیه گلدر کندز	صباح ایر شدی باکوتز دکنه
دماغه اردی بوی مضطوفتک	سز کدم گلدر کینی محبتا لک
هماندم قاپوی اوردی محمد	بکورت طاشین جفدم او شکت
ددمکم یا حبیب الله محبتنه	بو وقتن قولک کلمت سبتنه
ددیلم صاحت مقدا دکنده	که اسلامه کلونبدورز اولک
انوت حالندن اخوانندنه	بکاجنیریه اوردی شمدیه اخبار

توکجه

بُوكِجِه آكه كِرْدَن كِجِه بِي مِشَنِ اَسْتِ شَهْمِدِ كِي خَالِه نِجِه بِي مِشَنِ
 اَكَاغْدَر اَبَلِشَه عَمُوشِ جَابِرِ طُوْتِن جَسَنه اَبَلِشَه دُورِ زَاوُ ²⁸⁸ كَاغِرِ
 غَرِي بِي مَالِكِ اَنُوكِ كِرْدَنِ كِشَنه كُوزِ مِشَلَرِ اَو مِغْدَادُكِ بَرِيْنَه
 بُوْدُرِ مَقْصُودِ لِرِ كِي مِ بَارِزِ اَنِي صَبَاحِ بَرْدِ زَارِ اِبْدَالِ رَاوَلِ جُوَانِي
 بُوْدُرِ بُوْتِرِ و غِي حَقِّكِ كَمِ و رِشِنِ بُوكِجِه اَوَلِ بِلِكِيْدِرِ قُوْرِ تَرِ كِشَنه
 اَبِنْدِرِ مَرْتَضِي سَفْعَا و طَاعَه نَلِمِ بُوْتِرِ دِي حَوْ قِلْدَمِ اِطَاعَه
 رَسُوْلَه اَللهِ بُوْرِ دِي و اَزِ اَوُوكِه زِرِه كِي قَبِلْحَتِ بَغْلَنِ بِلُوكِه
 و رِنِ كِيْدِرِ عَلِي حَرْبِ اَلْتَبِي مَرْتَبِ كُوْرِ دِي يَارِ اَنُو بِيْتِنِي
 دِ دِي كِمِ يَا عَلِي و اَزِ فَضْلَه كَلَسُوْنَه بُو يُوْلَدِ سَا نَكِيْدَه بِيْلَه اَوَلِ سُوْنَه
 و رِنِ فَضْلِي كَتُوْرِ دِي اَنَدِ حَبِيْدَه رَسُوْلَه كَلْدِ لِرِ اَوَلِ اِي كِي سَرُوْرِ
 رَسُوْلَه اَنَلَانِ دِيْدِرِ و اَرْكِ اَمِيْدِي حَقْبِ شَهْرُكِ اَوْ جِيْنَه طُوْرَه اَمِيْدِي

بُولَا سَزَانْدَه بَرِ اَنَبِي بَلَنْجَو	اِكِي كُو ز بِلَه بِنِه سَز وَا رِ نَجَو
بِنُو بِنَه آتَه بَر تَعَجِبِه كِلَا سَز	اَوْ مَحَبُوسِي وَا رِنَ اَز اَدَا بِلَسَز
رِوَا يَتِ اَبَلَدِه فَضَلِي بِكَ اَنَه	فَجَرَه بِنَدَك آتَه اَوْلَدُو رِوَا نَه
بِهَا نَكُم صَبَحَك اَثَا رِه بَلُو رِي	بِلُو مَز خِي مَه نَك اَوْ كِي نِه اِرِي
اِنُو بِنَه وَا رِ جَو خِي مَه بِنِي نِه	بِنَا بِلَدِه اَسْتَدَك اَنَدَه بِنِي نِه
فَلَا غِ اَوْ رِنَ كُو نَدَا وُه شَاهِ <small>مَر قَان</small>	كِه مِقْدَاد دَر اِي دَر خِي مَه اِجْرَه نَالَان
يُو ز اَوْ رِنَه بَر قَمِ اَسْتَر دِه <small>خِلَا وَا نَه</small>	شَفَاعَتِ اَوْ مَرِي دِه مُصْطَفَى وَا نَه
يَسُو ر دِه چَوَرَه يَا كَا يَا سَبَا بَلَد	اَسْرَمَشَه كَنْدُو دَر كَمِي نَدِه اَلَلَر
عَلِي فَضَلِي لِه خِي مَه اِجْرَه كِرِي	بَشِي رَه قَلَدَر دِه مِقْدَاد اَنَبِي كُو رِي
كُو رَز كِرِي اِكِي كِي شِي اِجَارُو	بَر بِي سِنَدَه اِر شَدِه اَكِه بَر بُو
دِعَا يِ اُو لَه فِ حُو دَرَه اَوْلَدِه رَا حَق	بِهَا نَه آه اِنْدِه مِقْدَاد اِبْنِ اَسُو د

دِ دِي يَا سَيِّدِي يَا شَاهِ مُرْدَانِ سَنَكْدَرُ بُو فَخْرُ يَا قَنْدَرُ سِنَه سِنَه
 عَلِي اَبْدَرُ كِه اَوْشَه كَلْدَم بِمِه غَم سِنِي قُرْتَرِ دِ حَقِ بَرْدَمِ اَوْلِه اَبَسَم
 سُرِينِبْ كَلْدِي شَاهَكِه خِدْمَتِينِه بُو زَرَه سُرْدِي مُبَارَكِ اَبَغِينِه
 كَتُورِ دِيلَرِ اَلْدَنَه بِنْدُو بَاغِي اَرُو طُورُ وَ نَبِي بَصْدِي اَبَاغِي
 عَلِي بَغَرِينِه بَصْدِي قُجْدِي اَبِي تَسَكِي اَبْدِي اَوْلِه نَوْجُو اَبِي
 دِ دِي مَقْلَادِ كِم يَا سَيِّدِي بِن طُو نَلْدَم بُو كِه بِلْدَكِ نَدَن سِنَه
 مَدِينَه سُرَه بُونَكِ اَرَا سِي كِشِي اَوْلَه كُونِه اِچْنَدَكِي وَ رِي
 سِنَه كِم دِ بُو وَ زِدِي دِ يَكْزِ اَبِي بِلَالَم بَرْدِي بُو سَرِي نِه اَبِي
 اَمِيرِ اَبْدَرُ كِه يَا مَقْلَادِ كِنْدِي حَقَكِ اَمْرِ بِلْدَرِ بُونِي بِلِه اَبْدِي
 اَوْلَه اِفْرَارِ اِنْدُو كَتِ اَللَّهِ رِي سَمِيعِ نَمِ بَصِيرِ اَوْلَدَرِ اَوْ مَوْجِي
 رَسُولِينِه سَنَكِ بِلْدَرِ دِحَالَكِ بِيخِه اَوْلَدُو غَمِي بُونَكِ مَقَالَكِ

289

اُولَدِ دِخِي سَكَا كُونْدَر دِه بِيَرِي	بِرَا نَابِنْد رُوْتِي اِيكِي مُوَرِي
شِهَر دِه چِقِد غُوْمَز مِيلِي زِيَرِي	سِيَرِي كُوْر دِك تَمَان اچِدُو كَرُوْمَزِي
وَلِيكِي اُولَه خُدَا نِك حَلْمِي نِك	يَقِيْن اِيْرُق بِرَا وُلُر قُد تَنِك
قُوْمُ شَكْلَر اُولُر اَكِه اَسَان	اَلِنْدَه دَر مَجْدُو نَدَر دِه دَوْرَانِه
صَغِيْتَنَلَر اَكَا اِر دِه مَرَا	اِنِي بِلْمَا بِن اِيْشِيْن وِر دِه بَادِه
وَلِيكِي بَر دِكُوْلُر اَكِه مَامُوْر	بُو خَلْقِي قَر مَعَه بُوْق بِيْن دِه سَنُوْر
بَشَر اَشْبُو اَشْك بَا قِي سِنِي سَتِه	بَلَا رِه سَا كِه قَر مَقْدُوْر زَا حَسَنِه
چَقَار دِه نِيْلِي جَر مَقْدَاد وِر دِه	دِي حِي فَضْلَت زِي رِيْهِنْدَك كِيُوْر دِه
قَحْنِيْم نِيْلِي جَر طَا قِنْدِه مَقْدَاد	بُوْر بِيُوْب بِلَسْبَانَلَر دِه اَلْرَادِه
قِرْن اَنَلَارِه اُولَدِم دُوْنْدِكِيْنِه	بُوْر بِيُوْب وِر دِه مَالِك چَاوِيْنِه
مِيْلِي طُوْن مَشِيْدِه مَالِك اُولَدِم	دِلَر دِيكِيْم وُر دِر دِيْنِه مَرْحَمِه

قلورده

قَلْوَرْدِي دُر لُو عَلْتَر مِيَايَه
 اَمَارِي دِي كَم اِيَرْتَدِي خَلَاصَه
 دَرِي دِي بَر سَعَت وَر بَاكَم مَهَلَت
 290 سَنَكَم بِيكُو اَمَر دَمَه خَلَوَن
 دِي مَالِك كِه چَو قِلْدَت بَهَانَه
 مَرَاوَم اَوْ قِي اَر مَادِي نِشَانَه
 بُونِي دِي دِي دَخِي چَكْدِي مِيَايِي
 دُوشَت اَو سَتِيَه اَلْتَه بَغَايِي
 مِيَلَه كُور دِي كِم فَلَمَا دِ جَان
 چَاغَز دِي اَو لَه حَسِيْب كَل عِزَان
 اِيَن دِي بَا رَسُو لَه اَن تَه مَدَد قِل
 اَر بِي شَبْت بُو عَر و سِي شِمْدَر دِي قِل
 مِيَلَه بُو سُو زِي اِي دِي خَلْتَر يَاد
 بَرْتَه اَو لَه بَا رَكَا مِي اَر دِي مِقْدَاد
 بُو كُور دِي نَخْتَه چَغْدِي اَو لَه خَلَاصَه
 هَنُو ز مَالِك اَلْتَه دِي مِيَلَه
 اِيَرْتَدِي مَالِكُوت عَمِي خُذَانَه
 اِيَرْتَدِي بَر فِيلِج اَو رَدِي اَو لَه بِي كَانَه
 مِيَلَه اِيَرْتَدِي اَبَا عِيْنَه دُشْدِي
 بَرِي بَر بِي لَه اَلْتَه كُور شَدِي
 دِي بَا اِيَرْتَدِي عَمِي نُو لَدِي سَا كَا
 بَخَا قَر تُو لَبَه كَلْدَه بُو بَا كَا

ددی بغداد اکا طور غله وراثتم ارتلر شایم طشر در کراتم
 اکیسی بیلدین طشر کلر لر امانت ایغینه دو کلوز لر
 ددی لر کیم نه خوشی وقتت ابریده بزنجون جده و جهاندکه در شده
 ندر ایستلده حق اولوز و سیکر الیه طوتدک بتم کیمی لیرک
 همان اولدم قراکولوق اچلده صباخ ابر شد و عالم سچلده
 انینه مالکوت اتلندی بغداد میله داخی بند، برانه شاد
 بلینه قیاجن فضلک فوشندی همان اوله عسکر اوستینه بو شندی
 نیچم بیلد بغداد در جهانتکیر بصرا اوله قوم سنلکم بیری کیمیر
 علی فضیلد اوله حالی کور لر چقب بز بوجم بزده خوشی در لر
 بو کور اوله نعن اور لر کیمی دکلا رقا اندن بلدر لر
 بنی سنس چینه دنده غوغا کور لر مالک اولدی دید لر و

بلورلد

بلور لر قانسی مالک اولبدن
 کبریزان اولبدن انلر نکم وان
 ددیبلر جاپن قوریلدی مقلاد
 نکم اولدیسه مالک بر ریاح
 کورز جاپن که بو قدر که جان
 بنی کندک دریلن اولولار
 گلب مقلادک اوردن پاپنه سر
 دخی جنک ایلما دی کندن وردن
 بنی جاپنله اوله مالک ملینن
 اورادون قلقوبن کورکم ندر لر
 قویالم بونلر کتسون بولینه
 سیکم بزمه مقلاد قن تلبدن
 طفیلدی بلر نجاکیم نینر بازار
 علی کلدن اولارن قلدن انلر
 چرینک خود ایشی وردن نیامه
 الون اولنلر قیزن قچدر کنان
 کفج بونیننه دقدن ناکه وار
 صوچن عفو اندن قامونک
 بومالی جمع ایدن دیدن بونردن
 علی قاتینه الون وردن انی
 مدینه بولنی طوبن کدر لر
 نجاکسی اولدیغی صکن بلینه

291

اوستور

اَسْتِ مِقْدَادَ اَناسِ نُوْلِدِ خَالِي مَدِينَه شَرِيَه دُنْمَشِدِ بُولِي
 مَدِينَه وَرُوْبِي كِرْمِيْدِي رَسُوْلَتِ مَسْجِدِيَه اَمَشِيْدِي
 خَبَرِ وَرْدِي رَسُوْلَتِ اَصْحَابِ كِه بِرِخَانُوْنَه كَلُوْبَه اِيُوْشِيْدِي
 دِي فُوْكَ اِيُوْشُوْه وَكَلَسُوْنَه كُرَالَم نَدَن بِرُوْدَن مُرَادِي بِرِصْرَالَم
 اَلُوْبَه دَسُوْر اِيُوْشُوْه كِرْدِي خَانُوْنَه رَسُوْلَتِ اَبَقْبَه كُرْدِي اَوَلَه جُوْنَه
 جَمَالِي كُوْر جَك بِرَمُوْه كُنُوْرِي رَسُوْلَه اَوَكْتَه خُوْشِي اِيَمَانِ كُنُوْرِي
 وَكَلَفِ صَبْرِي فَلَم اَمِش قَدَارِي بِرِزَا غَلَا دِر اِنْجِي قَلْبِي زَارِي
 وَدِي كَم يَا حَبِيْبِي بِيْنِ دَرْمَانِ اَرِشْدِي كِم سَنُوْكَ دَر سَهْمِي دَرْمَانِ
 بِنَمِ اَوَلِجُوْمِ مِقْدَادِ كُنْدِي اَكَا غَدَرِ اَبَلْدِي مَوْتِي شِنْدِي
 دُوْشَبِ مَالِكِ اَلِيْنَه وَرِدِ اِنِي مَلَاكِ اَمَكِ دِلْمَرِ اَوَلَه جُوْشِي
 اَشِيْدِي جَك جَانِ اَنْدَمِ بِنِ طَبُوْه يُوْنَمِ سُوْرِي بُوْ كَلَمِ اُوْشِي قِيُوْه

اَلرِس

292
 اَكْرَمُ اَوْلَادِ بَيْتِكَ وَتَسْلِيمٌ قَلْبُ مَشْرِكَرِ النَّبِيِّ اَبِي مَرْثَمٍ
 رَسُوْلُهُ اَنْتَ اَسْبَدُّنْ دِيْدِيهِ اَكَا بَشَارَتِ السُّوْنِ اِسْبُوْدَمَدَه سَاكَا
 عَلِيٍّ فَضْلِيْلَه وَنَدَمِ اَوْلَادِ مَاه دَخِي اَكَلَمِيُوْبِيْتَه اَنْتَه وَارَ
 وَارَبِ قُرْتَبِ دِلَرِ اَوْغَلُوْكَ اَنْتَه خَلَاصِ اَوْلَمِشْدُرْزِيْلَه اَنْبِي سَنْدَه
 طَرُوْبِنِ مَالِكِي فَتَلَه اَنْدِه مَقْدَادِ مِيْلِيْلَه بِلَه اَوْشَه اِرْدِلَرِ شَاهِ
 نَعِيْمَه اِسْبَدِيْحَتِ اَبِي وَرْدِيهِ رَسُوْلَتِ اَوْكَنْدِيُوْرِيْسِيْنِ اَوْرْدِيهِ
 دِيْدِيهِ يَلَسِيْدِيْهِ بَا نُوْرِ عَالَمِ سِيْنِ تَلَمَلَرِ خَبَرِ اِرْكَوْرْدِيهِ بُوْدَمِ
 رَسُوْلَه اَبْدُرْكَه اِبْرَدِيْهِ پِيْنَكِ حَضْرَتِ كَلُوْبِ جَبْرِ بِلَه اِرْشَدُرْدِيْهِ بَشَارَتِ
 نَعِيْمَه خَانُوْبِ اَنْدَه قَلْدُرْزَلَرِ كَلُوْبِ اَبُوْبِ اَوْبِيْنَه قُوْنْدُرْزَلَرِ
 بَشَه اَوْرَه كُوْنَه سِيْحِيْتِ اَوْه شَاهِ ^{مِرْوَانِ} كَلُوْبِ اِبْرَشَدِلَرِ فَضْلِيْلَه شَادَانِ
 مِيْلَه دَاخِ مَقْدَادِ اَبِي اَسُوْرِ بِلَه اَبَانِيْحَه مَالِي بِيْنِيْهِ نَهَا بِيْتِ

رَسُوْلَهُ اصْحَابِ فَرَشُوْا رِدَاكَ كُوْرَبِ اَوْ لِهٖ حَالِهٖ جَمَلِهٖ فَلَدِهٖ طَلَاكَ
 كُوْرَشْدِيْلَهٗ كَلُوْبِيْزَهٗ جَمَلِهٖ اصْحَابِ دِدِيْلَهٗ حَقِيْقَهٗ بُوْلَانِ اَجْدِهٖ خُوْشِيْ
 رَسُوْلَهٗ اَوْ كِيْنَهٗ كَلَدِهٖ اَوْ لِهٖ اَلِيْ بَارِ اِيْدِيْ اِيْمَانِيْ تَانِ تَكْرَارِ
 دَعَاؤِ خَيْرِ اِيْدِيْ اَوْ لِهٖ فَخْرِ عَالَمِ اِكْبِيْئَهٗ بِلَهٗ اَنْلَارِكِ اَوْلَادِمِ
 كَتُوْرِدُوْ كِيْ مَلِيْ مَقْدَادِ كِنْدِيْ رَسُوْلَهٗ اصْحَابِيْهِ قِسْمِ اِنْدِيْ كِنْدِيْ
 مَدِيْنَهٗ خَلْقِنِكَ دَرُوْشَلَرِيْهِ وِرْزِ خَالِلُوْحَالِيْغُوْ مَرْبِيْهِ
 سِرْحَامِيْ بُوْدُوْرِ مَقْدَادِ كِنْدِيْ كِهٖ بَرِيْبَرِ اَشْبُوْدِيْ بُوْاَنْدِيْ دِنْلَدِيْ
 دَخِيْ عَمْرِيْ رَسُوْلَتِ خِدْمَتِنْدِيْ كَجَرْدِيْ سَرُوْرِيْ عَالَمِ قَتِنْدِيْ
 غَزَالَرْدِيْ جُوْغِ اِنْدِيْ بَرِيْلُوْاَنْلُوْ رَسُوْلَهٗ اصْحَابِيْهِ نَمِ مَرْبَانِلُوْ
 صُوْكَ اَوْ جِيْ جَانِيْهِ اَرْدِيْ شَهَادَتِ اِكِيْلَرِ نَامِ تَادُوْرِيْ قِيَامَتِ
 لِسَانِنْدِيْ ضَرْبِكَ بُوْئِيْهِ خَيْرِ اَوْلَفِيْشِيْ بِيْدِيْ فَلَدُوْ رِيْزِيْ تَقْوِيْزِيْ

بونه

293

بُونَامَه مُعْجَز دُرِم غَزَاوَن كِنَه مَعشُورُ عَلَشُور تَم حِكَايَت
 صَحِيح اَخْبَار دُرِم بُوَرِوَايَت دَكَلَدز بُوَلِيَه يَكَلَش حِكَايَت
 مَثَاب اُولُر اَقُوْبِيَه دِكَلِيَنَلَر صَفَا بُوَلُر اَشِيْدِيَت اَكَلِيَنَلَر
 صَعِيَه كُو كَلُوَك دُنَاغَلَه لَمَانِي دِر سَلَك بُوَلِيَه بَارِيَه جِنَابِي
 بُو كَا اِنكَار اِيْدِيَه اُولُر سَلَمَانِي بِيْجُوَه مُنكِر اُولَا يَا اَمَلِ اِيْمَان
 طُقُز بُوَرِيَه يَمِش اُولُدِيَه جَمَلَه بِيْنِي قَرِيْن دُر دُق بَلِيْلَه صَنَلَه زِيْمِي
 طُقُز بُوَر اُولُر بِيْدِيَه كِيْمِيْتِيَه سَالَه رَسُوْلَك هَجَر تِنْدِيَه دِنْدِيَه بُو فَالَه
 خُرُوْج اَنبِيْشِيَه اُولَه يَلَقِيْلَه بَلِيَه قَرِيْن سُنْبَلِيَه جُوَه كَدَر بَلِيَه
 طُوْبُوْجَادَك بُو خَالِي بَايِرِيْدِيَه خَان اُولَه اُوْر تَا لِنْدِيَه دُو كَلَدِيَه بِيْجَه قَان
 نَمَان كُوْنْدَر دِيَه اَكَا شَاهِ عَالَم عَلِي پَاشَاي دَاخِي بِيْجَه آدَم
 بَلُوْر لَر طُوْبُوْجَادِيَه غِيْر شَاهِ زُخَلَه كِيْنِيَه دُنُوْبِيَه قُجْدَلَر اُولَه جَمَلَه بِيْ دِيَه

بيشون مستكرد سني اولان ^{دولين} كير قردى كى اولدى اوان
 صونك اوج اندان ياز اولاد ^{دولين} صنب طاغلد لرا اوله امله عت
 او بلكش فعله كوز اندان ندى او غل قز قود بلكش الده كند
 هميشه دشمن اولون خور ^{مقبهور} اكي عالم اولون خيزون ^{طور}
 مراد ار مسون بولدن ^{شاد} صينلر قيون حقي و ناحقه طينلر
 حقت دوستلار اولون دايما ^{شاد} كاولار كاد در بو عالم آباد
 الهى عاصيون مجرم كنه كار ^{زار} سواي نفس اندن اولشور
 بلومز عاصوان ايله عارى ^{زار} دلومز ذكر كچون ايله جارى
 رجا مكرم زردايم ^{زار} طيلدن كينه اولدى محروم قبولدن
 دو عالم مجرم اولسيدر تمامت ^{زار} قوسينه يتد بر قطن رحمت
 بلندر جرمنى مغفورت اولدى ^{زار} شوكم بلماد مردود اولدى ^{قلدى}

خدايا

294
خُذَا يَا فُلَيْحُ مَحْرُومَ عَطَاؤِنَا بِزِيْرِ مَرْكَمِ اَكَا دَا اِيْمِ وُ عَا دِنَا
مُرَادَا وُلْدَا تَمُو بُو كُفْتَا كُو دِنَا كَا قُو يْتِ بِزِيْرِ اَكَا لَر دُعَا دِنَا
تَفَرَّغَ قَلْبُ اِلٰهٍ طُو رَعْمَ عُبْدِيْ صِحْحَتِ مَعْفَاوِيْدِنَا مَوْلَايْ رِبِّيْ
بِرَادَا مُعْجِزَا وُلْدِيْ تَمَا يْ رَسُوْلَهْ دِيْكَ صِلَا تِيْلَهْ سَلَامِيْ
بِحَقِّ مُعْجِزَا اَحْمَدِ خُذَا يَا عَطَا كُنْ فَضِيْلَهْ رَحْمَتِ رَمْنَمَا يَهْ

اَكَا دَا رَحْمَتِ اَيْلَهْ يَا اِلٰهِيْ

مَا كَمَا كَمَا يَا زَانَهْ دُعَا اَيْدِيْ كَلَامِيْ هَا هَا

نُرْكُهْ دِيْلَهْ رَحْمَتِيْ حَقُوْقَ قَا زَانَهْ

فَا يَحْ اَوْ قُو يَهْ بُو نِيْ يَا زَانَهْ

اَمِيْنَهْ يَا رَتَّ

العالم

،
،

